

Primární prevence na ZŠ a SŠ

Bc. Blanka Dvořáková

Diplomová práce
2014

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

INSTITUT
MEZIOBOROVÝCH STUDIÍ BRNO

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Blanka DVOŘÁKOVÁ**
Osobní číslo: **H118411**
Studijní program: **N7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**

Téma práce: **Primární prevence na ZŠ a SŠ**

Zásady pro vypracování:

Zadané a zvolené téma bude zpracováno podle pokynů obsažených v materiálu IMS "Metodika psaní odborného textu a výzkum v sociálních vědách" (IMS 2009). Případně podle dalších materiálů, z nichž některé jsou obsaženy v literatuře připojené k tomuto studijnímu textu. Zejména bude dbáno na dodržování zásad publikační etiky a pravidel společenskovedního výzkumu. Průběžné výsledky práce budou pravidelně konzultovány s vedoucím diplomové práce.

S vědomím těchto zásad a pravidel a po konzultaci s vedoucím práce bude práce zaměřena:

- na prevenci sociálně patologických jevů na ZŠ a SŠ, práci metodika prevence a ostatních pedagogických pracovníků v této oblasti, organizace poskytující programy pro preventivní činnost školských zařízení.

Rozsah diplomové práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

Jarková, M. Primární prevence – sborník pro metodiky primární prevence sociálně patologických jevů. Liberec: Technická Univerzita Liberec, 2002

Jedlička, R., Koča, J. Analýza a prevence sociálně patologických jevů, aktuální problémy výchovy. Praha: Karolinum, 1998

Kyriacov, Ch. Řešení výchovných problémů ve škole. Praha: Portál, 2005

Matoušek O., Matoušková A.: Mládež a delikvence: možné příčiny, struktura, programy prevence kriminality mládeže. Praha: Portál, 2011

Pokorný, V. Prevence sociálně patologických jevů – manuál praxe. Brno: Ústav psychologického poradenství a diagnostiky, 2003

Sborník – prevence násilí – IX. mezinárodní konference k problematice prevence sociálně patologických jevů. Olomouc: Univerzita Palackého, 2009

Svoboda, J. Praxe učitelů ZŠ v prevenci sociálně patologických jevů. Ostrava: Ostravská univerzita, 2005

Vodičková, M. Dramatické aktivity jako primární prevence sociálně patologických jevů. Olomouc: Univerzita Palackého, 2009

Vedoucí diplomové práce:

PhDr. Alena Plšková

Katedra sociální pedagogiky

Datum zadání diplomové práce:

14. října 2013

Termín odevzdání diplomové práce:

30. listopadu 2013

V Brně dne 14. října 2013

doc. PhDr. Miloslav Jůzl, Ph.D.
vedoucí ústavu

doc. PaedDr. Slavomír Laca, PhD.
vedoucí katedry

PROHLÁŠENÍ AUTORA DIPLOMOVÉ PRÁCE

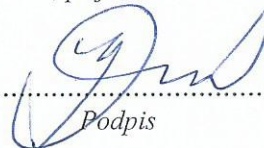
Beru na vědomí, že

- odevzdáním diplomové práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že diplomová práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k prezenčnímu nahlédnutí;
- na moji diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – diplomovou práci – nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky diplomové práce využít ke komerčním účelům.

Blanka Dvořáková

Jméno, příjmení studenta

V Brně 28. 8. 2014

Podpis

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlázení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu, k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacího zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst. 3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlídně k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Diplomová práce „Primární prevence na ZŠ a SŠ“ popisuje vybrané druhy rizikového chování žáků základních a středních škol spjatými se školním prostředím, prostředím rodiny a společnosti. Seznamuje s vlivem školního prostředí, rodiny a společnosti na výskyt negativních projevů chování a s možnostmi práce s dětmi a mládeží na úrovni primární prevence. Ukazuje možnosti uplatnění sociálních pedagogů ve školských zařízeních, institucích a organizacích pracujících s dětmi a mládeží s důrazem na primárně preventivní činnost. Prezentuje výsledky dotazníkového šetření prováděném mezi žáky základních a středních škol a doplňkového šetření mezi řediteli daných škol a pracovníky školských poradenských pracovišť.

Klíčová slova: žáci, děti, mládež, prevence, primární prevence, sociálně patologické jevy, rizikové chování, školní prostředí, školní metodik prevence, výchovný poradce, školní poradenské pracoviště, sociální pedagog

ABSTRACT

The diploma work called „Primary prevention on primary and secondary schools“ describes some defined types of social pathological behavior of primary school pupils and secondary school students regarding the school environment, family background and society influence. It depicts the actual influence of the school environment, and family and society background on the pathological behaviour spread out, as well as it mentions some possibilities of primary prevention work with the children and youth population. It shows some possibilities of employing social pedagogues within schools, institutions and organizations working with children and young people with the focus on primary prevention. It presents the results of a questionnaire search among the primary school pupils and secondary school students in compliance with the search among the school principals and school advisors.

Keywords: pupils, students, children, youth, prevention, primary prevention, social pathological behaviour, school environment, school prevention methodologist, school advisor, social-pedagogue.

Poděkování

Děkuji paní PhDr. Aleně Plškové za vedení a velmi užitečnou odbornou pomoc, kterou mi poskytla při zpracovávání mé diplomové práce. Jejích odborných i lidských kvalit si velmi vážím.

Děkuji svým rodičům za nedocenitelnou podporu a pomoc, kterou mi během celého studia poskytovali a svému synovi za trpělivost.

Prohlášení

Prohlašuji, že odevzdaná verze diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	3
I TEORETICKÁ ČÁST	4
1 SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÉ JEVY	5
1.1 SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÉ JEVY VE ŠKOLNÍM PROSTŘEDÍ.....	8
1.2 SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÉ JEVY V PROSTŘEDÍ RODINY	15
1.3 SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÉ JEVY V PROSTŘEDÍ SPOLEČNOSTI.....	18
2 PRIMÁRNÍ PREVENCE SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÝCH JEVŮ	25
2.1 STRATEGIE PRIMÁRNÍ PREVENCE SPJ	27
2.2 PRIMÁRNÍ PREVENCE VE SPOLEČNOSTI	29
2.3 MOŽNOSTI SOCIÁLNÍ PEDAGOGIKY.....	31
3 SPECIFIKA PRIMÁRNÍ PREVENCE NA ZŠ A SŠ	35
3.1 PRIMÁRNÍ PREVENCE Z POZICE PEDAGOGICKÝCH PRACOVNÍKŮ.....	39
3.2 INSTITUCE A ORGANIZACE.....	46
3.3 VYBRANÉ PROJEKTY REALIZOVANÉ NA ZŠ A SŠ.....	49
II PRAKTICKÁ ČÁST	53
4 CÍLE A METODY VÝZKUMU, STANOVENÍ HYPOTÉZ	54
4.1 CHARAKTERISTIKA VÝBĚROVÉHO SOUBORU RESPONDENTŮ	56
4.2 VLASTNÍ VÝZKUM	60
4.3 ANALÝZA A PREZENTACE VÝSLEDKŮ	61
5 DISKUSE	78
ZÁVĚR	82
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	84
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	90
SEZNAM TABULEK	91
SEZNAM GRAFŮ	92
SEZNAM PŘÍLOH	93

ÚVOD

Diplomová práce na téma Primární prevence na ZŠ a SŠ se zabývá rozбором podmínek, možností a postupů při realizaci primární prevence sociálně patologických jevů na základních a středních školách. V uplynulých letech významně vzrostl výskyt sociálně patologických jevů mezi dětmi a mládeží, proto se problematika jejich prevence dostává stále víc do popředí zájmu. Zatímco dříve se kladl důraz na prevenci sekundární a terciální, v současnosti se ukazuje velký přínos a význam prevence primární. Je tedy v zájmu společnosti i jednotlivých škol hledat a používat takové efektivní postupy, které by umožňovaly předejít nebo alespoň oddálit kontakt dětí a mladistvých s trestnou činností, návykovými látkami, šikanou a jinými negativními jevy.

Část teoretická seznamuje se základní charakteristikou sociálně patologických jevů, se kterými se lze setkat v souvislosti se školním prostředím, podmínkami jejich vzniku a dopadem na vývoj jedince. Zmiňuje platnou legislativu a popisuje činnost odborníků v oblasti prevence, pomáhajících organizací a/nebo institucí a projektů na podporu primární prevence na základních a středních školách. Představuje i některé z možností působení sociální pedagogiky ve školách i ve společnosti.

V části praktické je práce zaměřena na obecnou informovanost žáků základních a středních škol s problematikou sociálně patologických jevů spjatých se školním prostředím s cílem zjistit, co žáci za takový problém považují, nakolik jsou ochotní své případné problémy řešit a zda vnímají možnosti, které jim práce výchovného poradce a školního metodika prevence na škole přináší.

Cílem je zmapovat sociálně patologické jevy vyskytující se především u dětí a mládeže ve vztahu ke školnímu prostředí, činitele ovlivňující jejich chování a možnosti prevence rizikového chování u této věkové skupiny.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÉ JEVY

Herbert Spencer (1820-1903), anglický filosof a sociolog, si povšiml paralel mezi biologickým a společenským organizmem a s tím související i biologickou a sociální patologií a je mu přisuzováno autorství termínu „sociální patologie“ (Hroncová, 2004, s.6).

„Sociálně patologickým jevem se obecně rozumí takové chování jedince, které je charakteristické především nezdravým životním stylem, nedodržováním nebo porušováním sociálních norem, zákonů, předpisů a etických hodnot, chování, jednání, které vede k poškozování zdraví jedince, prostředí, ve kterém žije a pracuje, a ve svém důsledku pak k individuálním, skupinovým, či celospolečenským poruchám a deformacím.“

(Pokorný, 2003, s.9)

Klasifikace sociální chování ve vztahu k sociálním normám:

- a) normokonformní – chování v souladu s normami společnosti
- b) nonkonformní – chování nápadné a provokující, avšak v rámci tolerančního limitu
- c) deviantní – disociální
 - asociální
 - antisociální

Disociální chování je nepřiměřené, nespolečenské, vymykající se mírně sociálním a společenským normám. V různých formách jde o nežádoucí chování, se kterým se pravděpodobně učitelé na školách nejčastěji setkávají. Aby bylo možné v rámci školy toto problémové chování zvládnout, je důležité najít jeho příčinu. I v případě, že je příčina známá, nemusí být vždy v silách učitele tuto příčinu odstranit a situaci řešit (například problémy v rodinném zázemí žáka).

Asociální chování je nespolečenské, neodpovídá již mravním normám dané společnosti, ale ještě nedosahuje úrovně poškozování společenských hodnot. Řadí se sem tabakismus, alkoholismus, toxikomanie, patologické hráčství, lhaní, záškoláctví, útěky z domova a/nebo ústavních zařízení, toulky, demonstrativní sebepoškozování. Náprava zmíněného chování vyžaduje speciálně pedagogický přístup, často za pomoci ústavních zařízení, dětských psychiatrických léčeben a terapeutických komunit.

Antisociální chování zahrnuje veškeré protispolečenské projevy chování spojené s porušováním právních norem společnosti, například trestná činnost. Péče o nositele

takového jednání/chování musí být komplexní a probíhá výhradně prostřednictvím ústavní péče. (Žlunková, 2010, s. 7-12)

Příčiny a podmínky vzniku sociálně patologických jevů

Příčiny vzniku sociálně patologických jevů (dále v textu SPJ) jsou zpravidla multifaktoriální. Mohou zde působit vrozené dispozice způsobené geneticky nebo během prenatálního vývoje. Významný je vliv sociálního prostředí, neboť nevhodné nebo málo podnětné prostředí představuje riziko osvojení si a rozvoje nežádoucích způsobů chování i nepříznivých osobnostních charakteristik. Negativní zkušenost v průběhu rané socializace v rodině jako je citová deprivace, fyzické či psychické týrání a zneužívání vytváří předpoklady k rozvoji nežádoucích vzorců chování.

Ve společnosti, zvláště postmoderní, se vyskytuje široká škála sociálně nežádoucího chování, v této diplomové práci jsou však zmíněny pouze takové sociálně patologické jevy, které mají přímou souvislost se školním prostředím, s rodinným zázemím a ty, jež se prolínají z běžného života do prostředí škol a školních tříd. Metodický pokyn MŠMT k primární prevenci sociálně patologických jevů u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních vymezuje, že primární prevence sociálně patologických jevů v působnosti resortu je především zaměřena na:

- záškoláctví
- šikanu, rasismus, xenofobii, vandalismus
- kriminalitu, delikvenci
- užívání návykových látek (tabák, alkohol, omamné a psychotropní látky) a onemocnění HIV/AIDS a další infekční choroby související s užíváním návykových látek
- závislost na politickém a náboženském fanatismu
- netolismus (virtuální drogy) a patologické hráčství.

(Metodický pokyn MŠMT č.j.: 20 006/2007-51, s. 1)

V roce 2009 došlo ke zpřesnění terminologie používané v oblasti primární prevence dětí a mládeže, jejímž garantem je v rámci České republiky Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. Pojem sociálně patologické jevy byl plně v souladu s evropskými trendy nahrazen pojmem rizikové chování. Ve své diplomové práci budu i nadále používat termín

sociálně patologické jevy (dále jen SPJ), z důvodu, že je i nadále uveden v mnoha závazných dokumentech pro oblast prevence SPJ a jeho dlouhodobé zavedenosti.

1.1 SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÉ JEVY VE ŠKOLNÍM PROSTŘEDÍ

Z hlediska etopedie rozlišujeme dvě základní kategorie kázeňsky problémových dětí:

- děti s problémy v chování
- děti s poruchou chování

Rozdílnost se projevuje především v motivaci jedince chovat se nežádoucím způsobem, v četnosti projevů jeho nežádoucího chování a ve způsobu, jakým lze provádět intervenci a reedukaci. Při posuzování a diagnostice se zohledňuje mentální věk jedince a jeho vývojový stupeň, a dále prostředí, v němž k projevům nežádoucího chování dochází (škola – rodina – vrstevnická skupina). Zkoumá se intenzita a délka doby výskytu projevů, přičemž u poruch chování jde o dobu minimálně 6 měsíců.

Etiologie problémů chování a poruch chování je multifaktoriální. Spolupůsobí zde kombinace geneticky podmíněných dispozic, nepříznivého vlivu prostředí, souhrn různých vnějších rizikových faktorů a sociálních faktorů. (Žlunková, 2010, s. 7-10)

„Problémový vztah dětí a dospívajících nejen ke škole či vzdělávání je zapříčiněn komplexem mnoha biologických (somatických), psychických (kognitivních i emočních) a sociálních faktorů, které se vzájemně ovlivňují, tzn., že deficit nebo porucha v jedné modalitě se negativně odráží ve zbývajících oblastech, a naopak, v případě, že se podaří zlepšit, nebo lépe saturovat jednu modalitu, pozitivně to ovlivní další – hovoří se o modelu vzájemného ovlivňování.“ (Uhlíková, 2011, s. 10)

Vliv prostředí

Škola je jednou z nejmocnějších institucí, které formují osobnost žáka, má vliv na vytváření jeho hodnotového žebříčku a postojů. Školní prostředí tvoří nejen pedagogičtí pracovníci, ale všichni zaměstnanci školy a žáci, kteří se v dané škole vzdělávají. Zahrnuje všechna školní zařízení – školy mateřské, základní, střední, umělecké, školní družiny a domovy mládeže, i výchovně-preventivní či ochranné instituce a ústavy – ve kterých probíhá jak vzdělávání, tak výchova jedince. Dochází zde k mnoha interakcím, které mají na všechny zúčastněné formativní vliv, ať už záměrný či nikoliv. Na základě subjektivního vyhodnocení těchto interakcí dochází u jedince k vytvoření postoje ke škole/zařízení jakožto k instituci (vstřícní

učitelé – zbytečně se nestresuji, na utváření pravidel chování jsem se podílel – budu je dodržovat), i jako ke zdroji informací o jedinci samotném.

Jak uvádí Vágnerová, nejmarkantnější potřebou dětí školního věku je potřeba kontaktu s vrstevnickou skupinou. Způsob, jakým skupina jedince přijme, ovlivňuje jeho sebehodnocení. To se odvíjí nejen od školní úspěšnosti, ale především od úspěchu mezi dětmi. Vrstevníci si navzájem uspokojují mnohé ze svých potřeb a do jisté míry mohou nahrazovat i nedostatky a nepříznivý vliv rodiny. (Vágnerová, 2000, s. 191)

Klima třídy

Pro dítě na druhém stupni základní školy jsou mnohem víc důležité normy, které jsou stanoveny třídou, než normy stanovené školou jako institucí. Třída se stává zdrojem jistoty a bezpečí a postupně tak v tomto směru nahrazuje učitele. (Vágnerová, 1997, s. 52)

Školní třídu popisuje Průcha jako skupinu žáků stejného věku, kteří jsou společně vyučováni v jedné třídě a zároveň jako základní sociologickou a organizační jednotku školního vzdělávání (Průcha a kol., 1995, s. 235)

Život ve školní třídě se netýká jen vyučování a vzdělávání, ale také kvality skupinového života. V současné době se objevuje mnohem větší množství problémů, které souvisí s klimatem třídy. Jedná se o vzájemné konflikty mezi dětmi (fyzické i psychické), nejčastěji pak slovní útoky, posměšky, ponižování, ignoraci, či přímo fyzické ataky a další negativní projevy chování, které, pokud nejsou včas detekovány a umírněny, mohou vést k agresivitě, šikaně a u oběti mohou být i příčinou školního neúspěch, případně přerůst až v záškoláctví.

„Jedna z definic sociálního klimatu třídy říká, že se jedná o soubor všech vnějších a vnitřních podmínek působících na vzájemnou součinnost žáků a učitele a ovlivňujících jejich vzájemné chování. Klima třídy vyjadřuje, do jaké míry je žák ve třídě spokojený, jestli si žáci mezi sebou spíše rozumějí nebo se navzájem napadají, jaký je mezi nimi stupeň soutěživosti a jaká je soudržnost třídy.“ (Uhlíková, 2011, s. 16)

Klima třídy může být pozitivní, vstřícné, přátelské, spolupracující, s převahou pozitivního odměňování na druhou stranu negativní, selektivní, nepřátelské až hostilní, patologické, má však pro vytváření jedincova postoje ke škole zásadní význam. Žáci většinou absolvují

podstatnou část své školní docházky na jednom typu školy v takřka neměnném třídním kolektivu Klima třídy lze ovlivňovat, neboť vlivem různých činitelů dochází k jeho změnám. Změna je vždy kontinuální proces, probíhá v určitém časovém období, proto nelze očekávat výsledky záměrného pedagogického působení okamžitě a celé zamýšlené šíří, je nutné soustředit se na jeden cíl a po jeho naplnění si stanovit další. Na základě své dosavadní pedagogické praxe na 2. stupni ZŠ jsem dospěla k názoru, že nejvíce je potřeba pracovat s třídami v 6.ročníku, kde nový třídní učitel může klima třídy pomoci spoluvytvářet a pozitivně ovlivňovat, čímž položí základy dobrých vztahů až do 9.třídy.

Školní neúspěch

Opakující se špatné známky velmi ovlivňují sebeobraz žáka, jeho motivaci, postoj k učení a k poznávání, ke třídě a škole. Špatné hodnocení vytváří bludný kruh:

špatné známky = pokles úsilí, motivace a ambicí = špatné známky

Pocit neúspěšnosti ve škole, pocity nepochopení, přetěžování, nadměrné nároky a s tím spojený stres, to jsou faktory, které mohou potlačit zvědavost a chuť zvládat běžné těžkosti s učením. Pokud ale dítěti či dospívajícímu chybí pocit, že je ve škole v něčem dobré, rezignuje, a začne se obracet k náhražkovým aktivitám, které jeho potřebu vyniknout uspokojí – agrese, šikana, experimentování s drogami. (Uhlíková, 2011, s. 18-29)

Záškoláctví

Záškoláctví bývá označováno jinými slovy jako zameškávání školního vyučování či vyhýbání se škole. Vždy se ovšem jedná o únik, který může být **impulzivní** (popud přijde až ve škole) nebo **účelový** (plánovaný). (Uhlíková, 2011, s.18)

Příčiny záškoláctví spatřuje Bakošová v rodinném prostředí, zvláště v rodinách s nižší sociální a kulturní úrovní; ve školním prostředí, kde kromě nepřiměřených požadavků může být pro žáka frustrující jeho vztah s ostatními žáky či některým z pedagogů; ve vlivu vrstevnických skupin mimo školu; a v osobnosti žáka, jeho emoční labilita, nezralost nebo poruchy chování. (Bakošová, 2008. s. 142)

Záškoláctví se může odehrávat bez vědomí nebo souhlasu rodičů/vychovatelů (pokud je žák ubytovaný v domově mládeže příslušnému ke škole). Z pedagogické praxe bylo zaznamenáno několik případů, kdy si rodiče ověřovali u vedení školy, zda skutečně v daný den byla

z nějakého důvodu zrušena výuka a oni o tom nebyli včas informováni. Přišlo jim podezřelé, že v době vyučování potkali své dítě ve městě nebo ho přistihli doma a chtěli si jeho vysvětlení ověřit.

Jsou ovšem i rodiče, kteří až úzkostně dbají na psychický i fyzický stav dítěte a při sebemenším náznaku nepohody jej raději z výuky omluví. To může svádět k simulování zdravotních problémů a žák se tak plánovaně vyhýbá výuce.

Jiným případem je záškoláctví s podporou rodičů, kdy se například starší sourozenci starají o mladší, omluvením z rodinných důvodů se žáci vyhýbají exkurzím a jiným školním akcím mimo klasickou výuku.

Při velmi často se pakující krátkodobé absenci (1 až 2 dny) a podezření na záškoláctví může ředitel školy nařídít omlouvání absence nadále nikoliv rodiči, ale potvrzením od zdravotnického zařízení. Neomluvenou absenci do 10 hodin řeší se zákonným zástupcem žáka třídní učitel, nad 10 hodin svolává ředitel školy výchovnou komisi, v případě, že neomluvená nepřítomnost žáka přesáhne 25 hodin, ředitel školy zašle bezodkladně oznámení o pokračujícím záškoláctví s náležitou dokumentací příslušnému orgánu sociálně-právní ochrany dětí nebo pověřenému obecnímu úřadu. Tato ohlašovací povinnost vychází z platné právní úpravy

(Metodický pokyn MŠMT č.j.: 10 194/2002-14)

Agresivita

Agresivita je sklon k útočnému jednání v různých podobách.

Agresi rozlišujeme podle projevů na **přímou**, při níž dochází k fyzickým útokům nebo k verbálnímu napadání a **nepřímou**, která má na oběť stejně negativní účinky, která ale bývá často podceňovaná nebo bagatelizovaná. Ve školním prostředí se často setkáváme právě s nepřímou formou v podobě úmyslného poškozování věcí, např. zničení učebnice nebo sešitu, poškození školního batohu, znečištění oblečení. Agresor cíleně míří na věci, na kterých oběti výrazně záleží. Další rozšířenou formou nepřímé agrese je diskreditace, šíří se pomlavy a fámy, kterým nemá oběť možnost zabránit. Nepřímá agrese vyvolává silný pocit bezmoci a její projevy mohou při opakování snadno přerůst v šikanu. Rozdíl mezi agresivitou děvčat a chlapců spočívá v preferované formě projevů. Hoši dávají přednost otevřeným projevům

agrese, dívky se spíš uchylují k pomluvám a jiným formám nepřímé agrese. (Fialová, 2007, s. 25-26)

Dále se ve školním prostředí setkáváme s agresivitou namířenou proti mladším žákům školy, které mají starší tendenci ponižovat a bohužel čím dál častěji s agresivním chováním žáků vůči pedagogům.

„Problémy s chováním, agresivní chování a delikvence jsou významnými predikátory užívání návykových látek“

(Evropské monitorovací centrum pro drogy a drogovou závislost, 2009, s. 16)

Šikana

MŠMT vymezilo tuto problematiku takto:

„Šikanování je jakékoliv chování, jehož záměrem je ublížit jedinci, ohrožovat nebo zstrašovat jiného žáka, případně skupinu žáků. Je to cílené a obvykle opakované užití násilí jedincem nebo skupinou vůči jedinci či skupině žáků, kteří se neumí nebo z nejrůznějších důvodů nemohou bránit. Zahrnuje jak fyzické útoky v podobě bití, vydírání, loupeží, poškozování věcí druhé osobě, tak i útoky slovní v podobě nadávek, pomluv, vyhrožování či ponižování. Může být i formou sexuálního obtěžování či ponižování. Šikana se projevuje i v nepřímé podobě jako nápadné přehlížení a ignorování žáka či žáků třídní nebo jinou skupinou spolužáků.“

(Metodický pokyn MŠMT č.j.: 28 275/2000-22, článek 1, odst. 1)

Ačkoliv definice uvádí, že šikana je obvykle opakované ubližování, pokud se jedná o zvlášť krutý a brutální čin, je možné za šikanu považovat i ojedinělou událost bez předchozí historie. O šikaně hovoříme pouze tehdy, jedná-li se o oběť z jakéhokoliv důvodu bezbrannou (vykazuje fyzický handicap, psychickou odlišnost, neobratnost, izolovanost, jedná-li se o skupinový útok) a agrese je tak významně asymetrická. Pojmem šikana ale nelze označovat všechno zlé a nepříjemné, čím si děti navzájem ubližují.

(Lovasová, 2006, s. 6)

Špatný příklad z praxe: *„Během své pedagogické praxe jsem se setkala se šikanou pouze jednou, shodou okolností jako třídní učitelka agresora – zletilého studenta, který o přestávce nutil mladšího spolužáka pod pohrůzkou násilí vypít odvar z kanabisu, který si z domu přinesl*

v termosce. Ten uposlechl, ale intoxikace byla natolik silná, že zkolaboval a z výuky ho odvezla záchranná služba do nemocnice. Jako by už celá situace nebyla alarmující, postup vedení školy byl, dle mého názoru, nestandardní. Byla jsem pouze informována, že daný student přestupuje s okamžitou platností na jinou školu, důvodem přestupu byla žádost rodičů. Žádné prošetřování, žádné potrestání, žádné vyvození důsledků, o incidentu jsem se dozvěděla až zpětně od studentů ve třídě. Když jsem trvala na podání trestního oznámení, bylo mi sděleno, že škola nebude nikde figurovat, ať oznámení podají rodiče oběti, pokud si to budou přát. Neztotožnila jsem se s postupem školy a z tohoto pracoviště odešla. Nechápu přínos předstírání, že na škole žádná šikana není, takový postup naopak považují za její skrytou podporu.“

Většina případů šikany se odehrává nejen ve škole, ale i na cestě do školy nebo z ní. Je to nejčastější téma související se školou, které mají děti na sklonku prázdnin sklon řešit s pracovníky Linky bezpečí. Podle statistik se s určitou formou šikany setká přes 40% dětí.

Na prevenci šikany zaměřené studie ukazují, že nejefektivnější způsob boje se šikanou je zapojení celé školy do speciálně vypracovaného preventivního programu, do kterého jsou kromě žáků školy zapojeni i rodiče, probíhají pravidelné diskuse, probíhají projektové dny a téma šikany přestává být tabu. (Lovasová, 2006, s. 18)

Neboť následky šikany jsou velice vážné, mají psychický, fyzický a sociální dopad na oběť a nezřídka se stává, že oběť spáchá pokus či dokonanou sebevraždu.

Kyberšikana

Kyberšikana je novým fenoménem spojeným s rozšiřováním moderních komunikačních technologií. Nese prvky šikany, ale agresor je schován v anonymitě a oběť může být vystavena útokům přes svůj mobilní telefon, e-mail a mezi mladými lidmi stále oblíbenější sociální sítě. Obsahem zpráv je v mnoha případech vyhrožování, zastrasování, urážení, zesměšňování či jiné obtěžující napadání oběti. Vyrábějí se a publikují zfalšované a zmanipulované fotky a videa oběti. (Palovčíková, 2009, s. 81)

Často se jedná o pořízení audiovizuální nahrávky oběti v dehonestující situaci a její zveřejnění a šíření na internetu. Bohužel, narůstá počet obětí, které pod tlakem kyberšikany spáchaly sebevraždu. Ve školách bývají terčem kyberšikany i pedagogové, nejen žáci školy. V tomto

ohledu se jako účinná obrana ukázal naprostý zákaz používání komunikačních technologií, které umožňují pořizování záznamu, v prostorách školy během vyučování, který je zakotven ve vnitřním řádu školy.

1.2 SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÉ JEVY V PROSTŘEDÍ RODINY

Vliv sociálního prostředí na vývoj osobnosti jedince je velmi významný. Život v nevhodném nebo nepodnětném prostředí představuje riziko rozvoje nežádoucích způsobů chování, popřípadě i nepříznivých osobnostních charakteristik. Nejdůležitějším sociálním prostředím je rodina, protože dítěti poskytuje základní sociální zkušenost. Negativní zkušenost z dětství, jako je citová deprivace, zanedbávání, fyzické/psychické týrání a zneužívání vytváří předpoklady k rozvoji nežádoucích vzorců chování. (Vágnerová, 2004, s. 781-784)

Zničující vliv prožitého násilí nebo jiné formy týrání však nekončí tím, že děti vyrostou a z rizikového prostředí odejdou, vzorce chování si odnášejí s sebou. V dospělosti se tak snadněji stávají oběťmi násilí ze strany partnera, nebo sami jsou agresory a tyraný.

Prostředí rodiny jako prostředí pro rozvoj SPJ zůstával v naší společnosti dlouho tabu, násilí se odehrávalo za zavřenými dveřmi, beze svědků. Též dlouho přetrvával názor, že domácí násilí je spojeno s chudobou a nevzdělaností, případně, že násilí je formou trestu a tudíž akceptovatelný výchovný prostředek. Podle definice Rady Evropy je násilí jakýkoli akt nebo zanedbání, které ovlivňuje život, fyzickou i psychickou integritu nebo svobodu jedince, nebo který závažně poškozuje jedincův vývoj. Domácí násilí je pak tedy jakékoli násilí, při kterém je nebo v minulosti byla oběť a pachatel v nějakém osobním vztahu. Není to tedy jen násilí vůči ženám, ale i dětem, sourozenecké násilí a zanedbávání starých lidí. Z aspektu porušování práv dětí v rodině je nejvíc porušené právo dětí na lásku svých rodičů. (Bakošová, 2008, s. 99-103)

Dochází i k případům, kdy rodina zneužívá své trestně nepostižitelné dítě do 15 let věku k páčání trestné činnosti.

Zanedbávání

Rodič, který dítě zanedbává, ignoruje jeho potřeby včetně základních, kterými jsou potřeba bezpečí, lásky a přijetí. Formy a míra zanedbávání jsou různé, dítě může strádat nevhodnou stravou, z níž hrozí podvýživa a v nejhorším případě i smrt dítěte. Ve špatných bytových podmínkách často chybí zázemí pro hygienu, zanedbané děti jsou špinavé, špinavě oblečené, neupravené, chybí jim základní hygienické návyky, trpí chladem a parazity. Rodiče selhávají ve svém dohledu nad dítětem, bývá často opuštěné, ponechané svému osudu ve věku, kdy to může trvale negativně ovlivnit jeho fyzický i psychický vývoj. Nepodnětné prostředí, nezámerné

o výchovu a vzdělání a chybějící pravidelný režim a pracovní návyky rodičů znamenají pro dítě deficit v socializaci, riziko opožděného vývoje a problematický start do života.

Zanedbané děti, které byli odebrané rodičům a předány do ústavní nebo pěstounské péče tvoří vysoce rizikovou skupinu ohroženou nějakou formou závislosti a kriminální delikvence. (Evropské monitorovací centrum pro drogy a drogovou závislost, 2009, s. 69)

Psychické a fyzické týrání, syndrom CAN

Syndrom týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte (**CAN - Child Abuse and Neglect**). Jde o jakoukoliv formu týrání, zneužívání a zanedbávání dítěte pro naši společnost nepřijatelnou. Dítě nejčastěji poškozují jeho rodiče a další členové rodiny, pokud jsou k dítěti necitliví a bezohlední a pokud je podřizují nebo využívají k uspokojení vlastních potřeb. Takové chování lze vysvětlovat jako zneužití fyzické převahy nebo psychické nadřazenosti a moci dospělého nad dítětem, které je podřízené a závislé.

(MŠMT, Prevence, Co dělat když – intervence pedagoga, příloha č.5, s.1)

Sexuální zneužívání, CSA syndrom

Child Sexual Abuse syndrom, syndrom zneužívaného dítěte. Jedná se o jakýkoliv kontakt dospělého s dítětem, který má sexuální kontext. Formy zneužívání jsou kontaktní i nekontaktní, dětské oběti jsou navíc často zneužívány k dětské prostituci či k výrobě dětské pornografie.

Jen ojedinele je pachatelem cizí člověk, většinou se jedná o dospělého, kterého dítě dobře zná, a kterému věří – členové rodiny, lidé z okolí rodiny. Může se ale jednat i o vedoucího kroužku, člověka ze sousedství apod. Existují rizikové skupiny dětí, patří sem například malé a mladší děti, děti fyzicky či mentálně handicapované, děti zanedbané, rodičů alkoholiků či drogově závislých.

Sexuální zneužití má hluboký dopad na psychiku dítěte, jeho následný tělesný i duševní vývoj. Zneužitě dítě má sklon k projevům rizikového chování.

Současný trestní zákoník a zákon o trestní odpovědnosti právnických osob neposkytuje takovou míru ochrany před sexuálními útoky na děti a obchodováním s lidmi, jakou vyžaduje

Evropská unie. Jde zvláště o úmyslnou účast na pornografických představeních, ve kterých účinkuje dítě nebo navazování nedovolených kontaktů s dítětem.

1.3 SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÉ JEVY V PROSTŘEDÍ SPOLEČNOSTI

Jedná se o negativní působení sociálních skupin, zvláště skupiny vrstevnické. Příslušnost k partě, často asociálně zaměřené, zvyšuje riziko identifikace s jejími hodnotami a rozvoje nežádoucích způsobů chování, což je předpokladem k dalšímu sociálnímu selhávání. Na druhé straně je třeba připomenout, že vliv party není tak významný, pokud rodina představuje přijatelné rodinné zázemí. (Vágnerová, 2004, s. 808-810)

Dalším zdrojem negativního působení na chování a jednání jedince je sledování mediální násilí. To se může předmětem nápodoby, zvláště ve věku, kdy dítě není schopno samo rozlišit mezi realitou a fikcí. Vytváří si násilné postoje a nepřátelské naladění, které se následně může projevit v jeho chování. (Palovčíková, 2009, s. 80-81)

Zejména mladší dítě může dojít k názoru, že násilí je přirozenou součástí života a jeho páčání je velmi účinnou možností, jak dosáhnout svého cíle. Fascinace mediálním násilím se již projevila v podobě šikany na všech typech škol.

Kriminalita dětí a mládeže

Dítě (osoba) mladší 15 let je označován jako nezletilý. Jedná se o fyzickou osobu před dovršením 15 let věku, která spáchala čin jinak trestný a není trestně odpovědná.

Mladistvým je fyzická osoba mezi 15 – 18 lety věku. Je již trestně odpovědná, za spáchání trestného činu je udělována poloviční výše trestu.

Mládež označuje souhrnně děti a mladistvé ve věku 0 – 18 let

(Zákon č.218/2003 Sb., par. 2, odst. 1)

Krádež je takové jednání, při kterém se někdo zmocní věci, která není jeho a to za účelem si ji ponechat, používat ji apod., aniž by s tím majitel věci souhlasil, nebo o tom byl informován. Drobné krádeže se vyskytují ve všech školách a všech stupních vzdělávací soustavy. Důvody tohoto jednání jsou různé a pro vypořádání se s daným jevem je nutné se jimi vždy

v konkrétním případě zabývat. U každého podezření z výskytu krádeže musí být vždy informován ředitel školy/školského zařízení.

(MŠMT, Prevence, Co dělat když – intervence pedagoga, příloha č. 12)

V případě, že je ukradena věc menší hodnoty než 5000,- Kč (a je to bez použití násilí – překonání překážky, není to vloupání) jedná se o přestupek proti majetku.

Škoda na odcizené věci od 5000,- Kč výše je trestným činem krádeže dle ustanovení § 205 trestního zákoníku. V případě, že byla odcizena věc s hodnotou menší než 5.000,-Kč, ale bylo použito násilí – vypáčená skříňka, šatna, šuplík...nebo násilí vůči osobě a snaha zmocnit se věci – loupež, jedná se vždy o trestný čin. (Zákon č.200/1990 Sb.)

Výlučnost kriminality mládeže spočívá v tom, že mladiství často páchají trestnou činnost ve skupinách, pod vlivem návykových látek, impulzivně. Dle Mühlpachra jsou snadnost spáchání trestného činu, nízké riziko odhalení a potrestání a vysoká pravděpodobnost zisku startovacími faktory kriminálního jednání mládeže. (Mühlpachr, 2008, s. 130)

Níže uvedená tabulka vymezuje pojetí jednotlivých kategorií v resortu školství, Policii ČR a trestně právních předpisech:

Tabulka č. 1 Vymezení dané kategorie subjektem

<i>věková kategorie</i>	<i>resort školství</i>	<i>Závazný pokyn policejního prezidenta č. 8/2002</i>	<i>trestně právní předpis</i>
dítě	v souladu s Úmluvou o právech dítěte je za dítě považována osoba do 18 let věku	každá osoba mladší 18 let i v případě, že zletilost nabyta před dosažením tohoto věku podle zvláštního předpisu; kde se v tomto závazném pokynu hovoří o mládeži, rozumí se tím též dítě	

mladistvý		15-18 let	§ 8 zákona č. 40/1964 Sb., ve znění pozdějších předpisů (občanský zákoník) je stanovena způsobilost fyzické osoby k právním úkonům a podmínky vzniku zletilosti.
mládež	osoby od 18 let – 26 let věku		
nezletilý			§ 8 a 9 zákona č. 40/1964 Sb., ve znění pozdějších předpisů (občanský zákoník)

Zdroj: MŠMT, Věstník MŠMT č.11/2003

Zneužívání návykových látek

Dospívání je období života jedince, ve kterém obvykle dochází k experimentování s návykovými látkami. V tomto období jsou dospívající zranitelní z hlediska vlivu společnosti, rodiny, vrstevnické skupiny. Organismus dospívajícího má nižší míru tolerance vůči působení návykových látek a tím se stává závislým už při užívání nižších dávek než dospělý jedinec.

(Evropské monitorovací centrum pro drogy a drogovou závislost, 2009, s. 16)

Alkohol

Průzkumy chování dospívajících a jejich návyky spojené s užíváním návykových látek ukazují, že alkohol je po nikotinu u dospívajících druhou nejběžněji užívanou drogou. Vzhledem k dramatickým změnám, ke kterým dochází v mozku během doby dospívání, není divu, že alkohol působí v mnoha ohledech změny CNS jiné než u dospělé populace. Nejmarkantnější změny jsou v oblasti učení a paměti.

(Evropské monitorovací centrum pro drogy a drogovou závislost, 2009, s. 30-31)

Frekvence užívání alkoholu se zvyšuje, pokud toto chování schvaluje sám jedinec a jeho referenční vrstevnická skupina, a též se zvyšuje s počtem vrstevníků v jedincově okolí, kteří se pravidelně opíjejí alespoň 1x týdně.

(Evropské monitorovací centrum pro drogy a drogovou závislost, 2009, s. 17)

Konzumace alkoholu v době dětství a dospívání je spojena s dalšími riziky, včetně užívání dalších drog, nechráněným sexem, projevy agrese, kriminalitou. Alkohol stojí za velkým počtem smrtelných úrazů a dopravních nehod, ve kterých figurují mladiství. Pivo je u obyvatel ČR vnímáno jako nápoj, nikoliv alkohol, potažmo droga způsobující závislost – což mi potvrdil i malý dotazník, který jsme s žáky 9 .ročníku vyplňovali v rámci výuky v předmětu Výchova ke zdraví. Z 24 žáků jich 18 uvedlo, že pivo ochutnalo poprvé ve věku 5 až 6 let, „po nedělním obědě, na lepší trávení“ z rukou rodičů nebo prarodičů, a že tato praxe nepravidelně probíhá dosud. Ve svém věku mají možnost pít alkohol alespoň 1x za měsíc, nejen v soukromí. Je pro ně bez problémů dostupný i v restauračních zařízeních. Zákaz prodeje alkoholu nezletilým je, dle mého názoru, velmi často obcházen a PČR málo kontrolován a trestně postihován.

Nikotin a cigarety

„Cigareta rovná se klíč k bráně dospělých“ – tímto způsobem je kouření vnímáno mezi stále mladšími dětmi. Průměrný věk první zkušenosti s cigaretou je u nás kolem 10-12 let, ve věku 15 let kouří denně více než 16% dětí.

(MŠMT, Prevence, Co dělat když-intervence pedagoga, příloha 1)

Zde se ale ve srovnání s přístupem k alkoholu postoj rodičů výrazně liší. Ať už sami kouří či nikoli – pokud zjistí, že jejich dítě kouří, většinou sankcemi se snaží dítěti v pokračování zabránit. Vzhledem k tomu, že děti a mladiství kouří často ve vrstevnických skupinách, je potřeba působit na skupinu jako na celek, nikoliv na jednotlivce, který byl při kouření přistižen.

V posledních dvou letech se značně rozšířil trend tzv. elektronických cigaret, laicky zvaného „zdravé kouření“. Návyková droga – nikotin, která je návykovější než např. heroin, je zde obsažen v tekuté náplni, která často obsahuje různé aromatické příměsi. Dle mého názoru tato forma „kouření“ vede k rozvoji závislosti daleko dříve než kouření obvyklých cigaret či

jiných tabákových výrobků a to zejména díky snadné dostupnosti, možnosti inhalovat kdykoliv a kdekoliv, absenci typické nepříjemné pachuti v ústech a obtížně odhadnutelnému objemu inhalovaného množství drogy.

Typické pro tabakismus je podceňování zdravotních rizik a malá informovanost o nich.

(MŠMT, Prevence, Co dělat když-intervence pro pedagogy, příloha 13)

Jen velmi malé procento kuřáků začalo kouřit v dospělosti, proto je nesmírně důležité naučit děti nabídnutou drogu odmítnout a s kouřením neexperimentovat. Možnými způsoby jsou posilování zdravého sebevědomí a prevence vedená co možná interaktivní formou.

Kanabis

Marihuana bývá u mladých lidí nejčastěji zneužívanou nelegální drogou.

(MŠMT, Prevence, Co dělat když-intervence pro pedagogy, příloha č. 11)

„S užíváním kanabisu u adolescentů je spojeno trávení většiny večerů venku a užívání kanabisu vrstevníky nebo staršími sourozenci. Problémy související se školou jsou silným prediktorem ve všech stádiích zapletení se s kanabísem, tzn. od začátku experimentování po jeho pravidelnou konzumaci.“

(Evropské monitorovací centrum pro drogy a drogovou závislost, 2009, s. 18-19)

Příklad z praxe: *V rámci výuky předmětu Výchova ke zdraví v 8. ročníku jsem se dozvěděla, že „tráva přece není droga, protože není návyková“ což mě utvrdilo v přesvědčení, že místo faktů koluje mezi žáky nepřeborné množství mýtů.*

Psychická závislost se sice objevuje až u dlouhodobých uživatelů, u určitých osob ale může dojít k rozvinutí vážných psychických problémů, jako jsou deprese, úzkosti, paniky a jiné stavy vedoucí až k sebepoškození, může dojít k poruchám myšlení a krátkodobé paměti a rozvoji paranoidního stavu. Většina těchto stavů po odeznění intoxikace ustupuje. Bohužel, kanabis lze označit za tzv. startovací drogu, stěží najdete toxikomana, jehož závislost by nezačala kouřením „trávy“.

Nešpor uvádí, že užívání kanabisu delší dobu vede k častým změnám nálad, zhoršenému soustředění a zhoršenému školnímu prospěchu. Postřeh se zhoršuje i mimo dobu intoxikace,

projevuje se podrážděnost i neochota převzít za své chování odpovědnost. Závislost na kanabisu se mimo jiné projevuje např. zneužitím drogy při zcela nevhodných příležitostech. Zneužívání kanaboidních drog oslabuje imunitní systém a zvyšuje riziko rakoviny. (Nešpor, Provazníková, 1999, s. 17)

Rasismus, xenofobie, intolerance

Extremismus je vyznávání postojů a krajních názorů v politice, náboženství a hnutích a ideologiích, která směřují proti základům demokratického státu a osobním svobodám jedince. Na základních a středních školách je výskyt projevů extremismu poměrně vzácný, spíše se setkáváme s různými formami radikalismu.

Rasismus je nenávistné chování, které, na základě předsudků a mýtů přisuzovaných určitým skupinám osob, upírá práva příslušníkům těchto skupin, jenž prohlašuje ve srovnání se svojí rasovou skupinou za méněcenné. Ve své pedagogické praxi jsem se na školách setkala s projevy rasismu vůči spolužákům jiného etnika spíše ve skryté formě – nošením oblečení s nenávistnými nápisy v angličtině či němčině a hlasitým poslechem hudby s rasistickými texty během přestávek. Během výuky předmětu Výchova k občanství/Základy společenských věd se však lze setkat i s prezentacemi na nezávadné téma, které cíleně vyzdvihují takové aspekty, že prezentace vyzní rasisticky. Během následné diskuse je vždy nutné zapojit celou třídu a pracovat s problematickým obsahem.

Xenofobie je negativní postoj vůči cizincům založený na přehnané obavě z cizího, neznámého, co je pro jiná etnika a kultury specifické.

Antisemitismus je nenávistný postoj vůči příslušníkům židovského národa a všemu spojenému s židovskou kulturou a historií. Ve výuce je spíše zřídka se s antisemitským postojem setkat, spíše probíhají diskuse na téma začínajícího obdivu žáků k nacismu, jeho představitelům a používání nacistických symbolů.

Výskyt rasismu a extremismu ve škole je podmíněn i tradicemi, specifiky a problémy určitého regionu a podmínkami na konkrétní škole.

(MŠMT, Prevence, Co dělat když-intervence pedagoga, příloha č.9)

Vandalismus

Vandalismus ve školním prostředí se projevuje ničením školního majetku nebo jeho úmyslným poškozováním a ničením osobních věcí ostatních žáků

Důvody pro takové chování jsou nejrůznější, vždy je třeba událost prošetřit, může se jednat o projev šikany. A to dvojitým způsobem. Zjevným - žák/žáci, kteří poškozují věci jinému žákovi, to činí s úmyslem mu ublížit. Skrytým – agresor si pod pohrůžkou vymíní u oběti šikanování splnění úkolu a ta v obavě z něj vandalský čin spáchá. Agresorova radost je uspokojena dvakrát – při činu samotném jako důkazu své nadvlády a tehdy, pokud není šikana odhalena, při ponížení oběti co by vandala při jeho potrestání.

V různé míře se jev vyskytuje ve všech školách a všech stupních vzdělávací soustavy. Prostory, na jejichž výzdobě a konečné podobě se žáci sami nějak podíleli, jsou terčem útoků méně často, než ostatní prostory školy.

2 PRIMÁRNÍ PREVENCE SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÝCH JEVŮ

Termínem **prevence** označujeme opatření k předcházení nežádoucích jevů. (Hartl, Hartlová, 2004, s. 450)

Anglické slovo „to prevent“ znamená zabránit, předejít, zamezit někomu v něčem.

Primární prevence nespecifická označuje veškeré aktivity podporující zdravý životní styl a pozitivní sociální chování. Je realizována prostřednictvím organizovaných volnočasových aktivit a různých programů na rozvoj osobnosti. Primární prevence **specifická** zahrnuje programy a aktivity zaměřené výlučně na předcházení a/nebo omezování výskytu jednotlivých forem rizikového chování u dětí a dospívajících. Mezi efektivní způsoby provádění primární prevence patří kontinuální a především komplexně pojaté programy na pomoc žákům čelit sociálnímu tlaku, na rozvoj komunikativních dovedností a na zvyšování zdravého sebevědomí. Jako neúčinné formy primární prevence se ukázalo být pouhé předávání zkušeností, zastrašování a ad hoc akce bez přípravy a navazující diskuse. (Metodický pokyn MŠMT, č.j.: 20 006/2007-51)

Nejjednodušší definicí specifických preventivních programů je tzv. ekonomická negativní definice:

„Programy specifické primární prevence jsou všechny takové programy, které by neexistovaly, kdyby neexistoval problém sociálně patologických jevů, tj. tyto programy by za neexistence fenoménu sociální patologie nevznikaly a nebyly vyvíjeny“

(MŠMT, Strategie prevence SPJ na období 2005-2008, s. 9)

Selektivní primární prevence se zaměřuje na skupiny osob, u kterých jsou ve zvýšené míře přítomny rizikové faktory pro vznik a vývoj různých forem rizikového chování a jsou většinou více ohrožené než jiné skupiny populace. Pracuje se s menšími skupinami, případně s jednotlivci.

Indikovaná primární prevence je oproti tomu zaměřena na jedince, u kterých se již rizikové chování projevilo. Pracuje se s jednotlivými klienty individuálně.

„Cílem indikované prevence není bezpodmínečně zabránit začátku užívání návykových látek jako takových, ale zabránit závislosti, snížit frekvenci a zabránit nebezpečnému užívání“

(Evropské monitorovací centrum pro drogy a drogovou závislost, 2009, s. 14)

Sekundární prevence se zaměřuje na rizikovou skupinu, která je více ohrožena negativním jevem.

Terciální prevence je zaměřená na jedince, u něhož se negativní jev již projevil, může se též jednat o snahu zmírnit následky problémového jevu. (Hartl, Hartlová, 2004, s. 450)

Cílem působení všech aktivit v rámci primární prevence SPJ je dítě odpovědné za vlastní způsob života a chování v míře přiměřené jeho věku s posílenou psychickou odolností vůči negativním vlivům, zkušenostem, i vůči stresu, schopné přijímat samostatná rozhodnutí a řídit se jimi, schopné řešit či nalézt pomoc při řešení problémů a s vyhraněným negativním postojem k užívání návykových látek. (MŠMT, Strategie prevence sociálně patologických jevů u dětí a mládeže v působnosti MŠMT na období 2013- 2018)

Pojmem **intervence** označujeme zásah s cílem změnit současný stav. *„Opatření, kterými se reaguje na zvýšené riziko zdravotního či sociálního selhání.“* (Nešpor K, Provazníková H, 1999, s. 15)

„Časnou intervencí můžeme klasifikovat jako prevenci, přestože toto stádium užívání návykových látek již vyžaduje léčbu.“

(Evropské monitorovací centrum pro drogy a drogovou závislost, 2009, s.13)

2.1 STRATEGIE PRIMÁRNÍ PREVENCE SPJ

Základním principem preventivní strategie uplatňované v České republice je výchova dětí a mládeže ke zdravému životnímu stylu, rozvoji osobnosti a s tím souvisejícího pozitivního sociálního chování. (MŠMT, Evaluace a diagnostika preventivních programů, 2002)

Národní strategie primární prevence rizikového chování na období 2013-2018 se zaměřuje prioritně na předcházení rozvoje rizik, které směřují zejména k následujícím rizikovým projevům v chování dětí a mládeže:

Interpersonální agresivní chování - agrese, šikana, kyberšikana a další rizikové formy komunikace prostřednictvím multimedií, násilí, intolerance, antisemitismus, extremismus, rasismus a xenofobie, homofobie

Delikventní chování ve vztahu k hmotným statkům – vandalismus, krádeže, sprejerství a další trestné činy a přečiny

Záškoláctví a neplnění školních povinností

Závislostní chování - užívání všech návykových látek, netolismus, gambling

Rizikové sportovní aktivity, prevence úrazů – neorganizované volnočasové aktivity

Rizikové chování v dopravě, prevence úrazů

Spektrum poruch příjmu potravy – bulimie, anorexie, nezdravý životní styl

Negativní působení sekt – náboženská hnutí, fanatismus

Sexuální rizikové chování – příliš brzký start sexuálního života, nechráněný styk, promiskuitní chování, komerční sexuální aktivity

Hodnocení účinnosti preventivních programů souvisí s mírou naplňování cílů prevence v rámci platné Strategie prevence sociálně patologických jevů připravované MŠMT vždy na následující čtyřleté období. (MŠMT, Evaluace a diagnostika preventivních programů, 2002)

Strategií primární prevence uplatňované ve školách a školských zařízeních je, aby byla především efektivní. Z toho důvodu je zapotřebí, aby realizované preventivní programy působily komplexně, využívaly mnohé přístupy cílené na určitou skupinu jedinců, působily kontinuálně a systematicky. Nutná je přiměřenost informací i formy působení vzhledem k cílové skupině, musí odrážet věk, úroveň vědomostí i rizikovost chování jedinců, vhodné je začít pracovat již s dětmi předškolního věku. Preventivní aktivity mají být především pozitivně orientované, nabízet konkrétní alternativy a využívat podpory prostředí rodiny a okolní společnosti.

2.2 PRIMÁRNÍ PREVENCE VE SPOLEČNOSTI

Úspěšně prováděná prevence v rámci společnosti vyžaduje aktivní kooperaci celé řady složek. Vedle dlouhodobě působících rodiny a školy sem patří orgány sociálně právní ochrany dětí, zdravotnická zařízení, místní samospráva, nevládní organizace, církve, poradenská zařízení, zájmová sdružení, podnikatelské subjekty, apod.

V České republice pracuje několik desítek linek důvěry, které poskytují anonymní telefonickou pomoc, která je téměř vždy poskytována bezplatně (v případě linek určených dětem a mládeži vždy bezplatně). Tato pracoviště lze rovněž kontaktovat emailem nebo navštívit osobně, jestliže to volající preferuje. Pracovníci jsou vyškolení v krizové intervenci, jsou informováni o zdravotnických a psychologických službách a bývají schopni volajícímu zprostředkovat. Mohou být rovněž specializované na konkrétní druh problému, například Anabell pomáhá řešit poruchy příjmu potravy, Bílý kruh bezpečí poskytuje pomoc obětem trestných činů, Linka bezpečí a Modrá linka poskytují pomoc v mnoha oblastech a to jak dětem a dospívajícím, tak i jejich rodičům a pedagogům.

V rámci preventivních aktivit se na základních školách využívá program Seznam se bezpečně na internetu, který je projektem internetového serveru Seznam. Dva filmy představují dospívajícím rizika anonymního seznamování prostřednictvím výpovědí osob, které se s některým negativním jevem setkaly a odborníků vysvětlujících jeho nebezpečnost. Dále seznamuje s pravidly bezpečného používání chatů a sezonek, s ochranou osobních dat a možností jejich zneužití, i jak v takovém případě postupovat.

Nezanedbatelný přínos mají i výukové materiály publikované organizací Člověk v tísni, v rámci projektu Jeden svět na školách bylo vyrobeno mnoho výukových filmů s různorodou sociální tematikou a k nim publikovány vhodné doplňkové materiály.

Primární prevence realizovaná Policií České republiky a Městskou policií

Spolupráce Policie ČR a/nebo Městské policie a resortu školství je realizována v rámci programu prevence sociálně patologických jevů i při řešení problémů vzniklých v souvislosti s těmito jevy ve školách a školských zařízeních.

V návaznosti na zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí upravuje Závazný pokyn Policejního prezidenta č. 8/ 2002 systém práce a postupy policistů v oblasti preventivně výchovného působení na děti a mládež. Z něj vyplývá, že preventivní činnosti PČR se rozumí všechna opatření, jejichž cílem je zmenšování rozsahu a závažnosti kriminality prostřednictvím omezení kriminogenních příležitostí a působením na potencionálního pachatele a oběti trestných činů. Preventivní činnost PČR zajišťují především preventivně informační skupiny policie, respektive jejich příslušníci – preventisté.

Školy a školská zařízení by v rámci preventivních programů a projektů měly být v kontaktu s **Preventivními informačními skupinami Policie ČR (PIS)**, které jsou zřizovány při krajských, okresních a městských ředitelstvích Policie ČR. Činnost těchto skupin je informační a poradenská. (MŠMT, č.j.: 25 884/2003-24)

Rodina

„Adolescenti, kteří uvádějí dobré vztahy s rodinou a otevřenou komunikaci se svými rodiči, a vnímají je jako podporující, užívají drogy méně často.“

(Evropské monitorovací centrum pro drogy a drogovou závislost, 2009, s. 19)

V širším smyslu se pod výchovným působením rodiny rozumí demografické, psychologické, kulturní a ekonomické podmínky, její životní styl a hodnotová orientace. V užším smyslu jde o podnětnost uvedených podmínek v interakci s výchovným procesem, výchovnými cíly a stylem výchovy. Pokud je výchovný styl rodičů založený na lásce k dětem, dítě je bezpodmínečně přijímáno a vychováváno s něhou, vyvíjí se normálně. Pokud je dítě odmítáno, zachází se s ním hrubě a není mu umožněn vývoj v podnětném prostředí, rozvíjí se u něj emocionální nerovnováha a projevuje agresivní sklony. Důležité je tedy množství podnětů a intenzita vzájemných vztahů. (Bakošová, 2008, s. 94-99)

Rodina má velký vliv na formování budoucího životního stylu svých potomků. Způsob rodinného soužití staví základy celé osobnosti dítěte, které si s sebou přenáší zásady a vzory uplatňované v rodině, kde vyrůstá, rodina má zcela dominantní postavení vzhledem k osvojování si aktivit ve volném čase u dětí. Proto nejúčinnější prevencí je zdravá a pozitivní rodinná výchova, kdy se ve společně stráveném časem posilují vzájemné vztahy a naplňují se citové potřeby dětí.

2.3 MOŽNOSTI SOCIÁLNÍ PEDAGOGIKY

V systému společenské péče o jedince mají své nezastupitelné místo sociální péče, sociální práce a sociální pedagogika, jenž obě předchozí zastřešuje. Bakošová chápe sociální pedagogiku jako životní pomoc, jejíž cílem je přeměna jedince a společnosti prostřednictvím výchovy, tj. v systému komplexní péče poskytnout pomoc dětem, dospívajícím i dospělým lidem v různých typech prostředí hledáním optimálních forem pomoci a kompenzováním nedostatků. Jde o proces výchovné péče směřující k integraci a stabilizaci osobnosti. (Bakošová, 2008, s.58)

Sociální služby

Pro **sociální péči** je charakteristické, že pomáhá uspokojovat sociální potřeby jedince, ať už se jedná o potřeby psychické, hmotné, či společensko-kulturní. Důležitá je i stimulující funkce sociální péče, kdy přispívá ke změně způsobu života jedince, napomáhá jeho adaptaci na okolí a snazší integraci do společnosti. (Mühlpachr, 2011, s. 110)

Příkladem takové pomoci mohou být služby poskytované při SOS vesničkách – jsou zde zařízení a služby pro děti, které se ocitly v krizové situaci, děti zanedbávané, týrané, či jinak ohrožené negativními vlivy prostředí a rodiny. Jiné programy nabízejí služby ohroženým dětem z pěstounských rodin a dětských domovů, případně poskytují péči rodinám ohroženým odebráním dítěte. Takové programy jsou především zaměřeny na získávání sociálních dovedností, finanční gramotnost, uplatnění se na trhu práce, komunikaci, integraci do společnosti.(www.sos-vesnicky.cz)

Cílem **sociální práce** je účelně a bezprostředně působit na jedince, rodinu, i širší skupinu tak, aby zůstal zachován jejich vztah ke společnosti, k nejbližšímu okolí, ke vzdělávání, k práci, apod. Pro úspěšné působení je nutný systémový přístup, počáteční diagnostika problému a následné výchovné působení směřující jedince ke změně jeho tíživé životní situace. Sociální práce **preventivní** se zaměřuje na předcházení vzniku problémů, případně včasné odstraňování jejich příčin. Sociální práce **kuratelní** je cílena na zmírnění, neutralizaci a odstraňování již vzniklých důsledků problémů. (Mühlpachr, 2011,s.111-115)

Volnočasové aktivity

Volný čas dětí a mládeže a jeho naplnění sehrává významnou úlohu při formování osobnosti jedince a jeho hodnotového žebříčku, uplatnění se ve společnosti, při pozitivní socializaci, výchově ke zdravému životnímu stylu a tím k prevenci rizikového chování. V žádném jiném životním období není jedinec schopen zajímat se o tak široké spektrum zájmových aktivit, jako v období dětství a dospívání. Ne však každou volnočasovou aktivitu lze považovat za prevenci, volný čas dětí a mládeže je rizikem i příležitostí.

„Kvalitní náplň pro volný čas se samozřejmě nevyřeší všechno, ale když má dítě pestrou nabídku a má šanci, že v něčem z toho bude úspěšné, zmenšuje se pravděpodobnost, že něco zničí, někoho zmlátí, že se opije, nebo že sáhne po drogách. A nebo je alespoň pravděpodobnost o hodně menší.“

(MŠMT, Volný čas a prevence u dětí a mládeže, 2002, s. 6)

Je třeba vytvářet podmínky pro smysluplné využívání volného času, zpracovat a realizovat systém vzdělávání pedagogů volného času i dobrovolných vedoucích v kroužcích a zájmových oddílech s ohledem na relaxační, výchovnou, socializační a preventivní funkci volnočasových aktivit. V rámci pedagogiky volného času je zapotřebí zvýšit počet společenských programů zaměřených na rizikovou mladou populaci.

(MŠMT, Volný čas a prevence u dětí a mládeže, 2002, s. 11-14)

Tuto potřebu z části sanuje nabídka služeb a aktivit **nízkoprahových zařízení**. Zařízení nebo také nízkoprahové centrum je sociální službou, jejíž cílovou skupinou jsou děti a mládež ve věku 6 – 26 let a to zvláště děti a mládež žijící v rizikovém sociálním prostředí, např. děti dlouhodobě nezaměstnaných rodičů, z rodin ohrožených lichvou či ztrátou bytového zázemí. Patří sem i ti, kteří mají vyhraněný životní styl a lokalita, v níž žijí, jim nenabízí dostatek volnočasových aktivit. Služby jsou poskytovány zdarma, anonymně, bez nutnosti pravidelné docházky. (Vaňkátová, Mertin, Jiroušková, 2014, odd. C 2.4, s. 3-8)

Nabízejí příležitost vyzkoušet si různé druhy činnosti, rozpoznat zájem, přičemž děti a mládež je organizačně a výchovně ovlivňována pouze nepřímo. Dospělý pracovník, vysokoškolsky vzdělaný sociální pracovník, sociální pedagog či psycholog, zde působí jako rádce, informátor, pomocník a výchovná práce je vedena skrytě, ale cíleně tak, aby se dětem vstříply základy prosociálního chování a rovněž prevence rizikového chování. Je na zvážení zaměstnanců center, jestli rozšíří nabídku služeb i o doučování, nabídku pomoci s domácí přípravou na vyučování (úkoly, učení, vyhledávání informací), případně o vzdělávací

společenské soutěže a hry. Činnost zařízení je časově omezena jen provozní dobou zařízení a pravidla jsou nastavena tak, aby je dítě dokázalo splnit. Využívá se zde i tzv. Program Pět P. Pět P je sociální program založený na přátelském vztahu dítěte a dospělého kamaráda, navazuje na dlouholeté zkušenosti s podobným programem Big Brother/Big Sisters v USA a dalších zemích. Pomocí individuálního působení umožňuje program potencionálně ohroženým dětem otevřít dvířka k lepšímu porozumění sebe sama, posílení sebedůvěry, zlepšení komunikace s vrstevníky, rodiči a učiteli, nalezení smysluplných volnočasových aktivit rozvíjejících schopnosti a dovednosti.

Je vhodné, aby základní školy v blízkosti nízkoprahového zařízení rozšiřovaly informace o zařízení a cíleně jeho služby nabízely zejména svým žákům pocházejícím ze sociálně znevýhodněného prostředí a jejich rodičům. Ucelený přehled nízkoprahových zařízení působících ve městě Brně je uveden jako Příloha č. 1. Informace o zařízeních obsahují popis nabízených aktivit včetně cílové skupiny, pro kterou je zařízení primárně určeno.

Školní prostředí

Podmínky dospívání se mění, u každé generace se velmi liší a měl by se zároveň s nimi měnit i učitel. Tento stav klade na učitele vysoké nároky a vyžaduje jeho sociálně pedagogické znalosti a dovednosti, které se s jeho znalostmi a dovednostmi pedagogickými navzájem doplňují. „*I ti, kdo nejvíce školu kritizují za její atmosféru a psychické poškozování žáků, ve skutečnosti skrytě doufají, že škola bude vždy vytvářet mechanismy zabezpečující jak dohled nad žáky, tak jejich ochranu před nebezpečnými vlivy okolí.*“ (Havlík, Kořa, 2002, s. 132) Škola se tedy z prvotně vzdělávací instituce stává také institucí preventivní a poradenskou, svým výchovným působením pomáhá kompenzovat nedostatky v socializaci jedince způsobené problematickým prostředím nebo dysfunkční rodinou. Vyvstává zde nutnost vytvoření specializované pracovní pozice sociálního pedagoga, který by svou činností na škole doplnil práci výchovného poradce a školního metodika prevence, bohužel, taková profese v katalogu profesí České republiky stále chybí.

Mnozí z odborníků spatřují funkci sociálního pedagoga v praktické sociálně výchovné, poradenské a preventivní činnosti. Emmerová např. chápe úlohu sociálního pedagoga na základních školách jako koordinátora prevence sociálně patologických jevů (Emmerová, 2004, s. 56)

Bakošová vymezuje jeho šest specifických kompetencí. Kompetence **výchovně vzdělávací**, kdy sociální pedagog na základě svých teoretických znalostí tvoří a řeší výzkumné projekty zaměřené na děti, mládež, rodičovskou veřejnost a další cílové skupiny a dále organizuje a metodicky vede činnosti zařízení v oblasti školství podporující prosociálnost, efektivní komunikaci a sebezvývoj pozitivních vlastností jedince. Kompetence **převýchovy**, sociální pedagog plní funkci vychovatele již negativními jevy zasažených dětí a mládeže. Kompetence **poradenská**, sociální pedagog nenabízí hotová řešení, ale nabízí vhodné alternativy vzhledem k povaze problému, motivuje ke změně. Kompetence **preventivní**, zaměřená především na programy a činnosti v oblasti primární a sekundární prevence. Kompetence **manažerská** – sociální pedagog se stává koordinátorem všech činností vedoucích k řešení problémů konkrétního jedince, které zahrnují práci a pomoc několika různých institucí. (Bakošová, 2008, s. 191-197)

Je patrné, že náplň pracovních činností sociálního pedagoga je velmi pestrá a obsáhlá. Zahrnuje však i činnosti, při kterých není nutná jeho přímá interakce s klientem (žákem, rodičem, jinými kolegy), proto je jeho výkon, na rozdíl od přímé vyučovací povinnosti učitele, těžko měřitelný. Domnívám se, že kromě absence této pozice v katalogu pracovních pozic, i toto může být příčinou, proč se ředitelé škol zdráhají sociálního pedagoga zaměstnat.

3 SPECIFIKA PRIMÁRNÍ PREVENCE NA ZŠ A SŠ

Období školního vzdělávání hraje významnou roli při formování osobnosti každého mladého člověka. Vše, co se v tomto období nepovede, se jen s obtížemi napravuje v období dospělosti. Škola významně přispívá i k osvojení si aktivního nebo pasivního přístupu dětí a mládeže k trávení volného času, je proto důležitá nabídka aktivit, které jsou realizovány před a po výuce, nebo v jejím průběhu.

V rámci resortu MŠMT se prevence realizuje na **horizontální a vertikální úrovni**. MŠMT spolupracuje s ostatními ministerstvy, např. s ministerstvy práce a sociálních věcí, zdravotnictví a vnitra a Radou vlády pro koordinaci protidrogové politiky při Úřadu vlády. Páteří systému prevence je spolupráce odborníka MŠMT, krajského školského koordinátora prevence, okresního metodika prevence a školního metodika prevence.

(Metodický pokyn MŠMT, č.j.: 20 006/2007-51)

„Jde o snahu rozlišit dítě/žáka s poruchou chování a dítě/žáka s poruchovým chováním, kdy je v silách školy problém řešit a nevyčleňovat a nevyučovat dítě z jeho přirozeného sociálního prostředí. Mnoho problémů lze řešit či jim předcházet vhodnou a včasnou intervencí a vytvářením zdravé atmosféry v třídním kolektivu“. (Žlunková, 2010, s. 7)

Vedení školy

Povinností ředitele školy je v souladu s pracovním řádem zajistit zvýšený a kvalitní dohled pedagogů před začátkem vyučování, o přestávkách a po skončení vyučování i během osobního volna, a to hlavně v prostorách školy, kde je zvýšené riziko výskytu šikany.

Ředitel školy rovněž vytváří podmínky pro realizaci prevence SPJ na škole a nese za její realizaci odpovědnost, zajišťuje vzdělávání pedagogických pracovníků školy v oblasti prevence a při pedagogických poradách vytváří prostor pro učitele seznámit se s novými předpisy, trendy a účinnými formami provádění prevence, a o situaci ve škole z hlediska výskytu rizik vzniku, případně projevů SPJ.

(Metodický pokyn MŠMT, č.j.: 22 294/2013-1)

Zástupci ředitele školy zpravidla koordinují práci třídního učitele a metodika prevence a organizačně zajišťují školní i mimo školní preventivní akce školy a jednotlivých tříd.

Dokumenty školy

Základním závazným dokumentem pro žáky a zaměstnance školy je **Vnitřní řád školy**. V něm jsou zakotvena práva, povinnosti, omezení, způsoby chování a sankce za jeho porušení. Pevné místo zde má ochrana zdraví a bezpečnosti, zákaz požívání, přechovávání a distribuce návykových látek v areálu školy, rovněž tak zákaz jakýchkoli projevů rasismu a šikánování. Součástí vnitřního řádu školy jsou speciální přílohy vymezující postup školy v případě výskytu drogy a jiných sociálně patologických jevů, postup školy v případě řešení šikany a postup školy v případě řešení záškoláctví.

Základním nástrojem prevence na škole je **Minimální preventivní program** školy, jehož realizace je pro každou školu závazná a podléhá kontrole České školní inspekce. Tento dokument je živý, je pravidelně jednou ročně vyhodnocován, aktualizován a v případě potřeby pozměněn. Mezi hlavní aktivity školy v rámci Minimálního preventivního programu patří kontinuální vzdělávání pedagogických pracovníků v oblasti prevence a konkrétních forem jejího uplatňování na škole, způsob začleňování preventivní výchovy do jednotlivých vzdělávacích oblastí a konkrétních předmětů, průběžné sledování výskytu SPJ na škole a např. spolupráce s rodiči a jejich osvěta. Škola by zde měla uvést svoji nabídku volnočasových aktivit a dostupné školní poradenské služby. (viz. Příloha č. 3).

Mnoho škol má vypracovanou i **Strategii primární prevence** (viz. Příloha č. 2) se stanovenými střednědobými a dlouhodobými cíli.

Cílem je, aby se primární prevence SPJ stala ve školách přirozenou a trvalou součástí školního vzdělávacího programu/školních osnov v rámci výuky běžných předmětů, v žádném případě nesmí být pojmána jako nadstandardní aktivita školy. Předměty vhodné pro integraci preventivních témat a jejich interaktivní výuku jsou například Výchova ke zdraví, Tělesná výchova, Výchova k občanství, Psychologie, Český jazyk.

Individuální výchovný program

„Individuální výchovný program (dále je IVýP) je forma spolupráce mezi školou, žákem, zákonným zástupcem, případně další zúčastněnou stranou, při řešení rizikového chování žáka. Cílem IVýP je odstranit rizikové chování žáka a předejít tak důsledkům z tohoto chování vycházejícím“

(MŠMT, Metodické doporučení pro práci s Individuálním výchovným programem v rámci řešení rizikového chování žáků, 2013, s. 2)

IVýP škole poskytuje nástroj jednotného strukturovaného postupu řešení rizikového chování žáka v případě, že opakovaně dojde k výraznému narušení vzdělávacího procesu dotčeného žáka nebo ostatních žáků, případně kdy se zúčastněné strany chtějí vyhnout uplatnění některého kázeňského opatření, případně předejít jejich stupňování. Naplňuje se ve čtyřech krocích. Prvním je pohovor s žákem, škola se při řešení opírá o motivovanost žáka a jeho osobní kompetence. Druhým krokem je jednání s žákem a jeho zákonnými zástupci, s jejichž pomocí je kolem žáka vymezen ohraničený prostor a dochází ke zvýšení tlaku na změnu a kontroly jak ze strany školy, tak rodiny. Třetím krokem je vypracování Individuálního výchovného programu, kdy stále nedošlo k požadované změně a jedna ze zúčastněných stran není ke změně dostatečně motivována. Jednotlivé strany se zaváží k plnění stanovených úkolů a jsou stanovena konkrétní opatření, pokud nebudou naplňovány. V případě, že škola ve spolupráci se zákonnými zástupci využila všech možností podpory a ke změně rizikového chování u žáka nedošlo, postoupí se řešení případu další straně, která užije svých odborných nebo právně vymahatelných nástrojů.

(MŠMT, Metodické doporučení pro práci s Individuálním výchovným programem v rámci řešení rizikového chování žáků, 2013)

Peer programy

Zajímavou a velmi efektivní formou implementace primární prevence jsou programy využívající zapálené mladé lidi, kteří se chtějí v této oblasti zapojit a pomoci. Jsou součástí dlouhodobých preventivních programů, jedná se o tzv. vrstevnické plány, které pocházejí z USA, jejich strategie spočívá v aktivním zapojování vyškolených vrstevníků do procesů

formování postojů a získávání znalostí a návyků ostatních žáků školy. Cílem je zabránit či minimalizovat užívání návykových látek.

„Význam anglického slova peer je ovšem mnohem širší než jen vrstevník. Je to někdo, s nímž se cílová populace může ztotožnit. Svoji roli tedy hraje nejen věk, ale i např. sociální situace nebo zaměstnání.“ (Nešpor, 1996, s. 20)

Tyto programy se konají na školách pomocí organizovaných aktivit nebo neformální formou. Škola si odborně vyškolí své budoucí peer pracovníky nebo malé týmy, kteří následně realizují program na své škole.

3.1 PRIMÁRNÍ PREVENCE Z POZICE PEDAGOGICKÝCH PRACOVNÍKŮ

Úkolem každého pedagogického pracovníka na všech úrovních a typech škol působícího ve výchovně vzdělávacím procesu je důsledně vést své žáky k osvojování si norem společenského soužití založených na demokratických principech s respektem k osobní identitě každého jedince a jeho individualitě a k uplatňování etických zásad v souladu s právními normami a morálkou.

(Metodický pokyn MŠMT, č.j.: 14 514/2000-15, čl. 3)

„Předpokladem naplňování cílů v oblasti prevence je pedagog vzdělaný, odborně erudovaný, komunikativně, psychologicky a speciálně pedagogicky vybavený. Svou osobností se pozitivně podílí na vývoji sebeuvědomění žáka a je schopen vyučovat za aktivní účasti dětí.“

(MŠMT, Strategie primární prevence SPJ na období 2005-2008, s. 7)

Spolupráce s rodiči

Mnoho rodičů bývá v současnosti velmi pracovně vytíženo a mohou, případně chtějí, trávit se svými dětmi jen omezený čas. Také z tohoto důvodu je vliv školy na spoustu věcí, které se týkají dítěte, významný. Školní třídu reprezentuje hlavně učitel, který je pro žáky i modelem určitého chování. Ten učitel, který i přes obtížnou práci s problémovými dětmi, které často pocházejí z dysfunkčních rodin a jejichž rodiče nejsou příliš motivováni ke spolupráci se školou, chce svému žákovi pomoci lépe zvládat obtížné situace, kterým se dítě musí přizpůsobit. Velmi záleží na osobnosti a zkušenosti dítěte a jak jsou mu blízké osoby, které mu v adaptaci pomáhají. Zpočátku jen tím, že učitel nebo rodič naslouchá a, získá-li si důvěru, hledá řešení, obrátí se na odborníka, který pomůže nastartovat úspěšnější dráhu.

Příkladem dobré praxe může být postup ZŠ Laštůvkova, kde se velmi osvědčil přímý kontakt školy s rodičovskou veřejností. Na webových stránkách školy je umístěn následující dopis:

„Vážení rodiče,

naše škola má zpracovaný Minimální program prevence, který je zaměřený na zneužívání návykových látek a problémy spojené s násilným chováním a šikanováním. Uvědomujeme si, že žádná škola není zcela imunní proti výskytu šikanování. Chceme být připraveni zachytit případné ubližování silnějších slabším hned v počátku a účinně takové bezpráví zastavit.

Prosíme vás proto o pomoc. Kdybyste měli podezření či dokonce jistotu, že je Vašemu dítěti ubližováno, bezprostředně se obraťte na třídního učitele Vašeho dítěte, vedení školy nebo metodika prevence. Vaši informaci budeme brát velmi vážně a situaci budeme odborně a bezpečně řešit,“

(www.zslastuvkova.cz, dne 5.7.2014)

Pro zachycení výskytu nežádoucích jevů je velmi důležitá důvěra a spolupráce mezi školou a rodiči. Pro dítě/žáka je primární vědět, že se má kam se svým problémem obrátit. Jak je popsáno v praktické části této diplomové práce, velká většina dotázaných žáků se vyjádřila, že by se svěřila svému třídnímu učiteli nebo učiteli, kterému věří, přibližně čtvrtina pak vedení školy nebo rodičům.

Z pedagogické praxe lze vyvodit, že ne vždy je spolupráce rodiny a školy ideální. Rodiče se rozhovorům s vyučujícími mnohdy vyhýbají, na podněty zapsané v žákovské knížce nebo informačním systému buď nereagují vůbec nebo se zpožděním a problémy žáka se tím kumulují. Bohužel, mnohdy toto prodlení vede až k záškoláctví.

Jiný problém představuje vlastní detekce přítomnosti návykové látky v organizmu dítěte/mladistvého. Na základní škole, kde vyučují, se s problémem intoxikace alkoholem nebo omamnou látkou ještě nikdy nesetkali, na můj dotaz o způsobu řešení mě vedení školy informovalo, že by byli kontaktováni rodiče, aby si dítě převzali k ošetření a dále by byl kontaktován místně příslušný odbor sociálně-právní ochrany dětí k dořešení.

Na středních školách je situace jiná, vedení škol může využít spolupráce s policisty, kteří se speciálně vycvičenými psy v prostorách školy i domova mládeže provedou prohlídku. Ty mohou být jak preventivní, tak cílené - na základě důvodného podezření na přechování alkoholu a drog. Na SŠ je obvykle praxe taková, že zákonní zástupci žáků podepisují Souhlas zletilého žáka a studenta nebo zákonného zástupce nezletilého žáka s orientačním testováním

žáka na přítomnost omamných psychotropních látek a též s prováděním šetření na výskyt návykových látek v osobních věcech dítěte, platný ode dne nástupu ke vzdělávání. Po dosažení plnoletosti žáci tento dokument podepisovali sami. Toto je zakotveno ve Vnitřním řádu školy, bez podepsaného souhlasu žák přestává být žákem školy.

„Nahradme slovo šikana ve styku s rodičovskou veřejností termíny – záměrné ubližování, trápení, apod.“ (Martínek, 2008, s. 5)

Třídní učitel

Třídní učitel (dále jen TU) je pedagog, který vedle své přímé pedagogické činnosti vykonává i funkci TU, do níž je jmenován ředitelem školy a pobírá za její výkon specializační příplatek.

Pokud chceme s jakoukoliv sociální skupinou pracovat, musíme porozumět tomu, jaké normy, pravidla a cíle skupina sdílí a jaké je rozložení pozic a rolí jejích jednotlivých členů. U školní třídy by to měl být její třídní učitel, neboť právě on se systematickou pedagogickou prací snaží budovat a prohlubovat svůj vztah s žáky na úrovni posilování důvěry, otevřenosti, respektu, tolerance a vzájemné podpory. Je zodpovědný za rozvoj žáků, za jejich sledování, podporu a vytváření pozitivního třídního klimatu a spolupracuje s rodiči. Přispívá k evaluaci situace na dané škole, co se výskytu sociálně patologických jevů týče, jejich podchycení a možnosti včasného řešení tím, že ve své třídě provádí v průběhu školního roku dynamickou diagnostiku a pomocí neformálních rozhovorů, diagnostikou vztahů a sledováním neverbálních projevů žáků třídy detekuje problematiku chování a výskyt sociálně patologických jevů v raném stádiu. S využitím techniky komunitního kruhu, her, modelových situací, projektů apod. lze včasnou intervencí takové negativní chování často zmírnit nebo eliminovat.

Pokud se jedná o problémy většího rozsahu, přizve ke spolupráci kromě rodičů i členy školního poradenského pracoviště, nebo jiné odborníky a problém projedná před výchovnou komisí, případně podá podnět místnímu odboru sociální péče nebo orgánům činným v trestním řízení, jak mu ukládá zákonná povinnost. (Zákon č. 359/1999 Sb.)

Školní poradenské pracoviště

Školní poradenské pracoviště, někdy též zvané Školní poradenské centrum (dále jen ŠPP), nabízí specializované služby odborníků, kteří jsou jeho součástí. Zpravidla se jedná o školního metodika prevence a výchovného poradce, dále dle možností školy – školního psychologa, speciálního pedagoga či výjimečně sociálního pedagoga. Pozice výchovného poradce může být zastávána dvěma odborníky specializujícími se separátně na 1.stupeň a na 2.stupeň, na škole může pracovat i specializovaný poradce pro volbu povolání. Funkce výchovného poradce a metodika prevence může být kumulovaná. Metodik prevence pracuje na škole nejčastěji jeden pro oba stupně ZŠ, může však být i pro každý stupeň zvlášť.

Na středních školách je situace poněkud odlišná, častěji dochází ke kumulaci funkcí výchovného poradce a metodika prevence, s důrazem na volbu návazného terciálního vzdělávání studentů. Pokud na se na škole vyučuje psychologie, je tento vyučující oprávněn pracovat se schránkou důvěry, aniž by zde bylo poradenské pracoviště zřízeno. Velmi dobrým příkladem práce poradenského pracoviště na SŠ je VPŠ a SPŠ Policejní v Holešově, kde tým odborníků zvaný CEVAP nabízí širokou škálu kurzů osobnostního rozvoje, poradenství a individuální pohovory se studenty.

Školní poradenské pracoviště nabízí třídním učitelům pomoc při řešení problémů ve třídě, například problémů kázeňských, problémů s absencemi, neplnění školních povinností, problémů se vztahy ve třídě, zneužívání návykových látek a podobně. ŠPP uskutečňuje schůzky s rodiči žáků, zajišťuje setkání výchovné komise, a to vždy na základě informací od třídních učitelů a jejich žádosti o spolupráci. Problémy se snaží řešit preventivně, pohovorem, odkazem na odborné pracoviště. Cílem činnosti ŠPP je minimalizace problémů a pomoc třídním i netřídním učitelům, bez jejich pomoci a podpory by činnost nebyla účinná.

Mnoho škol, zvláště základních, si uvědomuje, jak důležitá je informovanost školní komunity nejen o výskytu sociálně patologických jevů na školách, ale i o připravenosti školy k řešení a prevenci výskytu problémů. Jak z mého dotazníkového šetření vyplývá (viz. Praktická část DP), téměř třetina dotázaných studentů se s činností ŠPP podrobněji seznámila na webových stránkách školy, kterou navštěvují. Dle mého názoru je prezentace práce ŠPP a kontaktů na odborníky na internetových stránkách školy důležitým informačním zdrojem pro rodiče a může se stát i jedním z vodítek pro výběr dané školy.

„Pokud má být poradenství pro žáka úspěšné, je od něj potřebná alespoň minimální míra motivace ke změně. Očekává se, že dítě uzná, že má vůbec nějaké problémy, je schopné o nich hovořit, unese odlišný názor a dokáže projevit svůj vlastní, je schopné dodržovat základní dohody spojené s poradenským procesem. „(Uhlíková, 2011, s. 23)

Vyhláška č.72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských zařízeních definuje pracovní náplň pracovníků školních poradenských pracovišť následovně.

Výchovný poradce (dále jen VP) má ve své dikci kariérové poradenství a poradenskou pomoc při rozhodování o dalším vzdělávání a profesní dráze žáků, individuální i skupinovou, provádí diagnostiku studijních a/nebo profesních předpokladů. Vyhledává žáky, u kterých je předpoklad výskytu některé z poruch učení, koordinuje poskytování poradenských služeb uvnitř i mimo školu a podílí se na přípravě jejich integrace. Předává odborné informace z oblasti kariérového poradenství a péče o žáky se speciálními vzdělávacími potřebami pedagogickým pracovníkům školy.

Školní metodik prevence (dále jen ŠMP) koordinuje a kontroluje realizaci preventivního programu školy, poskytuje metodické vedení pedagogickým pracovníkům školy v oblasti prevence sociálně patologických jevů (vyhledávání problémových projevů chování, preventivní práce s třídními kolektivy, apod.) a koordinuje jejich vzdělávání. Spolupracuje s orgány státní správy a samosprávy, které mají v kompetenci problematiku SPJ Zajišťuje a předává odborné informace o problematice sociálně patologických jevů, o nabídkách programů a projektů, o metodách a formách specifické primární prevence pedagogickým pracovníkům školy. Prezentuje výsledky preventivní práce školy a získává nové odborné informace a zkušenosti, vede a průběžně aktualizuje databázi spolupracovníků školy pro oblast prevence sociálně patologických jevů (orgány státní správy a samosprávy, střediska výchovné péče, poradny, zdravotnická zařízení, PČR, orgány sociální péče, nestátní organizace působící v oblasti prevence, centra krizové intervence a další zařízení, instituce i jednotliví odborníci). Přípravuje podmínky pro integraci žáků se specifickými poruchami chování ve škole a koordinuje poskytování poradenských a preventivních služeb těmto žákům školou a specializovanými školskými zařízeními.

Školní psycholog spolupracuje při zápisu do 1. ročníku základního vzdělávání, provádí diagnostiku při výukových a výchovných problémech a u nadaných dětí. Dále zjišťuje sociální klima ve třídě, realizuje screening, ankety, a dotazníky pro potřeby školy. Zabývá se krizovou intervencí a pomáhá při zpracování krize žákům, pedagogickým pracovníkům a zákonným zástupcům. Konzultuje se zákonnými zástupci výukové a výchovné problémy dětí a provádí mezi zákonnými zástupci osvětu.

Školní speciální pedagog vyhledává žáky se speciálními vzdělávacími potřebami a zařazuje je do speciálně pedagogické péče, diagnostikuje speciální vzdělávací potřeby žáka (shromažďuje údaje o žákovi, včetně anamnézy osobní a rodinné) a participuje na vytváření školních vzdělávacích programů a individuálních vzdělávacích plánů s cílem rozšíření služeb a zkvalitnění péče o žáky se speciálními vzdělávacími potřebami. Provádí speciálně pedagogické vzdělávací činnosti a činnosti kompenzační, stimulační a reedukační, individuální, i se skupinou žáků. Přípravuje a průběžně upravuje podmínky pro integraci žáků se zdravotním postižením ve škole a koordinuje poskytování speciálně pedagogických poradenských služeb na škole. K metodické činnosti pro pedagogické pracovníky školy patří objasnění specifik výuky a možností žáků se speciálními vzdělávacími potřebami dle druhu a stupně zdravotního postižení, návrhy metod a forem práce se žáky – jejich zavádění do výuky, instruktáže využívání speciálních pomůcek a didaktických materiálů. Koordinuje a metodicky vede asistenty pedagoga působící ve škole. (Vyhláška č. 72/2005 Sb.)

Při studiu podpůrných materiálů mě velmi zaujal výzkum, který ve své diplomové práci publikovala Gunterová, v němž oslovila dotazníkem celkem 79 školních metodiků prevence z celé České republiky. Vyplývá z něj, že 15 školních metodiků prevence zároveň zastává i funkci výchovného poradce, pouze 25 jich má vystudováno specializační studium požadované pro výkon funkce a 6 toto studium stále studuje. Na svých školách se nejčastěji setkávají s projevy agrese, přičemž žádný se dosud neseťkal s projevy antisemitismu či xenofobií. (Gunterová, Práce preventisty sociálně patologických jevů na ZŠ, Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, 2011, s. 58 - 63)

Na školách, kde v současnosti vyučuji (ZŠ a SŠ) je situace obdobná, funkce sice nejsou kumulované, ale ŠMP na základní i na střední škole dosud stále nezahájili specializační

studium, přesto, že jsou v této funkci již déle než 5 let a nejčastěji řešeným problémem jsou různé projevy agresivního chování mezi žáky.

3.2 INSTITUTE A ORGANIZACE

Vzdělávání pedagogických pracovníků

Vzdělávání pedagogických pracovníků v oblasti prevence sociálně patologických jevů by na každé škole měl koordinovat školní metodik prevence, který se sám účastní seminářů a workshopů speciálně koncipovaných právě pro ně. Je plně v jeho kompetenci předávání získaných poznatků i výzkumných závěrů pedagogickému sboru. Pedagogická praxe dokazuje, že existuje řada učitelů, kteří si chtějí sami rozšířit portfolio svých znalostí a praktických dovedností v oblasti sociální, psychologické či právní a využívají široké nabídky institucí a organizací, které pro ně připravují odborné semináře i kurzy s různou hodinovou dotací. V mnoha případech lze absolvovat i tzv. e-learningové kurzy, zážitkové pobyty, případně specializační studium.

Tabulka č.2 Vzdělávání pedagogických pracovníků

NÁZEV ORGANIZACE	ADRESA	NABÍDKA KURZŮ
P-centrum	Lafayetteva 47/9 779 00 Olomouc www.p-centrum.cz	V rámci Centra primární prevence nabízí akreditované studium pro školní metodiky prevence ve školním roce 2015/16 v rozsahu 264 hodin zakončené zkouškou a osvědčením o absolvování. Studijní program je zaměřen na získání vědomostí a dovedností, které se projeví ve schopnostech aplikace pedagogiky, psychologie, adiktologie a výstupů z nejnovějších výzkumů v oblasti prevence sociálně nežádoucích jevů. Zahrnuje teorii, praxi a odbornou stáž. Dále centrum nabízí krátkodobé specializované kurzy pro pedagogy, např. Šikana/Kyberšikana, Agresivita, Závislosti.

Člověk v tísni, o.p.s.	Šafaříkova 635/24 120 00 Praha 2 www.clovekvtisni.cz	V rámci vzdělávacího programu Varianty nabízí metodickou podporu a vzdělávání v oblasti interkulturního a globálního rozvojového vzdělávání formou krátkodobých i dlouhodobých kurzů, seminářů, workshopů a projektových dnů pro pedagogy, dále konference, publikace, výukové materiály a metodické listy.
Vzdělávací institut ochrany dětí, o.p.s.	U Pergamenky 1511/3 170 00 Praha 7 www.viod.cz	VIOD se mezi jiným zabývá podporou vzdělávání v oblasti ochrany dětí, školí profesionální pracovníky při ochraně dětí a provádí výzkumnou, dokumentační a publikační činnost v oblasti prevence sociálně patologických jevů v ochraně dětí. Pro učitele a vychovatele všech typů školských zařízení nabízí semináře v oblastech Problematika syndromu CAN – týrané děti Problematika syndromu sexuálně zneužívaného dítěte – syndrom CSA Kriminalita dětí a její vyšetřování Kriminalita páchaná na dětech Poruchy chování u dětí Agresivita dětí Šikana dětí
Poradenské centrum pro drogové a jiné závislosti při PPP v Brně	Sládkova 45 613 00 Brno	Semináře, setkávání a poradenství pro školní metodiky prevence

Zdroj: vlastní

Centra a zařízení pro děti a mládež

Zvláště ve velkých městech se můžeme setkat s fenoménem sídlištních dětí, tj. dětí, které tráví veškerý svůj volný čas bezcílně, potulkou, sdružováním se do part a plně využívajících anonymity prostředí sídlišť s velkou koncentrací obyvatel. Rodiče často selhávají v dozoru nad svými dětmi, ať už z důvodu přílišné zaměstnanosti či prostého nezájmu. Mnohé sociálně slabší rodiny či rodiny s více dětmi si z nedostatku finančních prostředků nemohou dovolit platit dětem organizované zájmové kroužky nebo sportovní aktivity a dětem tak chybí možnost smysluplně trávit svůj čas mimo školu, zažívat úspěch a získávat kamarády jinak, než přidružením se k partě a podílením se na řadě aktivit vykazujících známky sociálně patologického chování. Tyto děti jsou ohroženy rizikem osvojení si vzorců negativního chování, častěji páchají trestnou činností, začínají dříve svůj sexuální život, jsou náchylné k experimentování s návykovými látkami a mohou se z nich rekrutovat členové různých extremistických skupin či náboženských sekt. Proto mnoho neziskových organizací zvláště ve velkých městech zřizuje nízkoprahová centra/zařízení, některá přímo určená pro konkrétní věkovou skupinu. Jejich přehled s výčtem nabízených činností a zaměření je uveden v Příloze č.1 této diplomové práce.

3.3 VYBRANÉ PROJEKTY REALIZOVANÉ NA ZŠ A SŠ

Tabulka č. 3 Vybrané projekty realizované na ZŠ a SŠ

NÁZEV PROJEKTU	ČÍSLO PROJEKTU	REALIZACE OD - DO	NÁPLŇ
Město Brno zvyšuje kvalitu vzdělávání na základních školách	CZ.1.07/1.1.00/46.0014	červen 2014 - červen 2015	Mentorská práce (doučování, individuální konzultace) s vybranými žáky školy.
Rozvoj a metodická podpora poradenských služeb	RAMPS – VIP III	leden 2012 – prosinec 2013	Zvýšení kvality poradenských služeb na školách a střediscích výchovné péče
Příprava a výběr žáků z národnostních menšin ke vzdělávání ve VPŠ a SPŠ v Holešově	CZ1.07/1.2.00/14.0006	leden 2010 – červen 2012	Vytvoření rovných příležitostí pro žáky 9. tříd ZŠ z národnostních menšin a podpora studia. Prevence rasismu a xenofobie
Vzdělávání žáků z národnostních menšin ve VPŠ a SPŠ v Holešově	CZ1.07/1.2.00/14.0009	březen 2010 – únor 2013	Integrace osob se speciálními vzdělávacími potřebami, jazyková průprava, podpora

			studia. Prevence rasismu a xenofobie.
Řešení vrstevnických vztahů	CZ1.07/1.2.00/14.0085	březen 2010 – únor 2013	Zlepšení vztahů a celkového klimatu na školách prostřednictvím vyškolené skupiny žáků školy – podporovatelů.

Zdroj: vlastní

Město Brno zvyšuje kvalitu vzdělávání na základních školách

Projektu se účastní celkem 67 základních škol ve městě Brně. Cílem projektu je podpora žáků ohrožených studijním neúspěchem nebo předčasným odchodem ze vzdělávání ve školách hlavního vzdělávacího proudu. Z každého ročníku jsou třídními učiteli vytipováni nejméně dva žáci, kteří budou pracovat s mentorem na základě vypracovaného individuálního plánu práce s žákem. Individuální plán je průběžně vyhodnocován, na závěr projektu bude vypracována případová studie každého žáka. Ta bude obsahovat popis problému vybraného žáka, připravená opatření, vyhodnocení jejich realizace a prognózu do budoucna. Na základě realizace projektu se ve spolupráci se zúčastněnými školami vypracuje návrh lokální strategie v oblasti základního vzdělávání.

Rozvoj a metodická podpora poradenských služeb

Tento projekt volně navázal na předchozí projekty VIP – Kariéra (Vzdělávání-Informace-Poradenství-Kariéra) a RŠPP – VIP II (Rozvoj Školských Poradenských Pracovišť), které probíhaly v letech 2005 až 2011 a které byly rovněž zaštitěny Národním ústavem odborného vzdělávání v Praze. Tento projekt byl zaměřen na zvyšování kvality poskytovaných služeb ve školách a střediscích výchovné péče, které poskytují školní speciální pedagogové, školní metodikové prevence a další odborní pracovníci. Jedním z cílů projektu bylo vypracovat

návrhy na legislativní změny v systému poradenských služeb a definovat stupně poradenské podpory pro žáky s rizikovým chováním a specifickými poruchami učení. (www.nuov.cz/ramps-vip-iii)

Příprava a výběr žáků z národnostních menšin ke vzdělávání ve VPŠ a SPŠ v Holešově

Cílem projektu bylo zlepšení rovnosti příležitostí žáků 9. tříd základních škol z národnostních menšin žijících na území České republiky. Vytipovaní žáci byli systematicky připravováni na úspěšné vykonání přijímací zkoušky a po přijetí ke studiu odborně, zejména jazykově, vzdělávání. Studium příslušníků národnostních menšin vede k podpoře jejich integrace do majoritní společnosti a prevenci rasismu a xenofobie mezi ostatními žáky školy, u kterých se předpokládá přijetí k některé z bezpečnostních složek státu. (www.spschol.cz/index.php?view=article&catid=77:vzdelavani-narodnostnich-mensin)

Vzdělávání žáků z národnostních menšin ve VPŠ a SPŠ v Holešově

Tento projekt doplňuje již dříve zmíněný. Po úspěšném ukončení studia se předpokládá přijetí úspěšných absolventů školy z řad národnostních menšin žijících na území České republiky do služebního poměru příslušníka Policie ČR, případně jiných bezpečnostních složek státu, či do veřejné správy. Zvláštní pozornost při realizaci projektu byla věnována prevenci xenofobie a rasismu s důrazem na romskou problematiku. Klíčové aktivity projektu byly školení pedagogického sboru, volnočasové aktivity, doučování žáků a tvorba podpůrných výukových materiálů.

(www.spschol.cz/index.php?view=article&catid=77:vzdelavani-narodnostnich-mensin)

Řešení vrstevnických vztahů

Realizátorem projektu byl Vzdělávací institut ochrany dětí (dále jen VIOD) a zúčastnilo se jej celkem 34 základních škol ze všech krajů České republiky vyjma hlavního města Prahy. Vlastnímu projektu předcházela velmi úspěšný dvouletý pilotní projekt s převzatým anglickým názvem CHIPS (**CH**ildren **In** **P**artnership with **S**chools). Hlavní myšlenky – každému člověku je dána schopnost a ochota pomoci druhému a zvláště děti se mezi sebou lépe pochopí a snáze vyjádří – pochází z Velké Británie, kde projekt již přes dvacet let úspěšně funguje na více jak 800 školách.

Projekt byl založen na dobrovolné práci skupin dětí na školách, tzv. podporovatelů, kteří byli školeni týmem lektorů-odborníků z oblastí pedagogiky, psychologie a práva tak, aby uměli aktivně naslouchat, projevovat empatii a všímali si spolužáků, kteří se ocitli v problémové situaci. Pokud to povaha problému umožňovala, pomohli řešit problém vlastními silami, případně informovat garanta – pedagoga, který program na škole spolurealizoval. Část odpovědnosti za řešení problémů ve vztazích na školách se tak přesunula na žáky samotné. Cílem projektu bylo zlepšení vztahů mezi žáky a tím i ke zlepšení celkového klimatu na školách.

(<http://viod.cz/cz/viod/realizovane-projekty/projekt-reseni-vrstevnickych-vztahu.html>)

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 CÍLE A METODY VÝZKUMU, STANOVENÍ HYPOTÉZ

Výzkumný cíl

Cílem mého výzkumu bylo zjistit, nakolik jsou žáci vybraných základních a středních škol obeznámeni s prací výchovného poradce a školního metodika prevence na své škole, zda jsou schopni rozlišit oblasti jejich působnosti, a jak se o jejich práci dozvěděli. Jedním z dílčích cílů bylo zjistit, zda a jakým způsobem na škole funguje schránka důvěry. Dalším dílčím cílem bylo zmapovat, co žáci považují za problém/problémy spojené se školním prostředím, které by měl řešit odborník a kam se v případě, že se s takovým problémem setkají, sami obrazejí.

Metoda získávání dat

Při šetřeních a výzkumech v pedagogice, psychologii, sociologii a v dalších aplikovaných vědách se velmi často používají metody kvantitativního výzkumu. K nim se řadí přímé pozorování, zaměřené a dobře naplánované vnímání vybraných jevů, které jsou následně systematicky zaznamenány a vyhodnoceny; rozhovor, v němž jsou výzkumná data získávána v přímé interakci s dotazovaným a k vyhodnocování slouží transkripce zaznamenaného dialogu; dotazník, kdy dotazovaný odpovídá písemně na otázky v tištěném formuláři; analýza produktů, výsledků činnosti.

Dotazník je soustava předem připravených a pečlivě formulovaných otázek, kdy podle formy požadované odpovědi mohou být v dotazníku obsaženy otázky uzavřené, nabízející výběr z několika variant; otevřené, které žádné varianty odpovědi nenabízejí, odpovědi dotázaných však musí být zaznamenatebné; případně kombinace obou typů. Formulace otázek musí být natolik jednoznačná, aby zkoumaná osoba kladeným otázkám porozuměla, a nesmí připouštět vícero výkladů. Rozlišují se dva typy dotazníků, standardizované a dotazníky vlastní konstrukce. Při sestavování vlastního dotazníku musí výzkumník dbát na smysluplnost, výstižnost a nenávodnost kladených otázek. Tento typ dotazníku je vhodné vyzkoušet na malém vzorku osob, aby mohly být odstraněny případné nedostatky či chyby před započítím vlastního výzkumu. Validita dotazníkového šetření spočívá v tom, že opravdu zjišťuje, co je výzkumným záměrem, rizika mohou spočívat např. v záměrném vynechávání odpovědí

respondentem, případně v jejich nečitelnosti, odpovědi mohou být subjektivně zabarvené nebo zkreslující.

Pro můj výzkumný cíl se jako nejvhodnější jevil dotazník vlastní konstrukce s kombinací otevřených a uzavřených otázek.

Stanovení hypotéz

Ve své diplomové práci jsem si stanovila pět hypotéz, které budou na základě provedeného výzkumu potvrzeny nebo vyvráceny.

H1

Žáci mají tendenci řešit s odborníkem spíše otázky profesní/kariérové, než vztahové.

H2

Žáci preferují, aby o jejich problémech spojených se školním prostředím bylo informováno i vedení školy.

H3

Žáci považují Schránku důvěry za účinný nástroj pomoci.

H4

Pozice a kompetence školního metodika prevence jsou žákům dobře známy.

H5

Více než polovina žáků považuje projevy agresivity za problém, který by měl řešit odborník.

4.1 Charakteristika výběrového souboru respondentů

Mým záměrem bylo provést šetření u škol, které jsou podobné svým zaměřením, ale liší se lokací, počtem žáků a pedagogických pracovníků. Relevantní informace o školách jsem získala rozhovorem s řediteli, většina informací je volně přístupných na webových stránkách škol.

U škol základních jsem si proto zvolila jednu školu městskou, sídlící v největší okrajové části města Brna, a školu vesnickou, která sídlí v obci s počtem 2 500 obyvatel. Obě zvolené školy zajišťují výuku žáků na 1. i 2. stupni ZŠ a jsou spádové pro žáky z okolí, kde je na základních školách vyučován pouze 1. stupeň. Zaměření škol je všeobecné, bez specializovaných tříd, s důrazem na výuku ICT, jazyků a sport. Součástí školních areálů jsou velká a moderní multifunkční hřiště, které v době mimo výuku slouží široké veřejnosti. Šetření jsem prováděla mezi žáky 2. stupně v každém ročníku.

U škol středních jsem zvolila školy, které svým výukovým programem „Bezpečnostně právní činnost“ inklinují ke spolupráci s bezpečnostními složkami státu, a kde jsem předpokládala rozsáhlejší školní preventivní činnost. Jedna ze škol je soukromá, sídlící v Brně, s menším počtem studentů, druhá škola je součástí rozsáhlého vzdělávacího komplexu ministerstva vnitra v Holešově. Obě střední školy dále spojuje velké procentuální zastoupení žáků, kteří nebydlí v místě školy, ale využívají domovů mládeže,

a rovněž fakt, že poskytují vzdělání nejen na středoškolské úrovni, ale též různé specializační kurzy a studijní programy pro dospělé. Pro potřeby výzkumu jsem však pouze brala v potaz středoškolské studenty a šetření proběhlo výlučně mezi nimi.

Cílovou skupinu tvoří:

ZŠ – žáci 2. stupně, jedna třída v ročníku

SŠ – studenti 1.-3. ročníku, jedna třída v ročníku

Tabulka č. 4 Informace o školách

	ZŠ LAŠTŮVKOVA	MASARYKOVA ZŠ	BEZPEČNOSTNĚ PRÁVNÍ AKADEMIE	VYŠŠÍ A STŘEDNÍ POLICEJNÍ ŠKOLA
Adresa	Laštůvkova 77 635 00 Brno	Městečko 18 696 32 Ždánice	Zoubkova 20 634 00 Brno	Zlínská 991 769 01 Holešov
webová adresa	www. zslastuvkova.cz	www. mzszdanice.cz	www.bpa-brno.cz	www.spschol.cz
ředitel	Mgr. Petr Křivka	Mgr. František Markus	Mgr. Ivo Machát, PhD	vrchní rada plk. Ing. Jan Dvořák
počet pedagog. pracovníků	33	18	18 (včetně externistů)	nerelevantní (vzhledem k charakteru vzdělávání)
počet žáků celkem/ na 2. stupni	512/224	266/131		
počet žáků SŠ studia			218	347
školní poradenské pracoviště	ANO	NE	NE	ANO
výchovný poradce	ANO	ANO	ANO	ANO
školní metodik prevence	ANO	ANO	ANO	ANO
speciální pedagog	ANO	NE	NE	ANO

sociální pedagog	NE	NE	NE	ANO
školní psycholog	NE	NE	NE	ANO
	ZŠ LAŠTŮVKOVA	MASARYKOVA ZŠ	BEZPEČNOSTNĚ PRÁVNÍ AKADEMIE	VYŠŠÍ A STŘEDNÍ POLICEJNÍ ŠKOLA
informace o ŠPP, VP/ŠMP, CEVAPU, preventivních programech a aktivitách přístupné na webu školy	ANO	NE	ANO	ANO
účast v projektech primární prevence	ANO Město Brno zvyšuje kvalitu vzdělávání na ZŠ RAMPS-VIP III zaměřený na ŠPP	NE	NE	ANO Příprava a výběr žáků národnostních menšin Vzdělávání národnostních menšin
organizované volnočasové aktivity	Školní televize LTV, korbál, florbal, tenis, atletika, Klub deskových her,	Školní časopis, florbal, míčové hry, aerobic, angličtina, Klub „10“,	NE	široká škála speciálně sportovních aktivit (sebeobrana,

	keramika	zeměpisný kroužek, přírodopisný kroužek, vaření, filmový anglosaský klub		střelba, apod.), kurzy a semináře zaměřené na osobnostní růst a sebepoznání, program volnočasových aktivit „Cena vévody z Edinburgu“

Zdroj: vlastní

V roce 2012 udělil hejtman Zlínského kraje pamětní medaili VPŠ a SPŠ v Holešově za kvalitní prevenci rizikového chování. Škola se umístila na 1. místě v rámci SŠ Zlínského kraje při evaluaci preventivních aktivit.

(http://spshol.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=564&Itemid=700)

4.2 Vlastní výzkum

Vlastnímu výzkumu předcházela pilotáž. Cílem pilotáže bylo ověřit smysluplnost, jednoznačnost a pochopitelnost otázek. Ověřila jsem si nejen, že dotazník je plně funkční, ale i jeho časovou náročnost. Nebylo zapotřebí žádných změn, žáci otázkám rozuměli. Celé znění dotazníku viz Příloha č. 7.

Během měsíce dubna jsem navštívila vybrané školy, vysvětlila jsem vedení školy svůj záměr, výzkumný cíl, rozsah a časovou náročnost testování a dohodla si termín vlastního dotazníkového šetření.

K doplnění údajů a vytvoření si celkového obrazu o primární prevenci na škole jsem vyhotovila i dotazník pro vedení školy a pracovníky ŠPP (dotazníky viz.Příloha č.8 a 9) a požádala je rovněž o jeho vyplnění. Ředitelé škol nevyžadovali souhlas rodičů s dotazníkovým šetřením, neboť předmětem výzkumu nebyly žádné osobní, demografické či jiné identifikační údaje žáků a dotazy na tyto údaje nebyly v dotazníku obsaženy.

V dohodnutém termínu jsem navštívila vybrané třídy za přítomnosti jejich třídního učitele, představila jsem se žákům a vysvětlila jim, jakou VŠ a obor studuji, jaký je můj výzkumný cíl a také to, že po vyhodnocení budou dotazníky skartovány. Odpověděla jsem na jejich případné dotazy a rozdala připravené dotazníky. Po skončení vyplňování (přibližně 15min) jsem vyplněné dotazníky vybrala zpět k analýze.

Celkový počet žáků, kteří se účastnily dotazníkového šetření je 256, z čehož v jednotlivých školách:

ZŠ Laštůvkova Brno	72
Masarykova ZŠ Ždánice	56
Bezpečnostně právní akademie Brno	48
SPŠ MV Holešov	80

4.3 Analýza a prezentace výsledků

Výsledky dotazníkového šetření budou pro jejich lepší přehlednost prezentovány v první části tabulkovým přehledem jevu. Z něj je patrný výskyt jevu jak na každé škole samostatně, tak jeho výskyt celkově. Kde to bude vyžadovat povaha otázky, doplním výsledky o informace získané od vedení škol a od odborníků na školách působících. Pro účely svého výzkumu jsem pojmem „odborník“ označila každého pracovníka školy, který zastává jednu z následujících pozic: výchovný poradce / školní metodik prevence / školní speciální pedagog / školní psycholog / školní sociální pedagog. V druhé části pak budou analyzované výsledky znázorněny v grafické podobě s podílovým uvedením všech možností odpovědi.

Pro hlubší pochopení situace na dané škole jsem oslovila i vedení školy a pracovníky školních poradenských pracovišť, aby bylo možné lépe zmapovat kompetence a pracovní náplně jednotlivých odborníků, kteří na škole pracují, způsob, jakým je jejich práce prezentována, s jakými problémy se na škole nejčastěji setkávají a jakým způsobem je schránka důvěry zakomponována do jejich preventivní činnosti.

Tabulka č. 5 Otázka č.1 - **Pracuje na Vaší škole výchovný poradce?**

ODPOVĚĎ	ZŠ BRNO	ZŠ ŽDÁNICE	SŠ BRNO	VPŠ a SPŠ HOLEŠOV	ZŠ + SŠ CELKEM
ANO	85 %	80 %	92 %	72 %	82,25 %
NE	1 %	6 %	2 %	3 %	3 %
NEVÍM	14 %	14 %	6 %	25 %	14,75 %

Zdroj: vlastní

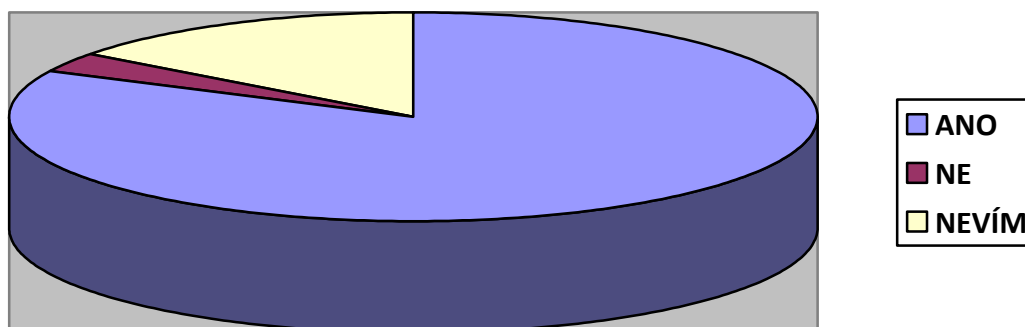
Výchovný poradce (dále jen VP) pracuje na všech dotázaných školách. Vysoký podíl informovaných žáků na obou typech škol je dle mého názoru odrazem práce VP v oblasti karierního a/nebo profesního poradenství.

Žáky 5. a 7. tříd ZŠ seznamuje s možností studia na víceletých gymnáziích, žákům 9. tříd ZŠ pomáhá s výběrem určitého typu školy na základě testu profesních předpokladů. Podle informací vedení obou ZŠ se v 9. ročníku vyučuje předmět Volba povolání, jehož vyučujícím je právě VP školy. Podíl informovaných žáků je na obou ZŠ srovnatelný.

Na Bezpečnostně právní akademii Brno (dále jen BPA Brno) je nejvyšší procento informovaných žáků dáno tím, že VP pracuje s žáky s nedostatečnými, na základě osobní Karty neprospívajícího žáka koordinuje možnosti doučování a přezkoušení nezvládnutého učiva s jednotlivými vyučujícími.

Na SPŠ MV Holešov je informovaných žáků nejméně, přesto tři čtvrtiny žáků mají povědomost o existenci tohoto odborníka na škole. Pracuje zde Centrum Vzdělávacích aktivit A osobnostního Poradenství (dále jen CEVAP), karierní/profesní poradenství není v kompetenci jediného odborníka, jako je tomu na ostatních zkoumaných školách.

Graf č. 1 Pracuje na Vaší škole výchovný poradce?

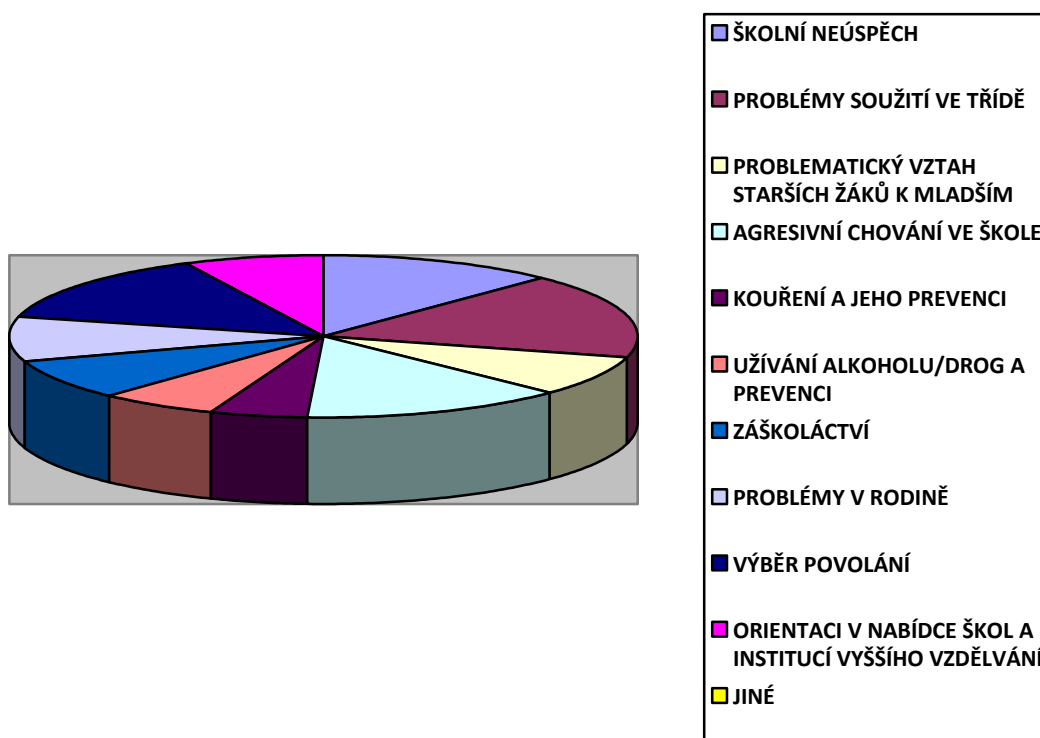
Tabulka č. 6 Otázka č. 2 – Jaké problémy by podle Tebe měl žákům pomáhat řešit?

ODPOVĚĎ	ZŠ BRNO	ZŠ ŽDÁNICE	SŠ BRNO	VPŠ a SPŠ HOLEŠOV	ZŠ + SŠ CELKEM
ŠKOLNÍ NEÚSPĚCH	12 %	15 %	13 %	9 %	12,25 %
PROBLÉMY SOUŽITÍ VE TŘÍDĚ	17 %	20 %	15 %	16 %	17 %
PROBLEMATICKÝ VZTAH STARŠÍCH ŽÁKŮ K MLADŠÍM	8 %	5 %	10 %	9 %	8 %
AGRESIVNÍ CHOVÁNÍ VE ŠKOLE	15 %	10 %	14 %	15 %	13,5 %
KOUŘENÍ A JEHO PREVENCI	6 %	6 %	3 %	5 %	5 %
UŽÍVÁNÍ ALKOHOLU/DROG A PREVENCI	8 %	6 %	5 %	6 %	6,25 %
ZÁŠKOLÁCTVÍ	10 %	2 %	10 %	10 %	8 %
PROBLÉMY V RODINĚ	6 %	10 %	10 %	9 %	8,75 %
VÝBĚR POVOLÁNÍ	12 %	20 %	13 %	11 %	14 %
ORIENTACI V NABÍDCE ŠKOL A INSTITUCÍ VYŠŠÍHO VZDĚLVÁNÍ	6 %	6 %	7 %	10 %	7,25 %
JINÉ	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %

Zdroj: vlastní

Dle vyjádření vedení i VP jednotlivých škol, je v dikci VP řešení problémů školního neúspěchu, záškoláctví, problémy soužití ve třídě a problematický vztah starších žáků k mladším, pomoc při problémech v rodině. Dále výběr povolání a orientace v nabídce škol a institucí vyššího vzdělávání. Aktivit zaměřených přímo na prevenci rizikového chování žáků – zneužívání návykových látek se VP neúčastní. Přesto si přes 11% žáků myslí, že i tato problematika spadá do kompetencí VP. Pouhá pětina dotázaných žáků spojuje práci VP s karierním/profesionálním poradenstvím, více než polovina žáků pak se vztahovými problémy mezi žáky třídy a školy, případně se vztahy v rodině.

Graf č. 2 Jaké problémy by podle Tebe měl žákům pomáhat řešit VP?

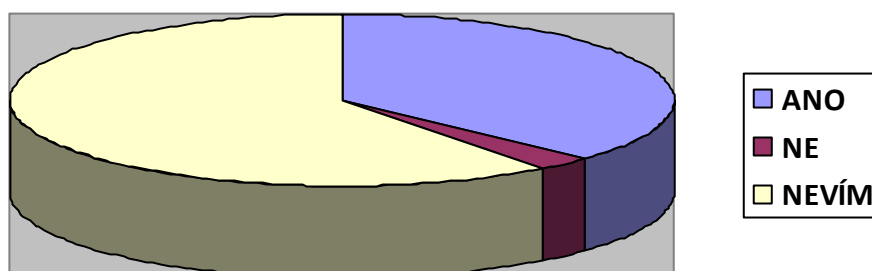
Tabulka č. 7 Otázka č.3 – Pracuje na Vaší škole školní metodik prevence?

ODPOVĚĎ	ZŠ BRNO	ZŠ ŽDÁNICE	SŠ BRNO	VPŠ a SPŠ HOLEŠOV	ZŠ + SŠ CELKEM
ANO	45 %	57 %	0 %	46 %	37 %
NE	3 %	5 %	0 %	3 %	2,75 %
NEVÍM	52 %	38 %	100 %	51 %	60,25 %

Zdroj: vlastní

Na všech zkoumaných školách školní metodik prevence (dále jen ŠMP) pracuje a jeho funkce není kumulovaná s funkcí výchovného poradce. Poměrně vysoké procento informovaných žáků na ZŠ je dáno tím, že ŠMP je zároveň vyučujícím výchov (etické, k občanství, ke zdraví), na své žáky působí přímo ve vzdělávacím procesu. Žáci si ale mohou spojovat obsah učiva s preventivní činností a téměř polovina dotázaných není schopna odpovědět. Na SPŠ v Holešově aktivně pracuje poradenské centrum CEVAP, které preventivní akce a programy navrhuje, ŠMP je pouze organizačně zajišťuje a koordinuje veškerou preventivní činnost školy. Z toho důvodu je procentní zastoupení informovaných žáků a těch, kteří neví, zda na škole ŠMP pracuje, téměř totožné. Na BPA Brno pracuje jako ŠMP externí vyučující, o jehož aktivitách žáci nevědí.

Graf č. 3 Pracuje na Vaší škole školní metodik prevence?

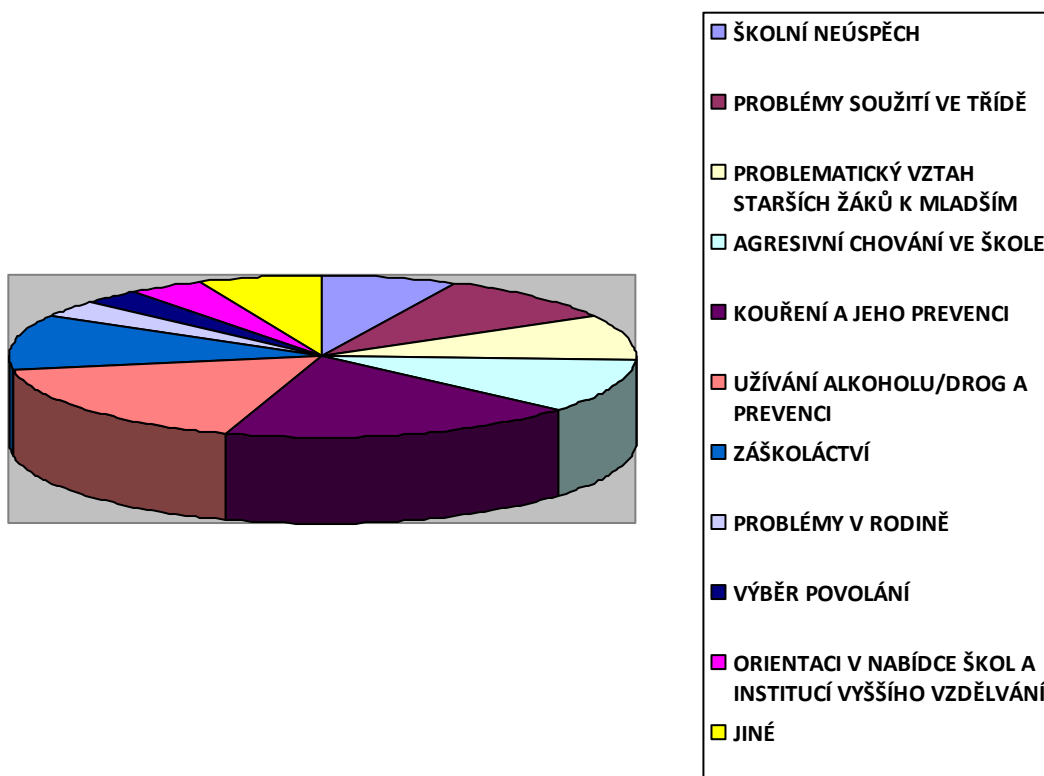
Tabulka č. 8 Otázka č.4 – Jaké problémy by podle Tebe měl žákům pomáhat řešit?

ODPOVĚĎ	ZŠ BRNO	ZŠ ŽDÁNICE	SŠ BRNO	VPŠ a SPŠ HOLEŠOV	ZŠ + SŠ CELKEM
ŠKOLNÍ NEÚSPĚCH	7 %	10 %	4 %	7 %	7 %
PROBLÉMY SOUŽITÍ VE TŘÍDĚ	10 %	10 %	12 %	7 %	9,75 %
PROBLEMATICKÝ VZTAH STARŠÍCH ŽÁKŮ K MLADŠÍM	7 %	13 %	6 %	10 %	9 %
AGRESIVNÍ CHOVÁNÍ VE ŠKOLE	9 %	18 %	10 %	6 %	10,75 %
KOUŘENÍ A JEHO PREVENCI	18 %	27 %	10 %	19 %	18,5 %
UŽÍVÁNÍ ALKOHOLU/DROG A PREVENCI	19 %	20 %	14 %	17 %	17,5 %
ZÁŠKOLÁCTVÍ	14 %	0 %	16 %	13 %	10,75 %
PROBLÉMY V RODINĚ	7 %	2 %	2 %	3 %	3,5 %
VÝBĚR POVOLÁNÍ	5 %	0 %	2 %	5 %	3 %
ORIENTACI V NABÍDCE ŠKOL A INSTITUCÍ VYŠŠÍHO VZDĚLVÁNÍ	4 %	0 %	4 %	7 %	3,75 %
JINÉ/NEVÍM	0 %	0 %	20 %	6 %	6,5 %

Zdroj: vlastní

Třetina všech dotázaných (36%) spojuje práci ŠMP s preventivní činností zaměřenou na zneužívání návykových látek včetně kouření. Každý desátý žák si myslí, že ŠMP řeší problémy spojené s agresivním chováním ve škole a záškoláctví. Pětina žáků odpověděla, že ŠMP by se měl zabývat vztahovými problémy, ať už mezi staršími a mladšími žáky, nebo ve třídách. Zcela stranou zůstává profesní/kariérní poradenství, či problémy v rodině, zde by měl ŠMP pomáhat s řešením jen podle pouhých 3% dotázaných. Z uvedených dat vybočuje ZŠ Ždánice, kde žádný žák neoznačil problematiku záškoláctví. To je způsobeno tím, že dle informací vedení školy se už více než 5 let žádné záškoláctví na škole nevyskytlo. Bohužel, každý pátý žák BPA Brno neví, jaké problémy by měl ŠMP pomáhat řešit.

Graf č. 4 Jaké problémy by měl podle Tebe žákům pomáhat řešit ŠMP?

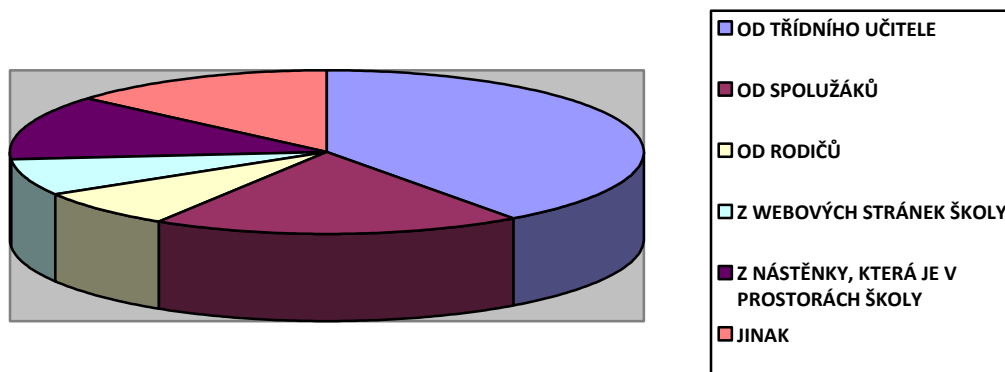
Tabulka č. 9 Otázka č. 5 – Pokud na Vaší škole někdo z nich pracuje, jak jsi se o jeho práci dozvěděl/a?

ODPOVĚĎ	ZŠ BRNO	ZŠ ŽDÁNICE	SŠ BRNO	VPŠ a SPŠ HOLEŠOV	ZŠ + SŠ CELKEM
OD TŘÍDNÍHO UČITELE	49 %	41 %	40 %	30 %	40 %
OD SPOLUŽÁKŮ	18 %	15 %	26 %	16 %	18,75 %
OD RODIČŮ	17 %	12 %	0 %	2 %	7,75 %
Z WEBOVÝCH STRÁNEK ŠKOLY	8 %	0 %	12 %	8 %	7 %
Z NÁSTĚNKY, KTERÁ JE V PROSTORÁCH ŠKOLY	7 %	10 %	22 %	12 %	12,75 %
JINAK	1 %	22 %	0 %	32 %	13,75 %

Zdroj: vlastní

Odpovědi respondentů jasně ukazují, že třídní učitel je nejmarkantnějším zdrojem informací o dění ve škole i z hlediska prevence pro žáky i rodiče. Ti pak zpětně přenášejí informace na své děti. Téměř polovina respondentů se s prací odborníků na škole seznámila tímto způsobem. Dalším důležitým zdrojem informací jsou spolužáci, kteří mohou mít buď vlastní zkušenost s řešením problému s odborníkem, nebo se aktivně účastnili nějaké organizované preventivní aktivity a o svoji zkušenost se podělili s ostatními. Tímto způsobem se s prací odborníků na škole seznámil téměř každý pátý žák. Vedení školy i oslovení odborníci pracující na školách uvádějí, že neúčinnější propagace jejich činnosti je informační nástěnka umístěná v prostorách školy, tu však jako zdroj informací uvedlo pouze necelých 13% dotázaných, s výjimkou BPA Brno. Tam informační nástěnku uvedla pětina žáků školy. Jiným způsobem se o činnosti odborníků na školách dozvídá 22% žáků ze ZŠ Ždánice a 32% žáků SPŠ Holešov.

Graf č. 5 Jak jsi se o jejich práci dozvěděl/a?

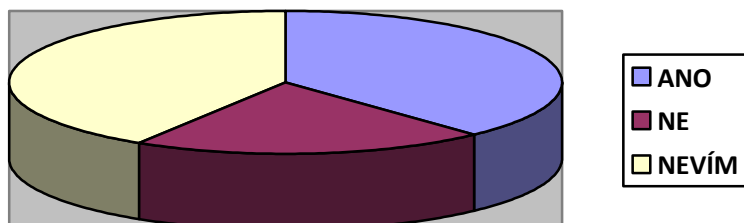
Tabulka č. 10 Otázka č. 6 – Je na Vaší škole schránka důvěry, nebo jiné místo, kam se můžeš písemně svěřit se svým problémem?

ODPOVĚĎ	ZŠ BRNO	ZŠ ŽDÁNICE	SŠ BRNO	VPŠ a SPŠ HOLEŠOV	ZŠ + SŠ CELKEM
ANO	90 %		9 %	14 %	38 %
NE	3 %		39 %	22 %	21 %
NEVÍM	7 %		52 %	64 %	41 %

Zdroj: vlastní

Na ZŠ Ždánice schránka důvěry ani jiné místo, kam by se žáci písemně se svým problémem svěřili, není, na dalších zkoumaných školách ano. Žáci jsou však o její existenci velmi dobře informováni pouze na ZŠ Laštůvkova Brno, naopak na obou středních školách více než polovina žáků o této možnosti pomoci s řešením svého problému neví.

Graf č. 6 Je na Vaší škole schránka důvěry?

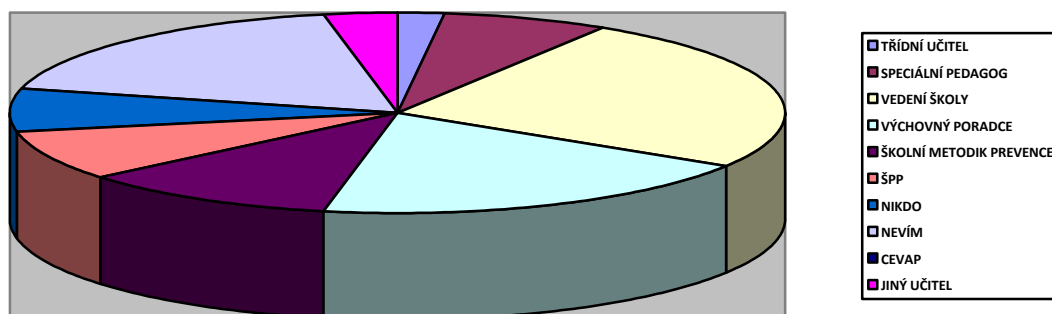
Tabulka č. 11 Otázka č. 7 – Pokud ano, kdo se podle Tebe těmito sděleními zabývá?

ODPOVĚĎ	ZŠ BRNO	ZŠ ŽDÁNICE	SŠ BRNO	VPŠ a SPŠ HOLEŠOV	ZŠ + SŠ CELKEM
TŘÍDNÍ UČITEL	3 %	0 %	0 %	2 %	2 %
SPECIÁLNÍ PEDAGOG	11 %	0 %	0 %	0 %	7 %
VEDENÍ ŠKOLY	22 %	0 %	50 %	2 %	25 %
VÝCHOVNÝ PORADCE	16 %	0 %	40 %	30 %	19 %
ŠKOLNÍ METODIK PREVENCE	11 %	0 %	10 %	0 %	11 %
ŠPP	8 %	0 %	0 %	0 %	8 %
NIKDO	4 %	0 %	0 %	17 %	7 %
NEVÍM	25 %	0 %	0 %	30 %	18 %
CEVAP	0 %	0 %	0 %	17 %	0 %
JINÝ UČITEL	0 %	0 %	0 %	2 %	3 %

Zdroj: vlastní

Podle vyjádření ŠMP ze škol, kde schránka důvěry je, a kterou mají ve své kompetenci, je využívána spíše zřídka. Z výsledků dotazníkového šetření vyplývá, že žáci nejsou dostatečně informováni o tom, co se s jejich podnětem dále děje a kdo se jeho řešením ve skutečnosti zabývá. Pouze na ZŠ Laštůvkova a na BPA Brno se každý desátý žák správně domnívá, že se podnětem zabývá ŠMP. Každý pátý se naopak domnívá, že podněty ze schránky důvěry řeší VP nebo na otázku nedokáže odpovědět, čtvrtina žáků si myslí, že vedení školy. Na SPŠ v Holešově se 30% žáků domnívá, že se podněty nezaobírá nikdo.

Graf č. 7 Kdo se zabývá obsahem schránky důvěry?

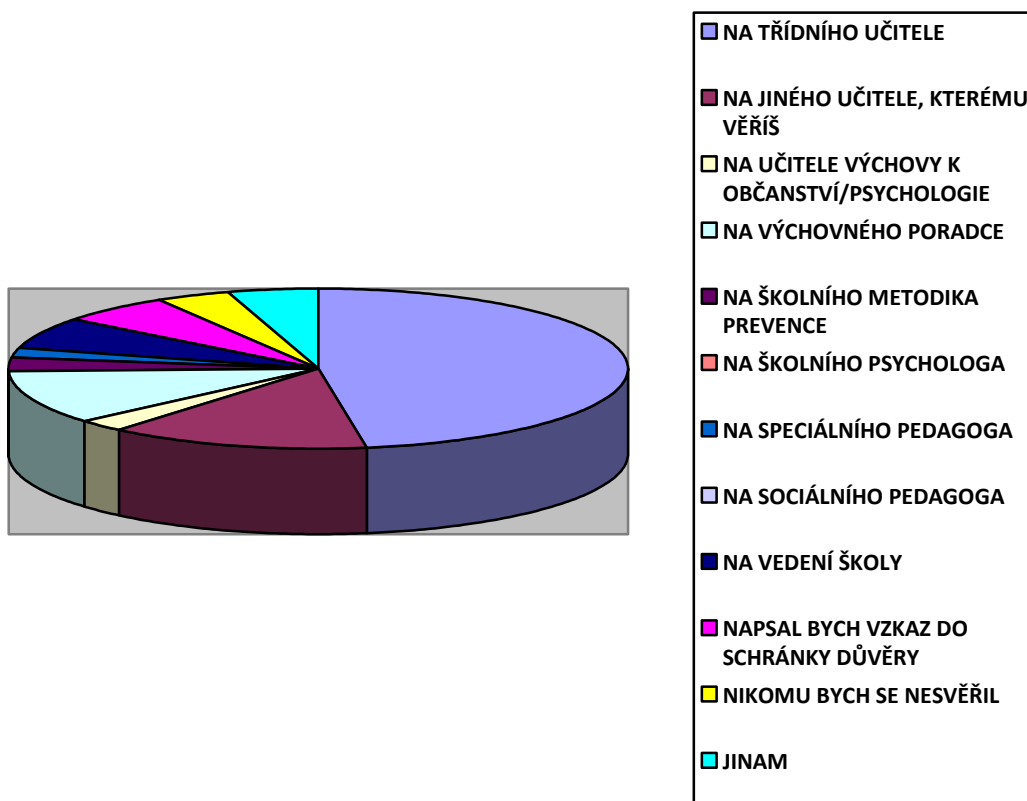
Tabulka č. 12 Otázka č. 8 - Pokud by se vyskytnul problém související se školním prostředím, kam by ses obrátil?

ODPOVĚĎ	ZŠ BRNO	ZŠ ŽDÁNICE	SŠ BRNO	VPŠ a SPŠ HOLEŠOV	ZŠ + SŠ CELKEM
NA TŘÍDNÍHO UČITELE	42 %	80 %	33 %	35 %	47,5 %
NA JINÉHO UČITELE, KTERÉMU VĚŘÍŠ	6 %	2 %	32 %	14 %	13,5 %
NA UČITELE VÝCHOVY K OBČANSTVÍ/PSYCHOLOGIE	2 %	0 %	3 %	6 %	2,75 %
NA VÝCHOVNÉHO PORADCE	8 %	5 %	22 %	8 %	10,75 %
NA ŠKOLNÍHO METODIKA PREVENCE	4 %	4 %	0 %	3 %	2,75 %
NA ŠKOLNÍHO PSYCHOLOGA	0 %	0 %	0 %	7 %	0 %
NA SPECIÁLNÍHO PEDAGOGA	5 %	0 %	0 %	3 %	2 %
NA SOCIÁLNÍHO PEDAGOGA	0 %	0 %	0 %	2 %	0 %
NA VEDENÍ ŠKOLY	11 %	4 %	6 %	4 %	6,25 %
NAPSAL BYCH VZKAZ DO SCHRÁNKY DŮVĚRY	15 %	0 %	0 %	4 %	6 %
NIKOMU BYCH SE NESVĚŘIL	5 %	2 %	4 %	4 %	3,75 %
JINAM	2 %	3 %	0 %	10 %	4,75 %

Zdroj: vlastní

Na oslovených základních školách převažuje odpověď třídní učitel, na ZŠ Ždánice by se na třídního učitele obrátilo dokonce 80% dotázaných žáků. Na středních školách jsou odpovědi více diferencované, na BPA Brno by se třetina žáků obrátila taktéž na třídního učitele, třetina na jiného učitele a třetina na výchovného poradce. V SPŠ Holešov aktivně pracuje poradenské centrum CEVAP, každý čtvrtý žák by vyhledal pomoc u někoho ze zde pracujících odborníků, případně by se obrátil na někoho z vyučujících, kterému věří nebo na učitele psychologie. Díky dobré informovanosti by se na schránku důvěry obrátilo 15% žáků ZŠ Laštůvkova a podobný počet žáků by se obrátil přímo na vedení školy.. Necelá 4% z celkem dotázaných žáků by se však nesvěřila nikam nebo se obrátila o pomoc mimo školu.

Graf č. 8 Kam by ses se svým problémem obrátil/a?

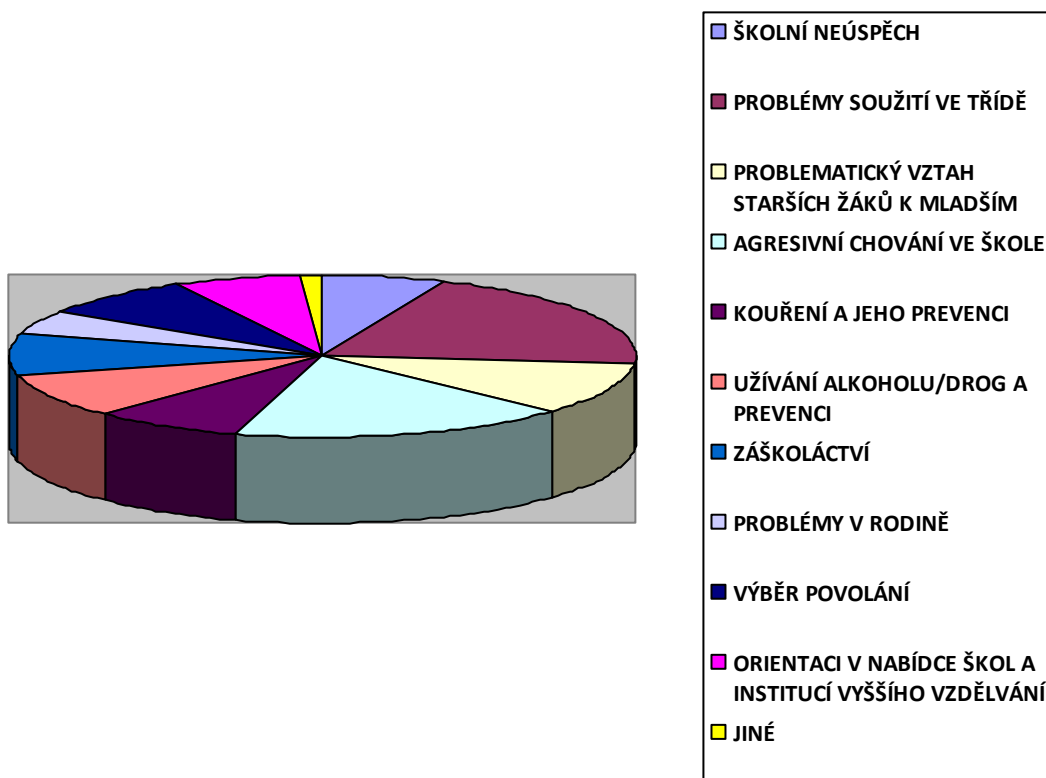
Tabulka č. 13 Otázka č. 9 – Co považuješ za problém související se školním prostředím, který by se měl řešit s odborníkem?

ODPOVĚĎ	ZŠ BRNO	ZŠ ŽDÁNICE	SŠ BRNO	VPŠ a SPŠ HOLEŠOV	ZŠ + SŠ CELKEM
ŠKOLNÍ NEÚSPĚCH	6 %	7 %	6 %	6 %	6,25 %
PROBLÉMY SOUŽITÍ VE TŘÍDĚ	21 %	22 %	22 %	15 %	20 %
PROBLEMATICKÝ VZTAH STARŠÍCH ŽÁKŮ K MLADŠÍM	14 %	7 %	10 %	12 %	10,75 %
AGRESIVNÍ CHOVÁNÍ VE ŠKOLE	20 %	18 %	15 %	17 %	17,5 %
KOUŘENÍ A JEHO PREVENCI	8 %	12 %	4 %	7 %	7,75 %
UŽÍVÁNÍ ALKOHOLU/DROG A PREVENCI	7 %	14 %	6 %	8 %	8,75 %
ZÁŠKOLÁCTVÍ	13 %	2 %	7 %	12 %	8,5 %
PROBLÉMY V RODINĚ	4 %	4 %	8 %	3 %	4,75 %
VÝBĚR POVOLÁNÍ	3 %	10 %	9 %	10 %	8 %
ORIENTACI V NABÍDCE ŠKOL A INSTITUCÍ VYŠŠÍHO VZDĚLVÁNÍ	2 %	4 %	13 %	8 %	6,75 %
JINÉ/NEVÍM	2 %	0 %	0 %	2 %	1 %

Zdroj: vlastní

Téměř polovina oslovených žáků uvedla, že problémy, jejichž řešení vyžaduje pomoc odborníka, jsou problémy týkající se vztahů mezi žáky na škole, v největší míře vztahy mezi žáky ve třídě a agresivní chování na škole. Nezáleží přitom na typu školy, ani na počtu žáků, výsledky ze všech dotázaných škol jsou srovnatelné. V otázce zneužívání návykových látek včetně kouření a jeho prevence se vyslovilo více než 15% dotázaných žáků, stejně jako pro řešení karierní/profesní orientace. Profesionální poradenství mnohem více zajímá žáky středních škol. Dalšími zmíněnými problémy, jejichž četnost odpovědí přesáhla 6%, jsou záškoláctví a školní neúspěch. Mizivá část žáků, pouze 1%, nedokázala problém, který by se měl řešit s odborníkem, definovat.

Graf č. 9 Jaký problém by měl řešit odborník?

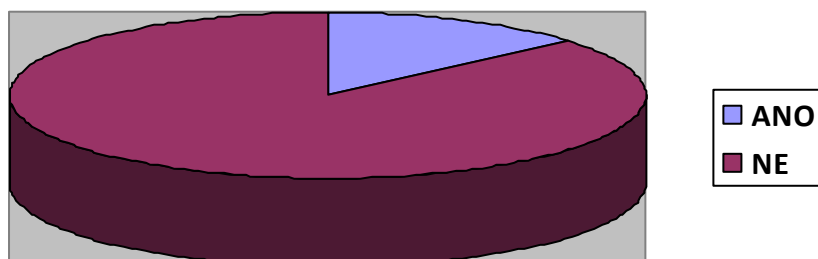
Tabulka č. 14 Otázka č. 10 – Už jsi některého z výše jmenovaných odborníků pracujících na škole navštívil?

ODPOVĚĎ	ZŠ BRNO	ZŠ ŽDÁNICE	SŠ BRNO	VPŠ a SPŠ HOLEŠOV	ZŠ + SŠ CELKEM
ANO	10 %	40 %	0 %	4 %	13,5 %
NE	90 %	60 %	100 %	96 %	86,5 %

Zdroj: vlastní

Pouze necelých 14% dotázaných žáků udává, že již spolupracovalo s některým z odborníků pracujících na škole. Tomu odpovídá i informace z dotazníku určeného pro odborníky na škole, že je mnohem častěji oslovují pedagogové, případně rodiče žáků, než žáci sami. Často v takových případech zastává třídní učitel funkci mentora, kdy na přání žáka řeší spolu s ním problém sám, odborník jej pouze metodicky vede. Výjimkou se jeví situace na ZŠ Ždánice, kde žáci 8. a 9. tříd intenzivně spolupracují s výchovným poradcem na volbě budoucího povolání a při hledání odpovídající střední školy nebo učiliště.

Graf č. 10 Navštívil/a jsi už některého odborníka?

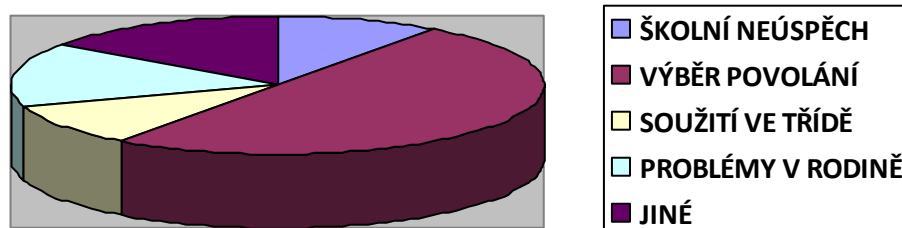
Tabulka č. 15 Otázka č. 11 – Pokud ano, s jakým problémem ses na něj obrátil?

ODPOVĚĎ	ZŠ BRNO	ZŠ ŽDÁNICE	SŠ BRNO	VPŠ a SPŠ HOLEŠOV	ZŠ + SŠ CELKEM
ŠKOLNÍ NEÚSPĚCH	20 %	8 %	0 %	0 %	10 %
VÝBĚR POVOLÁNÍ	70 %	70 %	0 %	30 %	50 %
SOUŽITÍ VE TŘÍDĚ	10 %	22 %	0 %	0 %	10 %
PROBLÉMY V RODINĚ	0 %	0 %	0 %	30 %	15 %
JINÉ	0 %	0 %	0 %	40 %	15 %

Zdroj: vlastní

Jak už bylo zmíněno u předchozí otázky, častým důvodem pro návštěvu odborníka pracujícího na škole je karierní/profesionální poradenství. Tento důvod zmínila i polovina všech dotázaných žáků na školách, kteří s odborníkem spolupracovali. Na SPŠ v Holešově mají žáci možnost navštěvovat kurzy a semináře zaměřené na osobnostní rozvoj, to bylo důvodem spolupráce s odborníkem pro 40% dotázaných žáků. Třetina žáků, kteří navštívili odborníka na SPŠ Holešov, vyhledala jeho pomoc při řešení problémů v rodině.

Graf č. 11 Jakým problémem jsi s ním řešil/a?

5 DISKUSE

Ověření hypotéz

H1

Žáci mají tendenci řešit s odborníkem spíše otázky profesní/kariérové, než vztahové

Provedeným výzkumem jsem zjistila, že téměř třetina (30, 75%) všech dotázaných žáků považuje za problém související se školním prostředím, který by měl řešit odborník, vztahy mezi žáky ve třídě a vztahy mezi staršími a mladšími žáky školy. Oproti tomu necelých 15% žáků by s odborníkem řešilo svoji profesní orientaci a nabídku institucí vyššího vzdělávání. Rovněž 43,75% žáků soudí, že mezi kompetence výchovného poradce a školního metodika prevence patří řešení problémů se vztahy ve třídě a mezi staršími a mladšími žáky a jen 28% žáků jim přisuzuje kompetence k řešení profesní/kariérové orientace. Ovšem pokud žáci odborníka navštívili, 50% jich řešilo svoji profesní orientaci a 10% problémy se soužitím ve třídě. Odborníka však navštívilo pouze 13% ze všech dotázaných žáků.

K hypotéze se vztahovaly otázky č. 2, 4, 9, 10, 11 a grafy č. 2, 4, 9, 10, 11

Hypotéza se **nepotvrdila**.

H2

Žáci preferují, aby o jejich problémech spojených se školním prostředím bylo informováno i vedení školy.

Provedeným výzkumem jsem zjistila, že 6,25% žáků by se s problémem spojeným se školním prostředím svěřilo vedení školy a 25% žáků předpokládá, že se vedení školy zabývá podněty ze schránky důvěry. Avšak více než polovina žáků (61%) by se se svým problémem raději svěřila svému třídnímu učiteli nebo jinému učiteli, kterému věří, a 45% žáků si myslí, že se podněty ze schránky důvěry zaobírá některý z odborníků školy.

K hypotéze se vztahovaly otázky č. 7, 8 a grafy č. 7, 8

Hypotéza se **nepotvrdila**.

H3

Žáci považují Schránku důvěry za účinný nástroj pomoci

Provedeným výzkumem jsem zjistila, že 41% všech dotázaných žáků vůbec neví, jestli na dané škole schránka důvěry je nebo není a 21% žáků se domnívá, že tam schránka důvěry vůbec není. 18% žáků neví, kdo se dále zaobírá podněty ze schránky důvěry, 7% žáků si dokonce myslí, že se podněty nikdo nezabývá. Oproti tomu by se 6% žáků se svým problémem spojeným se školním prostředím nejraději svěřilo do schránky důvěry.

K hypotéze se vztahovaly otázky č. 6, 7, 8 a grafy č. 6, 7, 8

Hypotéza se **nepotvrdila**.

H4

Pozice a kompetence školního metodika prevence jsou žákům dobře známy.

Provedeným výzkumem jsem zjistila, že 60% dotázaných žáků neví, zda na jejich škole pracuje školní metodik prevence 3% žáků si myslí, že nepracuje. 7% žáků předpokládá, že mezi kompetence školního metodika prevence patří profesní/kariérové poradenství, přičemž 6,5% žáků neví, jaké problémy by měl školní metodik prevence řešit. Se svým problémem souvisejícím se školním prostředím by se na něj obrátilo jen 2,75% žáků. Problematiku zneužívání návykových látek včetně tabáku a jeho prevenci školnímu metodikovi prevence přisoudilo 46% žáků.

K hypotéze se vztahovaly otázky č. 3, 4, 8 a grafy č. 3, 4, 8

Hypotéza se **nepotvrdila**.

H5

Více než polovina žáků považuje projevy agresivity za problém, který by měl řešit odborník.

Provedeným výzkumem jsem zjistila, že projevy agresivity jsou pro 17,5% žáků problémem, který by měl řešit odborník. 13,5% žáků si myslí, že projevy agrese by měl řešit výchovný poradce a 11% žáků předpokládá, že se projevy agrese zabývá školní metodik prevence. S projevy agresivity se na odborníka neobrátil žádný z dotázaných žáků.

K hypotéze se vztahovaly otázky č. 2, 4, 9, 11 a grafy 2, 4, 9, 11

Hypotéza se **nepotvrdila**.

Provedený výzkum ukázal, žáci škol mají jistou povědomost o práci jednotlivých odborníků či poradenského centra na škole, ale žádná z hypotéz se, bohužel, nepotvrdila. Zajímavé bylo srovnání odpovědí žáků se skutečným stavem prezentovaným vedením školy či odborníky z poradenských pracovišť.

Například na ZŠ Laštůvkova Brno nikdo z vedení školy ani VP či ŠMP nepředpokládal, že by se zdrojem informací o jejich práci mohli stát rodiče žáků, přesto téměř každý pátý žák uvedl, že byl o práci ŠPP informován svými rodiči. Dále jen malé procento žáků si spojilo pomoc VP s výběrem školy (víceletého gymnázia) a zařadilo tuto činnost mezi problematiku, jíž se VP věnuje. Přitom VP na škole vyučuje předmět Příprava na povolání. Třída, jejíž třídní učitelka byla zároveň ŠMP, byla mnohem lépe než ostatní třídy obeznámena s existencí schránky důvěry a o tom, co se s podněty následně děje. Jak z výzkumu vyplynulo, velmi záleží na osobě třídního učitele, zda se k němu jeho žáci obrátí o pomoc s řešením problému. Přesto, že by tuto možnost volilo 42% žáků školy, v jedné třídě to bylo jen necelých 10% žáků. VP i ŠMP v komentáři shodně uvedly, že *„často se nějaký problém vyvrbí při řešení něčeho úplně jiného spíš, než by se žáci sami svěřili.“*

Na Masarykově ZŠ ve Ždánicích už téměř 5 let nemuseli řešit problém se záškoláctvím, což ředitel školy glosoval poznámkou *„u nás ještě funguje dobrá pověst, navíc podporovaná tím, že každý každého zná.“* Třídní učitelé se těší obrovské důvěře svých žáků, kteří necítí potřebu se svými problémy oslovovat vedení školy.

Na Bezpečnostně právní akademii Brno bylo zcela alarmující zjištění, že pouhý 1 žák z dotázaných věděl o existenci schránky důvěry na škole a vůbec nikdo neměl ponětí o práci

ŠMP. V dotazníku proto otázka na jeho kompetence zůstala u 80% žáků nevyplněna, často však s poznámkou „*když nevím, kdo to je, nemůžu vědět, ani co dělá.*“. Z doplňujících dotazníků jsem se dozvěděla, že ŠMP jako externistka pracuje na škole pouze 3 dny v týdnu a sama neví, jak by se žáci o její práci mohli dozvědět krom toho, že její jméno je uvedeno na webových stránkách školy. Bohužel, VP ani ŠMP nemají potřebnou kvalifikaci k výkonu svých funkcí, přičemž obě je zastávají již více než 5 let.

Na Střední policejní škole v Holešově se ukázal zajímavý fakt, že v 1.ročníku mají velmi silnou pozici rodiče jako osoba, které by se žák svěřil se svým problémem, tato pozice se však postupně oslabuje a na jejich místo nastupuje vychovatel z domova mládeže, případně žáci ztrácí ochotu se komukoliv svěřit. Podle informací od vedení školy se podněty ze schránky důvěry zabývá krom odborníků z CEVAPu i Studentská rada. Mnoho žáků nedokázalo oddělit kompetence VP od kompetencí ŠMP, ukázal se multidisciplinární přístup k řešení žákova problému, trefně popsany několika žáky jako „*když si zajdu do CEVAPu, málokdy začnu i skončím u jednoho člověka.*“ Podle informací zaměstnanců nezáleží na tom, zda se jedná o výukový seminář, které CEVAP běžně organizuje, nebo o cílenou návštěvu, tento přístup je zcela běžný. Jako na jediné z oslovených škol zde také pracuje sociální pedagog.

Na obou středních školách žáci 1. ročníku uvádějí problematický vztah se staršími žáky, na žádné ze základních škol se toto v 6. ročníku neprojevovalo.

Na každé z oslovených škol mají odborníci jiné podmínky pro práci, žáci však vnímají podobné problémy a hledají způsob, jak je řešit. Je na školách samotných, jaké formy pomoci svým žákům nabídnou a jak účinné jejich preventivní aktivity budou. Z výzkumu vyplývá, že většina preventivních aktivit probíhá na školách, zřídka mimo ni, a personálně jsou zajištěny vyučujícími školy. Účast na projektech s preventivní tematikou většího rozsahu je, s výjimkou SPŠ Holešov, spíše ojedinělá.

ZÁVĚR

Primární prevence realizovaná v jakékoli podobě má v obsahu vzdělávání na základních a středních školách své neotřesitelné místo. Ve své diplomové práci jsem se snažila tento fakt objasnit za pomoci teoretických poznatků a následně potvrdit provedeným výzkumem.

Současnou společností je vyvíjen stále větší tlak na školy, aby žáci odcházeli vybaveni maximem encyklopedických znalostí, zatímco rozvoj jejich sociálních kompetencí je opomíjen. Přitom vědomé prosociální chování a vyvážená, zdravě sebevědomá a odolná osobnost dítěte a mladého člověka jsou nezbytné pro jeho současný i budoucí život prostý sociálně patologického chování.

Spolupráce školy s rodičovskou veřejností by měla být mnohem intenzivnější, rodinné prostředí a zázemí formují osobnost jedince od útlého věku a špatně postavené základy se později opravují jen s velkým úsilím a ne vždy úspěšně. Rodiče by měli být informováni o všech preventivních aktivitách a programech, které na škole probíhají, a dle možností být do nich sami zapojeni. Všímavý rodič vedoucí se školou dialog může pomoci odhalit projevy rizikového chování již v jejich zárodku a zabránit tak jejich rozšíření a negativním následkům.

Nejen rodiče, ale především žáci by měli být efektivně informováni o možnostech, které škola v rámci svých preventivně zaměřených aktivit nabízí a škola by se měla zpětnou vazbou ujistit o úrovni informovanosti svých žáků. Moderními komunikačními technologiemi se nemusí šířit jen kyberšikana a spamy, školy by přes ně měly poskytovat mnohem více informací, například zveřejnit svoji školní preventivní strategii a minimální preventivní program spolu s odkazy na důležité instituce a pomocné linky. Dále se například nabízí možnost zřídit internetovou schránku důvěry, s jasně definovaným postupem řešení podnětu, když už se podle výsledků výzkumu její současná podoba netěší mezi žáky velkému zájmu a důvěře.

Výsledky výzkumu také ukázaly, jak důležitou roli na poli primární prevence ve školách sehrává třídní učitel. Prvotně svým pozorováním a včasnou diagnostikou může odhalit změny v chování třídy i jednotlivců a podniknout kroky k nápravě. Dále budováním dobrého vztahu se třídou, který je založený na vzájemné důvěře, otevřenosti a respektu bude osobou, na kterou se žák v případě nesnázi primárně obrátí. Je nutné, aby na tuto funkci byli učitelé vybíráni pečlivě a byla jim poskytnuta veškerá metodická podpora od školního poradenského pracoviště i vedení školy.

Otázkou zůstává, proč školy nevyužívají možnosti, které jim nabízí peer programy, a spíše se soustředí na preventivní aktivity, které vedou dospělí směrem k dětem a mladistvým. Na žádné ze škol, kde probíhal výzkum, tuto formu prevence rizikového chování nepodporovali. Zde se dle mého názoru otevírá prostor pro školní metodiky prevence, jak svoji práci více mezi žáky zviditelnit, s možností vytvořit si mezi nimi vlastní podpůrný tým a do preventivních aktivit zapojit více vrstevníky než dospělé. V případě, že by na škole pracoval sociální pedagog, byla by to pro něj vhodná příležitost, jak v praxi uplatnit své multidisciplinární vzdělání a přístup.

Pro absolventy oboru sociální pedagogika se dále nabízí uplatnění například v nízkoprahových centrech, kde mohou působit více neformálním způsobem a pokrýt širší škálu realizovaných aktivit, než je tomu na školách, a nemalou měrou tak přispívat ke snížení četnosti výskytu sociálně patologických jevů mezi dětmi a mládeží.

O výsledky výzkumu projeví zájem všechny školy, kde výzkum probíhal, zvláště ZŠ Laštůvkova. Již delší dobu zde spolupracuji se školním metodikem prevence na realizaci kroskurikulárních projektů zaměřených na prevenci rizikového chování. Po prezentaci výsledků výzkumu došlo k dohodě o budoucím zřízení školního klubu, kde se budou sdružovat děti, které nejsou lhostejné, a chtějí pomáhat v rámci peer programových aktivit.

Cílem práce bylo zmapovat sociálně patologické jevy vyskytující se především u dětí a mládeže ve vztahu ke školnímu prostředí, činitele ovlivňující jejich chování a možnosti prevence rizikového chování u této věkové skupiny. Svůj záměr jsem naplnila. Výzkumné cíle se taktéž podařilo naplnit, bohužel, žádná z definovaných hypotéz se nepotvrdila.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

BAKOŠOVÁ, Zlatica. *Sociálna pedagogika ako životná pomoc*. Bratislava: Univerzita Komenského, 2008, 251 s. ISBN: 978-80-969944-0-3

EMMEROVÁ, Ingrid. *Možnosti uplatnenia sociálneho pedagóga v praxi*. In: HRONCOVÁ, Jolana; EMMEROVÁ, INGRID. *Sociálna pedagogika*. Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela, 2004. 298 s. ISBN: 80-8083-082-2

EVROPSKÉ MONITOROVACÍ CENTRUM PRO DROGY A DROGOVOU ZÁVISLOST. *MO prevence EMCDDA*. [online] 2009 [cit. 2014-03-06]. Dostupné z WWW: <http://www.msmt.cz/file/20264>.

FIALOVÁ, Ivana; INDRA, Viktor. *Agresivita*. Ostrava: Ostravská Univerzita, 2007. 134 s. ISBN: 978-80-7368-302-3

GALKO, Monika; JANÍK, Radim. *Adresář organizací působících v sociální oblasti ve městě Brně*. 4. vyd. Brno: Magistrát města Brna: 2009. 200 s. ISBN: 978-80-260-0571-1

GUNTEROVÁ, Jaroslava. *Práce preventisty SPJ na ZŠ*. Diplomová práce. České Budějovice: Jihočeská Univerzita, Pedagogická fakulta, 2011. 97 s.

HAVLÍK, Radomír; KOŤA, Jaroslav. *Sociologie výchovy a školy*. 1.vyd. Praha: Portál, 2002. 174 s. ISBN: 80-7178-635-7

HRONCOVÁ, Jolana a kol. *Sociálna patológia*. 1.vyd. Banská Bystrica: Pedagogická fakulta UMB, 2004. 230 s. ISBN: 80-8055-926-0

KRAUS, Blahoslav; HRONCOVÁ, Jolana. *Sociální patologie*. 2.vyd. Hradec Králové: Gaudeamus, 2010. 325 s. ISBN: 978-80-7435-080-1

LOVASOVÁ, Lenka. *Šikana*. 1.vyd. Praha: VIOD, 2006. 30 s. ISBN: 80-86991-65-2

MARTÍNEK, Zdeněk. *Agrese a agresivita u dětí a mládeže*. Praha: NIDV, 2008. 24 s. ISBN: 978-80-86956-29-9

MÜHLPACHR, Pavel. *Sociální patologie*. 1.vyd. Brno: Masarykova Univerzita, 2001. 104 s. ISBN: 80-210- 2511-5

MÜHLPACHR, Pavel. *Sociopatologie pro sociální pracovníky*. 1.vyd. Brno: MSD, 2008. 194 s. ISBN: 978-80- 210-4550-7

MÜHLPACHR, Pavel. *Sociální pedagogika II*. Brno: Institut mezioborových studií, 2011, 251 s.

MŠMT ČR. *Pedagogové proti drogám – Program preventivních aktivit uplatňovaných ve školách a školských zařízeních*. Praha, 1999

MŠMT ČR, ODBOR PRO MLÁDEŽ. *Školní preventivní program pro MŠ a ZŠ a školská zařízení*. Praha:2001

MŠMT ČR, ODBOR PRO MLÁDEŽ. *Volný čas dětí a mládeže*. Praha: 2002

MŠMT ČR. *Strategie prevence sociálně patologických jevů u dětí a mládeže v působnosti resortu MŠMT na období 2013-2018*. [online] 2014 [cit. 2014-03-01]. Dostupné z WWW: <http://www.pppjicin.cz/dokumenty/Strategie-primarni-prevence-2013-2018.pdf>

MŠMT ČR. *Metodické doporučení pro práci s Individuálním výchovným programem v rámci řešení rizikového chování žáků.* [online] 2013 [cit. 2014-01-03]. Dostupné z WWW: <http://msmt.cz/file/32879>

MŠMT ČR. *Metodický pokyn k primární prevenci sociálně patologických jevů u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních.* Praha: Věstník MŠMT 11/2007, Č.j.: 20 006/2007-51

MŠMT ČR. *Evaluace a diagnostika preventivních programů.* Praha: 2002

MŠM ČR. *Spolupráce škol a předškolních zařízení s PČR při prevenci a při vyšetřování kriminality dětí mládeže a kriminality na dětech a mládeži páchané.* Praha: Věstník MŠMT 11/2003, Č.j.: 25 884/2003-24

MŠMT ČR. *Metodický pokyn ministra školství, mládeže a tělovýchovy k řešení šikanování ve školách a školských zařízeních.* Praha: Věstník MŠMT 1/2013. Č.j.: 22 294/2013-1

MŠMT ČR. *Minimální preventivní program pro školy a školská zařízení v oblasti zneužívání návykových látek: Škola bez drog.* Praha: Věstník MŠMT 3/1998

MŠMT ČR. *Metodický pokyn ministra školství, mládeže a tělovýchovy k výchově proti projevům rasismu, xenofobie a intolerance.* Praha: Věstník MŠMT 5/1999

MŠMT ČR. *Příloha 4: Alkohol.* [online] 2014 [cit. 2014-05-07]. Dostupné z WWW: <http://www.msmt.cz/file/20279>

MŠMT ČR. *Příloha 6: Školní šikanování.* [online] 2014 [cit. 2014-05-07]. Dostupné z WWW: <http://msmt.cz/file/20281>

MŠMT ČR. *Příloha 7: Kyberšikana*. [online] 2014 [cit. 2014-05-07]. Dostupné z WWW: <http://www.msmt.cz/file/20282>

MŠMT ČR. *Příloha 9: Extremismus, rasismus, xenofobie, antisemitismus*. [online] 2014 [cit. 2014-05-07]. Dostupné z WWW: <http://msmt.cz/file/20284>

MŠMT ČR. *Příloha 10: Vandalismus*. [online] 2014 [cit. 2014-05-07]. Dostupné z WWW: <http://msmt.cz/file/20285>

NEŠPOR, Karel; CZÉMY, Ladislav. *Léčba a prevence závislostí: příručka pro praxi*. 1. vyd. Praha: Psychiatrické centrum, 1996. 199 s. ISBN: 80-85121-52-2

NEŠPOR, Karel; PROVAZNÍKOVÁ, Hana. *Slovník prevence problémů působených návykovými látkami pro rodiče a pedagogy*. 3. vyd. Praha: Státní zdravotní ústav, 1999. 54 s. ISBN: 80-7071-123-X

NÁRODNÍ ÚSTAV ODBORNÉHO VZDĚLÁVÁNÍ. *RAMPS-VIP-III*. [online] 2012 [Cit.2014-12-03]. Dostupné z WWW: <http://www.nuov.cz/rapms-vip-iii>

PALOVČÍKOVÁ, Geraldina. *Sociální psychologie II*. Brno: Institut mezioborových studií, 2009, 146 s.

POKORNÝ, Vratislav; TOMKO Anton; TELCOVÁ Jana. *Prevence sociálně patologických jevů: manuál praxe*. 3. vyd., rozš. Brno: Ústav psychologického poradenství a diagnostiky. 2003. 186 s. ISBN 80-86568-04-0

PRŮCHA, Jan; WALTEROVÁ, Eliška; MAREŠ, Jiří. *Pedagogický slovník*. 1. vyd. Praha: Portál, 1995. 292 s. ISBN: 80-7178-029-4

PUMPRLOVÁ, Jaroslava. *Dopis rodičům*. [online] 2014 [cit. 2014/20/06]. Dostupné z WWW: <http://www.zslastuvkova.cz/dopis>

ŘEZÁČ, Jaroslav. *Sociální psychologie*. Brno: Paido, 1998. 268 s. ISBN: 80-85-931-48-6

ŠALÁTOVÁ, Jindra. *Pěstounská péče: sos Maják*. [online] 2014 [cit. 2014-08-06]. Dostupné z WWW: <http://www.sos-vesnicky.cz/nase-cinnost/sos-majak>

UHLÍKOVÁ, Šárka. *Děti, škola a problémy, aneb, Bez školy to nepůjde: příčiny potíží, školní klima, indikovaná prevence, psychoterapie, specifické problémy, kasuistiky*. Písek: Arkáda, c2011, 50 s. ISBN: 978-80-260-1074-6

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie (dětství, dospělost, stáří)*. 1. vyd. Praha: Portál, 2000. 522 s. ISBN: 80-7178-308-0

VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 3. vyd., rozš. a přeprac. Praha: Portál, 2004. 870 s. ISBN: 80-7178-802-3

VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychologie školního dítěte*. 1.vyd. Praha: Karolinum, 1997. 88 s. ISBN: 80-7184-487-X

VAŇKÁTOVÁ, Eva; MERTIN, Václav; JIROUŠKOVÁ Ivana. *Co dělat, když--: praktické náměty k prevenci a intervenci rizikového chování*. Praha: Raabe, c2010, ISSN: 1804-5537, aktualizováno čtvrtletně

VPŠ a SPŠ HOLEŠOV. *Příprava a výběr žáků z národnostních menšin ke vzdělávání ve VPŠ a SPŠ v Holešově*. [online] 2014 [cit. 2014-06-06]. Dostupné z WWW: <http://www.spshol.cz/index.php?view=article&catid=77:vzdelavani-narodnostnich-mensin>

VZDĚLÁVACÍ INSTITUT OCHRANY DĚTÍ. *Řešení vrstevnických vztahů*. [online] 2014 [cit. 2014-06-06]. Dostupné z WWW: <http://viod.cz/cz/viod/realizovane-projekty/projekt-reseni-vrstevnickych-vztahu.html>

ŽLUNKOVÁ, Jitka. *Co do školy nepatří*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého Olomouc, 2010. 51 s. ISBN: 978-80-244-2498-9

www.bpa-brno.cz

www.mzszdanice.cz

www.prevence-info.cz

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

SPJ	Sociálně patologické jevy
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
PČR	Policie České republiky
IVýP	Individuální výchovný program
TU	Třídní učitel
ŠPP	Školní poradenské pracoviště
VP	Výchovný poradce
ŠMP	Školní metodik prevence
VPŠ a SPŠ MV	Vyšší policejní škola a Střední policejní škola Ministerstva vnitra v Holešově
BPA	Bezpečnostně právní akademie Brno
CEVAP	Centrum vzdělávacích aktivit a osobnostního poradenství
VIP	Vzdělání – informace - poradenství
RŠPP	Rozvoj školních poradenských pracovišť
CHIPS	Children in partnership with schools
ZŠ	Základní škola
SŠ	Střední škola
CNS	Centrální nervová soustava
CAN	Child abuse and neglect syndrom
CSA	Child sexual abuse syndrom

SEZNAM TABULEK

- Tabulka č. 1 Vymezení dané kategorie subjektem
- Tabulka č. 2 Vzdělávání pedagogických pracovníků
- Tabulka č. 3 Vybrané projekty realizované na ZŠ a SŠ
- Tabulka č. 4 Informace o školách
- Tabulka č. 5 Otázka č.1
- Tabulka č. 6 Otázka č.2
- Tabulka č. 7 Otázka č.3
- Tabulka č. 8 Otázka č.4
- Tabulka č. 9 Otázka č.5
- Tabulka č. 10 Otázka č.6
- Tabulka č. 11 Otázka č.7
- Tabulka č. 12 Otázka č.8
- Tabulka č. 13 Otázka č.9
- Tabulka č. 14 Otázka č.10
- Tabulka č. 15 Otázka č.11
- Tabulka č. 16 Centra a zařízení pro děti a mládež

SEZNAM GRAFŮ

Graf č. 1	Pracuje na Vaší škole výchovný poradce?	62
Graf č. 2	Jaké problémy by podle tebe měl žákům pomáhat řešit VP?	65
Graf č. 3	Pracuje na Vaší škole školní metodik prevence?	66
Graf č. 4	Jaké problémy by podle Tebe měl žákům pomáhat řešit ŠMP?	68
Graf č. 5	Jak jsi se o jejich práci dozvěděl/a?	70
Graf č. 6	Je na Vaší škole schránka důvěry?	71
Graf č. 7	Kdo se zabývá obsahem schránky důvěry?	72
Graf č. 8	Kam by ses se svým problémem obrátil/a?	73
Graf č. 9	Jaký problém by měl řešit odborník?	75
Graf č. 10	Navštívil/a jsi některého odborníka?	76
Graf č. 11	Jaký problém jsi s ním řešil/a?	77

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha P I Centra a zařízení pro děti a mládež

Příloha P II Školní preventivní strategie VPŠ a SPŠ Holešov

Příloha P III Minimální preventivní program ZŠ Laštůvkova Brno

Příloha P IV Dotazník – Žáci

Příloha P V Dotazník – ŠPP

Příloha P VI Dotazník – vedení školy

Příloha P I: Centra a zařízení pro děti a mládež

Tabulka č.20 Centra a zařízení pro děti a mládež

NÁZEV ORGANIZACE	ADRESA	TYP SLUŽBY	CÍLOVÁ SKUPINA	NÁPLŇ
Armáda spásy ČR	Staňkova 4 602 00 Brno www. armadaspasy.cz	Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež	Děti a mládež 6-18 let převážně z lokality, kde jsou ohroženy sociálně nežádoucími jevy nebo možnostmi sociálního vyloučení	Výchovně vzdělávací a aktivizační činnost, zprostředkování kontaktu se společenským prostředím a základním sociálním poradenstvím
	Kornerova 1 602 00 Brno www. armadaspasy.cz	Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež	Romské děti 5-18 let	Různorodé sociální služby místní romské komunity, aktivity zaměřené na široké spektrum fyzických, duševních a duchovních potřeb romské komunity
	Kubíčková 23 635 00 Brno www. armadaspasy.cz	Nízkoprahové centrum Jonáš pro děti a mládež, Komunitní centrum, Streetwork	Děti ve věku 8-14 let a mládež 15-20 let	Smysluplné trávení volného času, programy primární prevence (drogy, zdravý životní styl, kriminalita, využití volného času, jak se správně učit), kultura a sport
INEX – sdružení	Anenská 10		Rodiny s dětmi, děti	Sociálně preventivní

dobrovolných aktivit	602 00 Brno www.inexsda.cz		a mládež ohrožené společensky nežádoucími jevy	program „Pět P“ poskytující přátelství, pomoc, prevenci, péči a podporu znevýhodněným dětem, víkendové akce, letní tábory, besídky, volnočasové aktivity

NÁZEV ORGANIZACE	ADRESA	TYP SLUŽBY	CÍLOVÁ SKUPINA	NÁPLŇ
Občanské sdružení Lidské Možnosti	Došlíkova 16 602 00 Brno www. lidskemoznosti. com		Sociálně a sociokulturně znevýhodněné skupiny dětí a mládeže, mladí dospělí z dětských domovů, rodiče dětí a mladistvých	Volnočasové aktivity, letní tábory, jednorázové poznávací a pobytové akce, víkendové pobyty pro mladé dospělé z dětských domovů, výtvarné dílny, preventivní služby, poradenství, prevence sociálně patologických jevů

Nejsi sám, o.s. Nízkoprahový klub Hangár	Smetanova 20 602 00 Brno www.nejsisam. estranky.cz		Děti, mládež, jejich rodinní příslušníci	Práce v oblasti prevence toxikomanie, kriminality a dalších sociálně patologických jevů, pomoc při výchově zvláště v dysfunkčních rodinách. Volnočasové aktivity, sportovní a kulturní akce, kroužky a kluby zaměřené na zdravý vývoj osobnosti a získávání sociálně žádoucích návyků dětí a mládeže, diskuze, poradenství, doučování, víkendové pobyty s výukou angličtiny, přednášky o prevenci AIDS, o náboženských sektách

Pedagogicko- psychologická poradna Brno	Hybešova 15 602 00 Brno www.pppbrno- venkov.cz		Děti, žáci a studenti ve věku 3-19 let a jejich rodiče/zákonní zástupci	Poskytování odborných psychologických a speciálně pedagogických služeb k optimalizaci vzdělávacího procesu, osobnostního rozvoje žáků a k řešení obtíží ve školní práci, výchově a vývoji dětí a žáků ve věku 3-19 let (doby ukončení vzdělávání na SŠ), pedagogicko- psychologické vyšetření, konzultace, metodická pomoc, intervence, terapie

Petrov, občanské sdružení pro práci s dětmi a mládeží brněnské diecéze, Dětský dům Zábrdovice	Petrov 5 602 00 Brno www. sdruzenipetrov.cz	Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež, dětský dům, terénní práce v rodinách uživatelů služeb centra	Děti a mládež 6-26 let ohrožené společensky nežádoucími jevy, osoby žijící v sociálně vyloučených komunitách, osoby s rizikovým chováním, etnické menšiny	Pomoci dětem a mládeži na základě křesťanských principů přijetí pozitivního pohledu na život, převzetí odpovědnosti za druhé, smysluplné využití volného času, sportovní vyžití, kroužky, v nichž se řeší nejčastější problémy uživatelů, doučování
Občanské sdružení Plán B klub Labyrint	Švermova 757/19 625 00 Brno www. osplanb.wz.cz	Nízkoprahové centrum pro děti a mládež, informace, odborná pomoc a podpora, krizové intervence	Děti a mládež ve věku 6-26 let ohrožené společensky nežádoucími jevy, zažívající nepříjemnou životní situaci, osoby drogově závislé nebo závislostí	kulturně-společenské akce, dobrovolnické projekty, volnočasové aktivity, pomoc se sociálním začleněním a pozitivní změnou života

			ohrožené, osoby s rizikovým chováním	
Ratolest Brno, o.s.	Kozi 2 602 00 Brno www.ratolest.cz	Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež, streetwork	Sociálně znevýhodněné děti a mládež ve věku 12-20 let, romské děti a mládež	Pomoc s řešením nepříznivé životní situace, začleněním do společnosti, rozvíjí dobrovolnictví, volnočasové aktivity, preventivní a výchovné programy, doučování, krizová intervence, zážitkové skupiny zaměřené na rozvoj sociálních dovedností a kompetencí, jedno a vícedenní společné volnočasové aktivity
Salesiánské středisko mládeže, Dům dětí a mládeže Brno-Líšeň, Brno-Žabovřesky	Kotlanova 13 628 00 Brno www.salesko.cz		Děti a mládež ve věku 6-26 let	Volnočasové aktivity, vrstevnické skupiny, vzdělávací a doprovodné programy pro děti, mládež a širokou veřejnost, zvláště ze sociálně slabých rodin, kroužky, letní tábory, víkendové akce, klub rodičů a předškolních dětí

P-centrum	Lafayetteva 47/9 779 00 Olomouc www. p-centrum.cz	Ambulantní léčba a poradenství v oblasti závislostí	Mládež a dospělí 15+, osoby závislé a osoby jim blízké	Poskytuje služby v oblasti prevence, poradenství, léčby a doléčování drogových závislostí a patologického hráčství
Společnost Podané ruce, o.p.s.	Dle působnosti center www. podaneruce.cz	Kontaktní centra, terénní programy, primární prevence, ambulance adiktologie, terapeutická komunita, nizkoprahové zařízení pro děti a mládež	Děti a mládež, drogově závislí, patologičtí hráči	Poskytuje lidem v náročných životních situacích kvalitní preventivní, podpůrné a intervenční služby

Příloha P II: Školní preventivní strategie VPŠ a SPŠ Holešov

Vyšší policejní škola a Střední policejní škola Ministerstva vnitra
v Holešově

Zlínská 991, 769 01 Holešov, tel. 573 324 111, fax. 573 324 103,

e-mail: internet sekret@spschol.cz, Intranet sekret@mail.sps.km.jm

Č.j.: VPŠH-1399/2012-KR-RP

Holešov 26. září 2012

Počet listů: 6

Schvaluji: vrchní rada plk. Ing. Jan Dvořák
 ředitel

ŠKOLNÍ PREVENTIVNÍ STRATEGIE 2012 – 2016

ZÁKLADNÍ ÚDAJE

Název školy: Vyšší policejní škola a Střední policejní škola Ministerstva
 vnitra v Holešově

Adresa: Zlínská 991, 769 31 Holešov

Ředitel školy : vrchní rada plk. Ing. Jan Dvořák
 tel.: 573 324 111
 mail: sekret@spschol.cz

Charakteristika školy

Zřizovatelem Vyšší policejní školy a Střední policejní školy Ministerstva vnitra v Holešově je Ministerstvo vnitra ČR. Škola poskytuje vzdělávání v těchto vzdělávacích programech:

- střední odborné vzdělávání s maturitní zkouškou v oboru Bezpečnostně právní činnost,
- vyšší odborné vzdělání pro příslušníky PČR a občanské zaměstnance PČR a MV,
- jazykové vzdělávání,
- další odborné vzdělávání.

Školní preventivní strategie je určena pro žáky čtyřletého maturitního vzdělávání v oboru Bezpečnostně právní činnost. Studium je určeno především žákům vycházejících z devátých tříd základních škol. Prioritou vzdělávacího programu je připravit absolventy k přijetí do služebního poměru příslušníka PČR.

A. ZMAPOVÁNÍ SITUACE V OBLASTI PREVENCE RIZIKOVÉHO CHOVÁNÍ PRO VYTÝČENÍ CÍLŮ ŠKOLNÍ PREVENTIVNÍ STRATEGII

1. Sociální a jiné okolí školy

Čtyřleté maturitní vzdělávání je určeno pro vycházející žáky devátých tříd základních škol. Prioritou vzdělávacího programu Bezpečnostně právní činnost je připravit absolventy, kteří mají předpoklady pro přijetí do služebního poměru příslušníka Policie ČR. Odborné vzdělávání v uvedeném směru připravuje žáky všestranně zdatné, zodpovědné, s vědomostmi, dovednostmi, vhodnými postoji, fyzickými a psychickými předpoklady k výkonu policejních činností, odolné vůči fyzické a psychické zátěži v náročných situacích a vybavené komunikativními dovednostmi. Jsme jedinou státní školou v ČR, která nabízí tento vzdělávací obor. Z tohoto plyne dlouhodobý enormní zájem uchazečů z celé republiky, který škola nemůže uspokojit. Školu navštěvuje přibližně 340 žáků – po třech třídách ve každém ročníku. Necelých 80% našich žáků je ubytováno na internátě. Velkou specifikou školy je fakt, že se jak budova školy, tak i internát nachází v areálu, který je 24 hodin střežený policisty (zaměstnanci školy) ze skupiny ochrany areálu.

Další specifikou je, že se škola od roku 2007 intenzivně zabývá realizací projektů vzdělávání a integrace příslušníků národnostních menšin do společnosti s cílem

tyto příslušníky připravit pro práci u Policie ČR, bezpečnostních sborů či ve státní správě. Škola realizuje dva projekty:

I. Příprava a výběr žáků z národnostních menšin ke vzdělávání ve Vyšší policejní škole a Střední policejní škole Ministerstva vnitra v Holešově

II. Vzdělávání žáků národnostních menšin ve Vyšší policejní škole a Střední policejní škole Ministerstva vnitra v Holešově

Udržitelnost těchto projektů je do roku 2017, resp. 2018. Na škole se vzdělává přibližně 50 žáků z různých národnostních menšin. Realizace preventivních aktivit vychází z potřeby zohlednit multikulturní kolektivy ve třídách a soustavně vzdělávat i pedagogy.

Mezi sociálně patologické jevy, které se ve škole objevují patří zejména alkohol, kouření, vulgární vyjadřování žáků, záškoláctví a na internátě drobné krádeže a vandalismus. V poslední době zaznamenáváme suicidiální pokusy ze strany žáků a celkové nezvládnutí zátěžových situací a narůstání stresujících podnětů.

Škola nabízí poradenskou službu, kterou poskytují vyškolení pracovníci školy. Spolupracujeme s pedagogicko psychologickou poradnou, s kolegy z různých útvarů Policie ČR, velmi dobrá spolupráce je s firmou Madio, K-centrem a ostatními institucemi, které se zabývají prevencí. Dobrá spolupráce je také s Městským úřadem v Holešově, pravidelně se škola podílí na akcích města a své členy má i v jednotlivých komisích města.

Škola působí v rámci prevence rizikového chování i směrem k veřejnosti. Žáci maturitního vzdělávání působí v peer programu na základních a středních školách holešovského regionu, pravidelně se podílíme na prevenci s dopravní tematikou, pořádáme prezentační akce – Den Policie ČR aj.

2. Informace od pedagogů

Formou pravidelných setkání s třídními učiteli a vedením školy a formou diskuzí na pedagogických radách se zjišťuje dlouhodobý trend u žáků neakceptovat autoritu pedagoga, neochota spolupracovat a absence iniciativního jednání od žáků. Učitelé problém vidí v soustavném neplnění si školních povinností žáka, ve vulgárním vyjadřování a narůstající agresivitě. Určitě by přivítali lepší spolupráci s rodiči (podporu z jejich strany) a jednotné a důsledné vyžadování plnění školního řádu. Je třeba také plně využívat možnosti výchovných opatření, která stanoví školní řád. Prevenci v oblasti rizikového chování hodnotí pedagogové jako dostačující, v některých případech nadstandardní (spolupráce s útvary Policie ČR), nicméně je otázkou, do jaké míry tyto preventivní aktivity žáky ovlivňují. V dnešní době je opravdu nesmírně těžké žáky zaujmout a pozitivně je ovlivňovat.

3. Informace od rodičů

Z pravidelných rodičovských schůzek a z informací ze strany Sdružení rodičů a přátel školy bylo zjištěno, že se rodiče zajímají o své děti, především v oblasti prospěchu. O preventivních programech školy rodiče informace od žáků dostávají minimálně, nicméně jim záleží, zda jejich děti nejsou ohroženy patologickými jevy jako je alkohol, kouření a šikana. Klíčovou roli zde sehrává spolupráce třídního učitele a vychovatele na internátě na jedné straně a rodičů na straně druhé.

4. Informace od žáků

Formou dotazníku bylo zjištěno, že žáci školní prostředí hodnotí jako dobré, svým pedagogům důvěřují a ve škole se cítí bezpečně. Preventivní programy hodnotí kladně, zejména účast v roli školitelů ve vrstevnickém programu peer. Uvítali by rozšíření tématu „ bezpečný internet“ a s tím související problém kyberšikany. Velmi pozitivně hodnotí adaptační pobyt, který škola realizuje v prvním ročníku na nastartování zdravých vztahů v nově vznikajícím kolektivu. Kladně hodnotí především sportovní kurzy a jednorázové akce typu návštěva Osvětimi, přednáška pracovníka K-Centra Kroměříž, profesně zaměřené přednášky o práci policie.

5. Informace z vyhodnocení Minimálních preventivních programů realizovaných školou v uplynulých letech

Za uplynulé období lze pozorovat nárůst agresivního chování žáků, projevy vulgárního chování vůči pedagogům i vůči spolužákům, nedodržování školního a ubytovacího řádu, drobné krádeže a problém s autoritami. V poslední době zaznamenáváme i neschopnost žáků zvládat zátěžové situace spojené s kázeňskými delikty, s prospěchovými problémy nebo problémy v rodině. Žákům se nevyhýbají rizikové situace, které mohou vyústit ve stresující jednání. Jsou ovlivňováni i negativními projevy, které dnešní společnost přináší (alkohol, kouření, rasistické projevy, vulgární chování, nerespektování autority, neschopnost týmové spolupráce).

Škola nemůže garantovat vymizení těchto patologických jevů, nicméně by chtěla jejich výskyt minimalizovat.

Osvědčily se programy, které vyžadují maximální zapojení žáků – vrstevnický program peer z oblasti návykových látek a z oblasti rasismu, xenofobie a extremismu. Dále jsou to akce spojeny s prožitkem (návštěva pietních míst), interaktivní besedy na prevenci rizikového chování (spolupráce s firmou Madio a K Centrem Kroměříž). Je třeba zvýšit zájem žáků o dění na škole např. formou větší spolupráce se studentskou radou.

B. STANOVENÉ CÍLE ŠKOLNÍ PREVENTIVNÍ STRATEGIE

1. Dlouhodobé cíle vyplývající ze vstupních informací

- Vést žáky k dodržování stanovených pravidel (dodržovat školní řád, ubytovací řád, třídní pravidla).
- Snížit výskyt agresivního chování u žáků, vést je k vyjadřování a vystupování se zásadami kultury projevu a chování, jednat v souladu s morálními principy a zásadami společenského chování.

- Vést žáky k respektování práva a osobnosti druhých lidí (popř. jejich kulturních specifik), k vystupování proti nesnášenlivosti, xenofobii a diskriminaci.
- Vést je k uvědomění si sebe sama a odpovědnosti za vlastní život.
- Vést žáky ke zdravému životnímu stylu, k ochraně zdraví.
- Vést žáky ke zvládnutí náročných životních situací, k pocitu zdravého sebevědomí, ke schopnosti adaptovat se na měnící se životní i pracovní podmínky a podle svých možností je pozitivně ovlivňovat.

2. Střednědobé cíle vyplývající z dlouhodobých cílů

Pedagogové

- Vzdělávat pedagogy v oblasti rizikového chování (práce s kolektivem, role třídního učitele, řešení konfliktních situací, komunikace učitel-žák, učitel-rodíč).
- Spolupracovat v rámci pedagogického týmu, transfer informací od vedení školy k učitelům a naopak.
- Včas identifikovat patologické jevy u žáků, řešit je a následně vybírat vhodné preventivní programy.
- Podporovat vlastní iniciativu žáků (účast na kulturních, sportovních a jiných akcích).
- Zavádět aktivizující výukové metody rozvíjející osobnost žáka, jeho bezprostřední zapojení do výukových aktivit.
- Podporovat týmového ducha, spolupráci v rámci kolektivu a smysl pro fair play.

Rodiče

- Motivovat rodiče k lepší spolupráci se školou.
- Apelovat na rodičovskou odpovědnost za výchovu dětí.
- Informovat rodiče o činnosti školy.

Žáci

- Naučit žáky nebýt lhostejnými, rozpoznat krizové situace a vhodně reagovat popř. je řešit.
- Zapojit je prostřednictvím studentské rady do činnosti školy.
- Spolupracovat s třídními učiteli a vychovateli.

3. Krátkodobé cíle vyplývající ze střednědobých cílů

Pedagogové

- Naplňovat Minimální preventivní program školy pro daný školní rok.
- Identifikovat projevy patologického chování mezi žáky, provádět interní šetření vhodně reagovat a krizové situace řešit.
- Respektovat osobnost žáka a zároveň vyžadovat dodržování nastavených pravidel.
- Využívat ŠVP k prevenci rizikového chování, uvádět konkrétní příklady z praxe.
- Využívat odbornou literaturu.
- Udržet ve škole zdravé sociální klima.

Rodiče

- Zvát rodiče na pravidelné třídní schůzky.
- Stimulovat zapojení rodičů do spolupráce se školou prostřednictvím zástupců rodičů ve SRPŠ.
- Informovat rodiče o odpovědných osobách zabývajících se prevencí (školní metodik prevence, poradenství na škole), informovat rodiče o činnosti školy.
- Zabývat se problémy svých dětí, spolupracovat se školou v případě krizových situací.

Žáci

- Diskutovat v rámci třídnických hodin, provádět šetření vztahů ve třídě, vyhodnocovat společné akce (výlety, sportovní kurzy, preventivní programy).
- Pravidelně oceňovat pozitivní projevy u žáků v různých oborech a oblastech.
- Pořádat adaptační pobyt pro žáky prvního ročníku ke stmelení nového kolektivu.
- Informovat o důležitých telefonních linkách, kontaktech v případě krizových situací.
- Využívat poradenství pedagogicko-psychologické poradny, výchovného poradce.
- Zapojit se do mimoškolních aktivit, navštěvovat kroužky, besedy, spolupracovat s charitou – domem pro seniory.
- Projednávat své problémy s učiteli a vychovateli.
- Aktivně se zapojit do práce v třídním kolektivu.

Spolupráce s okolím školy

- Spolupracovat s útvary Policie ČR.
- Spolupracovat s pracovníky OSPOD, s odborníky na prevenci rizikového chování, klinickými psychology nebo psychiatry.
- Spolupracovat s Úřady práce.

- Spolupracovat s vysokými školami v rámci uplatnění absolventů a při dalším vzdělávání pedagogických pracovníků.
- Podporovat akce města Holešova a středních škol holešovského regionu.
- Podporovat zapojení žáků do sportovní činnosti prostřednictvím Asociace školních sportovních klubů ČR.

Zpracoval:

Školní metodik prevence rada pplk. Mgr. Eva Vichlendová

Příloha P III: Rámcová preventivní strategie ZŠ Laštůvkova

Rámcová preventivní strategie ZŠ Laštůvkova

- 1) Předcházení rizikovým jevům v chování žáků jako je záškoláctví, šikana, rasismus, xenofobie, vandalismus, kriminalita, užívání návykových látek, závislost na politickém a náboženském extremismu, virtuálních drogách a gamblingu.
- 2) Propagace zdravého životního stylu, aktivního trávení volného času, vedení každého k zodpovědnosti za své chování a uvědomění si hodnoty vlastního zdraví.
- 3) Ve spolupráci s rodiči utvářet takovou osobnost žáka, která je s ohledem na svůj věk schopná orientovat se v dané problematice, ptát se a dělat rozhodnutí.
- 4) Rozpoznání a zajištění včasné intervence v případech domácího násilí, týrání a zneužívání dětí, ohrožování mravní výchovy mládeže, poruch příjmu potravy.
- 5) Budování ovzduší důvěry, kamarádských vztahů a tolerance.
- 6) Spolupráce rodiny a školy, celého pedagogického sboru a školního poradenského pracoviště.

Spolupráce s odbornými pracovišti.

Příloha P IV: Dotazník - žáci

Dotazník- žáci

Vyberte odpověď k otázce a zakroužkujte ji.

Kde je pravdivých více tvrzení, zakroužkujte u dané otázky více odpovědí.

Kde je ponecháno místo, napište případně vlastní odpověď.

1. Pracuje na Vaší škole **výchovný poradce**?

- A) ANO
- B) NE
- C) NEVÍM
- D)

2. Jaké problémy by podle Tebe měl žákům pomáhat řešit?

- A) ŠKOLNÍ NEÚSPĚCH (špatný prospěch, časté zapomínání, apod.)
- B) PROBLÉMY SOUŽITÍ VE TŘÍDĚ
- C) PROBLEMATICKÝ VZTAH STARŠÍCH ŽÁKŮ K MLADŠÍM
- D) AGRESIVNÍ CHOVÁNÍ VE ŠKOLE
- E) KOUŘENÍ A JEHO PREVENCI
- F) UŽÍVÁNÍ ALKOHOLU / DROG A PREVENCI
- G) ZÁŠKOLÁCTVÍ
- H) PROBLÉMY V RODINĚ (např. domácí násilí)
- CH) VÝBĚR POVOLÁNÍ
- I) ORIENTACI V NABÍDCE ŠKOL A INSTITUCÍ VYŠŠÍHO VZDĚLÁVÁNÍ

JINÉ:

3. Pracuje na Vaší škole **školní metodik prevence**?

- A) ANO
- B) NE
- C) NEVÍM

4. Jaké problémy by podle Tebe měl žákům pomáhat řešit?

- A) ŠKOLNÍ NEÚSPĚCH (špatný prospěch, časté zapomínání, apod.)
- B) PROBLÉMY SOUŽITÍ VE TŘÍDĚ
- C) PROBLEMATICKÝ VZTAH STARŠÍCH ŽÁKŮ K MLADŠÍM
- D) AGRESIVNÍ CHOVÁNÍ VE ŠKOLE
- E) KOUŘENÍ A JEHO PREVENCI
- F) UŽÍVÁNÍ ALKOHOLU / DROG A PREVENCI
- G) ZÁŠKOLÁCTVÍ
- H) PROBLÉMY V RODINĚ (např. domácí násilí)
- CH) VÝBĚR POVOLÁNÍ
- I) ORIENTACI V NABÍDCE ŠKOL A INSTITUCÍ VYŠŠÍHO VZDĚLÁVÁNÍ

JINÉ:

.....

5. Pokud na Vaší škole někdo z nich pracuje, jak jsi se o jeho práci dozvěděl/a?
- A) OD TŘÍDNÍHO UČITELE
 - B) OD SPOLUŽÁKŮ
 - C) OD RODIČŮ
 - D) Z WEBOVÝCH STRÁNEK ŠKOLY
 - E) Z NÁSTĚNKY, KTEROU MAJÍ V PROSTORÁCH ŠKOLY

JINAK:.....

6. Je na Vaší škole **Schránka důvěry**, nebo jiné místo, kam se můžeš písemně svěřit se svým problémem?
- A) ANO
 - B) NE
 - C) NEVÍM

7. Pokud **ano**, kdo se podle Tebe těmito sděleními zabývá?

.....

8. Pokud by se vyskytnul problém související se školním prostředím, kam by ses obrátil?
- A) NA TŘÍDNÍHO UČITELE
 - B) NA JINÉHO UČITELE, KTERÉMU VĚŘÍŠ
 - C) NA UČITELE VÝCHOVY K OBČANSTVÍ / PSYCHOLOGIE
 - D) NA VÝCHOVNÉHO PORADCE
 - E) NA ŠKOLNÍHO METODIKA PREVENCE
 - F) NA ŠKOLNÍHO PSYCHOLOGA
 - G) NA SPECIÁLNÍHO PEDAGOGA
 - H) NA SOCIÁLNÍHO PEDAGOGA
 - I) NA VEDENÍ ŠKOLY
 - J) NAPSAL BYCH VZKAZ DO SCHRÁNKY DŮVĚRY
 - K) NIKOMU BYCH SE NESVĚŘIL

JINAM:

9. Co považuješ za problém související se školním prostředím, který by se měl řešit s odborníkem?
- A) ŠKOLNÍ NEÚSPĚCH (špatný prospěch, časté zapomínání, apod.)
 - B) PROBLÉMY SOUŽITÍ VE TŘÍDĚ
 - C) PROBLEMATICKÝ VZTAH STARŠÍCH SPOLUŽÁKŮ K MLADŠÍM
 - D) AGRESIVNÍ CHOVÁNÍ VE ŠKOLE
 - E) KOUŘENÍ A JEHO PREVENCE
 - F) UŽÍVÁNÍ ALKOHOLU / DROG A PREVENCE
 - G) ZÁŠKOLÁCTVÍ
 - H) PROBLÉMY V RODINĚ (např.domácí násilí)
 - I) VÝBĚR POVOLÁNÍ

J) ORIENTACE V NABÍDCE ŠKOL A INSTITUCÍ VYŠŠÍHO
VZDĚLÁVÁNÍ

JINÝ:

.....

10. Už jsi některého z výše jmenovaných odborníků pracujících na škole navštívil?

A) ANO

B) NE

11. Pokud **ano**, s jakým problémem jsi se na něj obrátil?

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Příloha P V: Dotazník - ŠPP

Dotazník- Školní poradenské pracoviště

Vyberte odpověď k otázce a zakroužkujte ji.

Kde je pravdivých více tvrzení, zakroužkujte u dané otázky více odpovědí.

Kde je ponecháno místo, napište případně vlastní odpověď.

1. Pracujete na Vaší škole jako:

- A) VÝCHOVNÝ PORADCE
- B) ŠKOLNÍ METODIK PREVENCE
- C) ŠKOLNÍ PSYCHOLOG
- D) SPECIÁLNÍ PEDAGOG
- E) SOCIÁLNÍ PEDAGOG

JINÁ POZICE:

.....

2. Máte i přímou vyučovací povinnost?

- A) ANO, UČÍM NA NEZKRÁCENÝ ÚVAZEK
- B) ANO, UČÍM NA ZKRÁCENÝ ÚVAZEK
- C) NEMÁM PŘÍMOU VYUČOVACÍ POVINNOST

3. Pokud vyučujete, jakou máte aprobaci a jaké předměty skutečně vyučujete?

.....

4. S jakými problémy se na Vás **pedagogové** nejčastěji obracejí?

- A) ŠKOLNÍ NEÚSPĚCH (špatný prospěch, časté zapomínání, apod.) ŽÁKŮ
- J) PROBLÉMY SOUŽITÍ VE TŘÍDĚ
- K) PROBLEMATICKÝ VZTAH STARŠÍCH ŽÁKŮ K MLADŠÍM
- L) AGRESIVNÍ CHOVÁNÍ VE ŠKOLE MEZI ŽÁKY
- M) KOUŘENÍ ŽÁKŮ A JEHO PREVENCI
- N) UŽÍVÁNÍ ALKOHOLU / DROG MEZI ŽÁKY A PREVENCI
- O) ZÁŠKOLÁCTVÍ
- P) PROBLÉMY V RODINĚ ŽÁKA (např. domácí násilí)

JINÉ:

.....

.....

.....

5. Jaké problémy **žákům** pomáháte řešit?

- A) ŠKOLNÍ NEÚSPĚCH (špatný prospěch, časté zapomínání, apod.)
- I) PROBLÉMY SOUŽITÍ VE TŘÍDĚ
- J) PROBLEMATICKÝ VZTAH STARŠÍCH ŽÁKŮ K MLADŠÍM
- K) AGRESIVNÍ CHOVÁNÍ VE ŠKOLE

- L) KOUŘENÍ A JEHO PREVENCI
- M) UŽÍVÁNÍ ALKOHOLU / DROG A PREVENCI
- N) ZÁŠKOLÁCTVÍ
- O) PROBLÉMY V RODINĚ (např.domácí násilí)
- CH) VÝBĚR POVOLÁNÍ

D) ORIENTACI V NABÍDCE ŠKOL A INSTITUCÍ VYŠŠÍHO VZDĚLÁVÁNÍ

JINÉ:.....
.....
.....

6. Obracejí se na Vás častěji žáci nebo pedagogové?

.....

7. Jakým způsobem se mohou žáci s Vaší prací a kompetencemi seznámit?

- A) OD TŘÍDNÍHO UČITELE
- B) OD RODIČŮ
- C) Z WEBOVÝCH STRÁNEK ŠKOLY
- D) Z NÁSTĚNKY, KTEROU MAJÍ V PROSTORÁCH ŠKOLY

JINAK:.....
.....

8. Pracuje na Vaší škole **školní poradenské pracoviště (ŠPP)**?

- A) ANO
- B) NE

9. Pokud **ano**, jste jeho součástí?

- A) ANO
- B) NE

10. Je na Vaší škole **Schránka důvěry**, nebo jiné místo, kam se žáci mohou písemně svěřit se svým problémem?

- A) ANO
- B) NE

11. Pokud **ano**, jak často využívají žáci Schránku důvěry?

- A) ZŘÍDKA
- B) OBČAS
- C) ČASTO

12. Pokud **ano**, kdo se zabývá podněty?

.....
.....

13. Pokud se vyskytne problém související se školním prostředím, kam se žáci obrazejí?

- A) NA TŘÍDNÍHO UČITELE
- B) NA JINÉHO UČITELE, KTERÉMU VĚŘÍ
- C) NA UČITELE VÝCHOVY K OBČANSTVÍ / PSYCHOLOGIE
- D) NA VÝCHOVNÉHO PORADCE
- E) NA ŠKOLNÍHO METODIKA PREVENCE
- F) NA ŠKOLNÍHO PSYCHOLOGA
- G) NA SPECIÁLNÍHO PEDAGOGA
- H) NA SOCIÁLNÍHO PEDAGOGA
- I) NA VEDENÍ ŠKOLY
- J) NAPSALI BY VZKAZ DO SCHRÁNKY DŮVĚRY
- K) NIKOMU BY SE NESVĚŘILI

JINAM:

Příloha P VI: Dotazník – vedení školy

Dotazník- vedení školy

Vyberte odpověď k otázce a zakroužkujte ji.

Kde je pravdivých více tvrzení, zakroužkujte u dané otázky více odpovědí.

Kde je ponecháno místo, napište případně vlastní odpověď.

1. Kteří z odborníků na Vaší škole působí :

- A) VÝCHOVNÝ PORADCE
- B) ŠKOLNÍ METODIK PREVENCE
- C) ŠKOLNÍ PSYCHOLOG
- D) SPECIÁLNÍ PEDAGOG
- E) SOCIÁLNÍ PEDAGOG

JINÁ POZICE:

.....

2. Jakým způsobem se mohou žáci s jejich prací a kompetencemi seznámit?

- A) OD TŘÍDNÍHO UČITELE
- B) OD RODIČŮ
- C) Z WEBOVÝCH STRÁNEK ŠKOLY
- D) Z NÁSTĚNKY, KTEROU MAJÍ V PROSTORÁCH ŠKOLY

JINAK:

.....

3. Pracuje na Vaší škole **školní poradenské pracoviště**?

- A) ANO
- B) NE

4. Pokud **ano**, kdo z následujících odborníků tvoří školní poradenské pracoviště?

- A) VÝCHOVNÝ PORADCE
- B) ŠKOLNÍ METODIK PREVENCE
- C) ŠKOLNÍ PSYCHOLOG
- D) SPECIÁLNÍ PEDAGOG
- E) SOCIÁLNÍ PEDAGOG

JINÍ ODBORNÍCI:

.....

5. Je na Vaší škole **Schránka důvěry**, nebo jiné místo, kam se žáci mohou písemně svěřit se svým problémem?

- A) ANO
- B) NE

6. Kdo ze zaměstnanců školy má do Schránku důvěry přístup?

.....

7. Pokud se vyskytne problém související se školním prostředím, kam se žáci obrazejí?

- A) NA TŘÍDNÍHO UČITELE
- B) NA JINÉHO UČITELE, KTERÉMU VĚŘÍ
- C) NA UČITELE VÝCHOVY K OBČANSTVÍ / PSYCHOLOGIE
- D) NA VÝCHOVNÉHO PORADCE
- E) NA ŠKOLNÍHO METODIKA PREVENCE
- F) NA ŠKOLNÍHO PSYCHOLOGA
- G) NA SPECIÁLNÍHO PEDAGOGA
- H) NA SOCIÁLNÍHO PEDAGOGA
- I) NA VEDENÍ ŠKOLY
- J) NAPSALI BY VZKAZ DO SCHRÁNKY DŮVĚRY
- K) NIKOMU BY SE NESVĚŘILI

JINAM:

8. Jaké problémy související se školním prostředím nejčastěji řešíte?

- A) ŠKOLNÍ NEÚSPĚCH (špatný prospěch, časté zapomínání, apod.)
- B) PROBLÉMY SOUŽITÍ VE TŘIDĚ
- C) PROBLEMATICKÝ VZTAH STARŠÍCH SPOLUŽÁKŮ K MLADŠÍM
- D) AGRESIVNÍ CHOVÁNÍ VE ŠKOLE
- E) KOUŘENÍ A JEHO PREVENCE
- F) UŽÍVÁNÍ ALKOHOLU / DROG A PREVENCE
- G) ZÁŠKOLÁCTVÍ
- H) PROBLÉMY V RODINĚ (např.domácí násilí)
- I) VÝBĚR POVOLÁNÍ
- J) ORIENTACE V NABÍDCE ŠKOL A INSTITUCÍ VYŠÍHO VZDĚLÁVÁNÍ

JINÝ:

.....
.....
.....

9. Jaké dokumenty s tematikou primární prevence má Vaše škola vypracované?

.....
.....
.....

10. Jsou tyto dokumenty přístupné na webových stránkách školy?

- A) ANO
- B) NE

11. Jak je program prevence na Vaší škole realizován?

- A) V RÁMCI BĚŽNÉ VÝUKY
- B) PROJEKCE VÝUKOVÝCH MATERIÁLŮ S PREVENTIVNÍ
TEMATIKOU
- C) PŘEDNÁŠKY S ODBORNÍKY
- D) VÝUKOVÉ POŘADY MIMO ŠKOLU

JINÝM ZPŮSOBEM:.....
.....
.....
.....

12. Probíhá (nebo v minulosti probíhal) na Vaší škole nějaký projekt na toto téma?

- A) ANO
- B) NE

13. Pokud ano, můžete jej specifikovat?

.....
.....
.....